

Vak 27

311

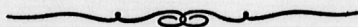

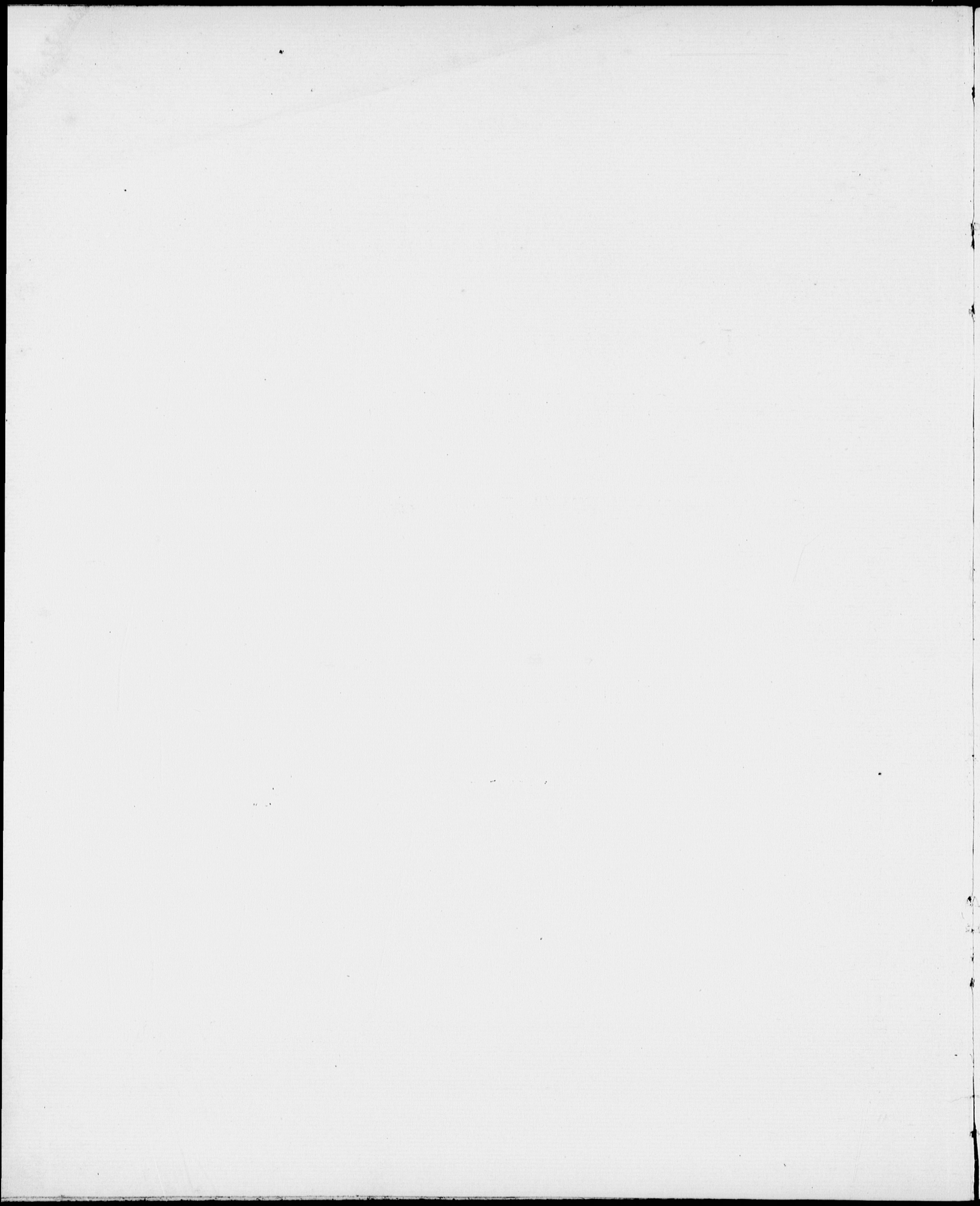
Halpina

CÆREMONIALE
SOLEMNIUM FUNCTIONUM

JUXTA

LITURGIAM ROMANAM.

Kah 47
871

CÆREMONIALE SOLEMNIUM FUNCTIONUM

JUXTA

LITURGIAM ROMANAM

EXPEDITA FORMA DIGESTUM

A

JOS. AERTNYS, C. SS. R.

THEOLOGIE MORALIS ET S. LITURGIE PROFESSORE.

BUSCODUCI,
W. VAN GULICK.
1880.

APPROBATIO.

PRELO SUBJICERE PERMITTITUR.

Rurcæmundæ 14 Junii 1880.

P. J. H. RUSSEL, CAN. PÆN. ET PROF.
ad hoc delegatus.

Librum, cui titulus: *Cæremoniale solemnium functionum juxta Liturgiam Romanam, expedita forma digestum a Jos. Aertnys, C. SS. R., Theologiæ moralis et S. Liturgiæ professore*, a duobus Congregationis nostræ theologis, quibus ejusdem examen commisimus, recognitum et approbatum, potestate nobis a Reverendissimo Patre N. MAURON ejusdem Congregationis Rectore majore et Superiore Generali facta, in publicam lucem edi permittimus.

In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, et sigillo officii nostri munitas dedimus.

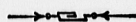
P. OOMEN, C. SS. R. SUP. PROV.

Amstelodami, in Festo S. Alphonsi Mariæ, 2 Aug. 1880.

GALOPIÆ, TYPIS M. ALBERTS.

Proprietas Auctoris sub legis tutela est.

PROŒMIUM.

In veteri lege Deus ipsemet docuit præcepitque omnes cæremonias, etiam minimas, quibus a populo suo coli volebat; in novâ Lege Christus eam curam Ecclesiæ suæ commisit. Inde jam statim ab Ecclesiæ exordiis Apostoli Liturgiam ordinarunt, prout docet Conc. Trid.: » Pia mater Ecclesia . . . cæremonias item » adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex Apostolica » disciplina et traditione, quo et majestas tanti Sacrificii commendaretur, et mentes fidelium per hæc » visibilia religionis ac pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem » excitarentur « ⁽¹⁾. Quapropter cæremonias omnes, quas Ecclesia servat, summa veneratione prosecui, omnique diligentia exsequi debemus, utpote, inquit D. Thomas, » divina auctoritate ab Ecclesia con- » stitutas et in Ecclesia consuetas « ⁽²⁾.

Sacram ergo Liturgiam ab illa Ecclesia edoceamur necesse est, a qua et legem credendi accipimus, quæque omnium Ecclesiarum Mater est et Magistra; Romanam, inquam, Liturgiam sectari debemus; ea sola enim contra arbitrarios et deformes usus *certa, constans et universalis* regula esse potest; sola quippe genuinos dignissimosque ritus tradit; sola ab iniquis locorum et temporum variationibus immunis est; sola denique uniformitatem in ritibus introducere ac conservare valet. Nihil proinde antiquius habere debemus, quam ut in publico Dei cultu perfectam cum Romana Liturgia conformitatem servemus. Hanc S. Pontifex Pius IX. s. m. summis in votis habebat, ut expresse asseruit in Brevi 30 Maji 1873 ⁽³⁾, quo editionem Ratisbonensem Gradualis Romani approbavit et authenticam declaravit: » Hanc ipsam dicti » Gradualis Romani editionem . . . Reverendissimis locorum Ordinariis, iisque omnibus, quibus Musices » sacre cura est, magnopere commendamus; eo vel magis, quod sit Nobis maxime in votis, ut, cum » in cæteris quæ ad Sacram Liturgiam pertinent, tum etiam in cantu, una cunctis in locis ac Diocesis » eademque ratio servetur, qua Romana utitur Ecclesia. « Similiter Leo XIII feliciter regnans in Brevi 15 Nov. 1878, quo editionem Ratisbonensem Antiphonarii et Psalterii Romani probavit et authenticam declaravit: » Memoratam editionem a Viris ecclesiastici cantus apprime peritis, ad id a SS. Rituum » Congregatione deputatis, revisam probamus atque authenticam declaramus, Reverendissimis locorum » Ordinariis, cæterisque, quibus Musices Sacre cura est, vehementer commendamus; id potissimum spec- » tantes, ut sic cunctis in locis ac Diocesis, cum in cæteris quæ ad Sacram Liturgiam pertinent, » tum etiam in cantu, una eademque ratio servetur, qua Romana utitur Ecclesia. « Hanc quoque præscribunt Constitutiones nostræ Congregationis: » In peragendis sacris publicis et in cantanda Missa sequentur ritum » Romanum, secundum librum a Superiore Generali præscriptum et a Provincialibus introducendum, » mutatis tamen iis, quæ nimiam in populo admirationem in quaque regione excitarent. « ⁽⁴⁾

(1) Sess. 22. cap. 5. (2) Summa, P. 3. qu. 93. a. 1. (3) Cfr. etiam S. R. C. 14 Apr. 1877. (4) Part. II. c. 2. § 2. Constit. 3.

Ut ergo Matrem et Magistram sequamur, ut SS. Pontificum votis morem geramus, utque Constitutionibus nostris obtemperemus, præsens opusculum eas caeremonias exhibet, quas Romana servat Ecclesia; quem scopum ut attingeremus, in eo concinnando, præter libros rituales Ecclesiæ, ut Missale, Cæremoniale Episcoporum ⁽¹⁾ et Rituale, Romanos secutus sum Rubricarum interpretes, nominatim Carpo, Baldeschi, Martinucci.

Omnibus proinde viribus efficere enitatur, ut per incorruptam Romanam Liturgiam, quam in dies magis magisque propagari videmus, universa Ecclesia Latina uno uniformique cultu Deum colat, sicut una lingua Eum laudat.

Opus in tres partes dividitur, quarum prima exponit ritus Missæ sollemnis cum nonnullis aliis functionibus, secunda ritus annuarum solemnitatum, tertia ritus pro minoribus Ecclesiis. Officia inferiorum ministrorum non exponuntur; quia in plerisque harum regionum Ecclesiis, ob defectum Clericorum, a laicis peragi debent; quare unus ex Confratribus meis distinctum librum vulgari lingua de iis, Deo dante, editurus est.

In Collegio Wittemii, 18 Julii, festo SS. Redemptoris 1880.

Commodi gratia hoc loco adjicimus Orationes, quæ Missæ sollemni propriæ sunt.

PRO CELEBRANTE.

1. Ad benedictionem incensi. *Ab illo benedicaris, in cujus honorem cremaberis. Amen.* ⁽²⁾

Hæc formula in omni benedictione incensi adhibenda est, præterquam ad Offertorium Missæ, tunc sequens dicitur: *Per intercessionem beati Michaëlis Archangeli stantis a dextris altaris incensi, et omnium electorum suorum, incensum istud dignetur Dominus benedicere, et in odorem suavitatis accipere. Per Christum Dominum nostrum. Amen.*

2. Ad benedictionem Diaconi ante Evangelium. *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut digne et competenter annunties Evangelium suum. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.*

3. Ad incensationem post Offertorium. Incensans oblata: *Incensum istud a te benedictum, ascendet ad te, Domine, et descendat super nos misericordia tua.* » Incensans Crucem, vel SS. Sacramentum expositum: *Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: Incensans altare pergit: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis, ut non declinet cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.*

Reddens thuribulum Diacono: *Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris et flammam æternæ charitatis. Amen.*

PRO DIACONO.

1. Ad Evangelium. *Munda cor meum ac labia mea, omnipotens Deus, qui labia Isaïæ prophetæ calculo mundasti ignito: ita me tuâ gratâ miseratione dignare mundare, ut sanctum Evangelium tuum digne valeam nuntiare. Per Christum Dominum nostrum. Amen.*

2. Ad oblationem Calicis. *Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris, tuam deprecantes clementiam, ut in conspectu divinæ majestatis tuæ, pro nostra et totius mundi salute, cum odore suavitatis ascendant. Amen.*

(1) Cfr. S. Alph. Exam. Ordin. n. 112. (2) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 23. n. 1. In Missali menda adesse videtur.

PARS I.

RITUS MISSÆ SOLEMNIS CUM NONNULLIS ALIIS FUNCTIONIBUS.

TITULUS I.

De Missis Solemnibus in genere.

REGULÆ GENERALES.

I. Prænotanda. 1. Missale apertum super altare, calix vero et alia necessaria præparantur in credentia coopertâ linteo usque ad terram circumcirca pendenti, antequam Sacerdos veniat ad altare. Calix statuetur in medio; ad dexteram Missale pro sacris Ministris et velum humerale Subdiaconi; ad sinistram pelvicula cum ampullis et manutergio, ac tintinnabulum; et quandoque quædam alia pro celebrationis necessitate et usu; posteriori in parte sufficiens relinquatur spatium pro collocandis hinc inde Ceroferariorum candelabris. ⁽¹⁾

2. In plano ad cornu Epistolæ statuendum foret scamnum oblongum, cum vel sine modico dorsuali, panno coloris convenientis coopertum, in quo Celebrans et sacri Ministri sedere possunt. Scamnum debet esse æquale, sine ulla discrepantiâ pro Celebrante. Sedes camerales prohibitæ sunt; brachiatæ reservantur Episcopis. ⁽²⁾

II. Pro Celebrante. 1. Ea, quæ in Missa privatâ clarâ voce dicuntur, in solemni sunt voce submissâ pronuntianda, sic tamen ut a Ministris intelligantur. ⁽³⁾ Benedictio tamen in fine Missæ clarâ voce pronuntiatur. ⁽⁴⁾

2. Celebrans medius inter Diaconum et Subdiaconum sedere potest, dum canuntur *Kyrie, Gloria, Credo et Sequentia*. ⁽⁵⁾ Ad sedendum detecto capite pergit ac redit. ⁽⁶⁾ Deinde per viam breviorē i. e. e latere Epistolæ, ad sedes tendere debet, reverti autem ad altare per longiorem, i. e. e plano presbyterii ad medium altaris. Præterea caput cooperiet postquam sederit, et detegat priusquam surgat, præterquam coram SS. Sacramento exposito. Demum manus super genua extensas tenet supra planetam ⁽⁷⁾.

III. Pro sacris Ministris. 1. In actionibus communibus conformitatem inter se servare curabunt, una simul genuflectendo, se inclinando etc. Ita pariter se conformabunt Celebranti.

2. Quoties a tergo Celebrantis stare debent, Diaconus stat in secundo gradu, Subdiaconus in plano contra infimum gradum.

(1) Missale. Rit. celebr. II. 5. Cærem. Ep. lib. 1. cap. 12. n. 19. 22. (2) Cærem. Ep. lib. 1. c. 12. n. 22. S. R. C. 27 Mart. 1824. 17 Sept. 1822. (3) Missale. Rubr. gen. XVI. 3. S. R. C. 7 Sept. 1816. (4) Missale. Rit. celebr. XII. 7. (5) Rubr. gen. XVII. 6. S. R. C. 16 Mart. 1591. ad 6. (6) S. R. C. 21 Mart. 1676 12 Nov. 1831 ad 13. (7) Revue des sc. ecol. T. XXXVII. p. 462.

3. Dum simul ascendere debent ad latera Celebrantis, Diaconus, cui brevior est via, lentius incedat, ita ut eodem tempore perveniant.

4. Manus semper ante pectus junctas tenebunt, nisi quid agant vel sedeant, et cum aliquid una manu operantur, alteram pectori admoveant. Numquam manus super altare ponent. Abusus est contra hanc regulam et contra reverentiam altaris ministerio debitam, ad altare rosarium vel breviarium manu tenere ad recitanda ea; quæ preces cæteroquin hoc modo cum attentione recitari nequeunt.

5. Quoties ab uno gradu ad alium descendunt, non retrocedant, quod indecorum esset, sed se vertant. Deinde, quodcumque se vertunt, devitent terga vertere sive medio altaris, sive Celebranti, sive socio. Denique, quando a medio altaris ad cornu accedunt, vel vice versa, incedant latere ad altare verso.

6. Quoties aliquid offerunt Celebranti, prius rem, deinde manus Celebrantis osculabuntur; cum vero aliquid ab eodem recipiunt, primo manum, deinde rem deosculantur. ⁽¹⁾

7. Caput inclinant, dum Celebrans cantat aut intelligibili voce recitat ea, quæ inclinationem exigunt. Cum vero stant ad latera Celebrantis, genuflectunt, caput inclinant, se signant, pectus percutiunt, quoties Celebrans id facit, nisi impediti sint.

8. Genuflectunt *coram SS. Sacramento exposito*, quoties 1° accedunt ad medium altare, 2° ab eo recedunt, 3° ante illud transeunt, casu excepto quo transeunt ab uno latere Celebrantis ad alterum. Porro cum transeunt ab uno latere Celebrantis ad alterum, vel a tergo Celebrantis ad ejus latus ascendunt, vel a latere Celebrantis descendunt, genuflectunt *in recessu*, non in accessu. ⁽²⁾

In Missa *sine expositione* genuflectunt in medio, ante Consecrationem et post Communionem, quoties 1° ab *altari* recedunt, 2° ad illud redeunt, 3° ante ejus medium transeunt. Alias accedendo ad medium vel ab eo recedendo, ex laudabili consuetudine caput inclinant. ⁽³⁾ A Consecratione ad Communionem genuflectunt sicut coram Sacramento exposito.

9. Cum sedendum est, primum sedet Celebrans, cui Ministri posteriorem sublevant planetæ partem et apte post sedis dorsum demittunt. Diaconus biretum tradit Celebranti sedenti, cum osculis, præterquam coram SS. Sacramento exposito; deinde Ministri sua bireta accipiunt, ac facta ad invicem capitis inclinatione, sedent et caput cooperiunt. Manus super genua tenent Celebrantem imitantes. Dum cantantur verba, quæ inclinationem exposcunt, caput apertum inclinant. ⁽⁴⁾ Cum surgendum est, primo caput detegunt, deinde surgunt, et quidem ante Celebrantem; mox Diaconus accipit Celebrantis biretum, ac deponit post eum super scamnum. Insuper, si Diaconus surgit aliquid sui muneris acturus, surgit et Subdiaconus, ac consistit aperto capite donec socius redierit. ⁽⁵⁾ Denique, cum transeunt ante Celebrantem, ei reverentiam exhibent. ⁽⁶⁾

10. Non convenit ut ad altare cum choro concinant.

IV. Incensatio. 1. Incensans sinistra manu summitatem catenularum vel anulum, dextera vero catenulas prope thuribulum tenet; sinistram applicat extensam contra pectus, neque eam inde movebit toto thurificationis tempore. ⁽⁷⁾ Unoquoque ductu elevet usque ad summum pectoris et bis sursum deorsum moveat thuribulum versus rem aut personam incensandam, ⁽⁸⁾ et deinde illud demittat cum morula post singulos ductus. Attamen altare et tumulus non sic incensantur, sed sublevato ante pectus thuribulo, illud singulis ductibus semel versus rem protendat, quin demittat. Quando Celebrans cum thuribulo ad altare genuflectit, solam manum sinistram super altare ponat.

2. Incensum semper benedicitur, nisi SS. Sacramentum *solum* sit incensandum, uti ante benedictionem SS. Sacramenti, aut postquam illud expositum fuerit. ⁽⁹⁾

(1) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 18, n. 16. (2) Rubrica numquam præscribit duas genuflexiones, scil. in recessu et in accessu, sed unam tantum, in recessu nempe. Rit. celebr. VIII. 8. IX. 4. X. 8. (3) S. Alph. de cærem. Miss. cap. 3, n. 17. et cap. 18, n. 8. Memoriale rit. Bened. XIII. et alii. (4) S. R. C. 21 Mart. 1676. 12 Nov. 1831. ad 13. (5) Cærem. Ep. l. 1. cap. 18, n. 8. (6) Cærem. Ep. loc. cit. n. 13. (7) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 23. n. 4. (8) S. R. C. 22 Mart. 1862. ad 21. (9) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 23. n. 18.

3. Ante et post incensationem fiat mutua reverentia incensantis et incensati.

V. Osculum pacis. Pax datur per amplexum hoc modo: accipiens pacem facit capitis reverentiam ante et post, dans vero tantum post; appropinquant genas sinistras sibi invicem; dans pacem imponit manus humeris susipientis, hic vero eas supponit brachiis alterius; prior dicit *Pax tecum*; posterior respondet *Et cum spiritu tuo.* (1)

TITULUS II.

Missa Solemnis.

Prænotanda. 1. Pro genuflexionibus et inclinationibus Celebrans sequatur ritum Missæ privatæ, præter eas, quæ suis locis adnotabuntur.

2. Sacri Ministri recolant ordinem genuflectendi traditum. Tit. I. n. II. 3. Nihilominus, ad præcavenda dubia, indicabuntur omnes genuflexiones, quas facere oportet, ita ut extra recensitas peragere nullas debeant.

RITUS MISSÆ.

Omnes lavant manus et se induunt. Omnibus paratis, utraque manu tenentes bireta, faciunt reverentiam Cruci vel imagini, deinde Ministri salutant Celebrantem, hic reddit salutem, postea tecto capite procedunt ad altare, hoc modo: Subdiaconus se vertens per suam dextram præcedit, Diaconus se vertens per suam sinistram sequitur, ultimo graditur Celebrans. In sacristia.

CELEBRANS.	DIACONUS.	SUBDIACONUS.
Cum ad altare pervenit, tradit biretum Diacono, ac, factâ genuflexione in plano, vel, si SS. Sacramentum non adsit in altari, v. g. in Sabbato Sancto, factâ Cruci profundâ inclinatione, Missam inchoat.	Ad altare ante se transitum præbet Celebranti, ad hujus dextram se constituit, caput detegit, et, accepto bireto Celebrantis cum oculis, illud una cum suo tradit Acolytho, tum genuflectit in plano.	Cum ad cornu Evangelii pervenit, Ingressus caput detegit, biretum Acolytho tradit, ad altare. et genuflectit in plano.

Omnes erecti, omnia peragunt ut in Missa privata, nisi quod sub *Confiteor* ad verba *Vobis fratres* Principium et *Vos fratres* Celebrans primum ad Diaconum, deinde ad Subdiaconum se paululum convertat, idem Missæ. facit sub *Misereatur vestri*, capite inclinato. Ministri sub *Misereatur tui* aliquantum se inclinant versus Celebrantem, et ad verba *Tibi Pater* et *Te Pater* se ad illum convertunt.

Dicto *Oremus* a Celebrante, omnes pari passu, dextro pede primum, ad altare ascendunt.

Osculatus altare, paululum se retrahit ad cornu Evangelii, ut thus imponat. Facie versâ ad cornu Epistolæ sinistram infra pectus ponit, ac dextrâ ter imponit incensum in thuribulum, dicens interim <i>Ab illo benedicaris</i> etc., et reddito cochleari, sinistrâ ad pectus retentâ, (2) producens manu dextra signum crucis super thus in thuribulo,	Paululum se retrahens, locum præbet Thuriferario, a quo accipit naviculam; Celebranti cochlear porrigit dicens parum inclinat ad illum: <i>Benedicite, Pater Reverende</i> , advertatque ut osculetur et cochlear in manubrii extremo, et dextram Celebrantis dum hic cochlear caput. Thure imposito, recipit cochlear, osculans prius Celebrantis manum, dein	Sub impositione incensi consistit ad Incensatio. altare conversus.
--	--	---

(1) Missal. Rit. celebr. X. 8. S. R. C. 23 Maii 1840 ad 9. (2) Tum solum sinistra manus super altare ponenda videtur, cum Celebrans ad altare conversus est. Rit. celebr. III. 5. Cærem. Ep. lib. 1. c. 19. n. 3. De Herdt. Liturg. T. I. n. 131. 2.

CELEBRANS.

illud benedicit. (1) Conversus ad altare accipit thuribulum, genuflectit, si SS. Sacramentum in tabernaculo asservetur, sin minus Cruci profunde se inclinat, sublevansque thuribulum Crucem ter incensat. Mox iteratâ genuflexione vel inclinatione ut supra, altare incensat, genuflectens vel caput inclinans quotiescumque transit ante medium altaris. Incensat altare hoc modo: primo incensat mensam in parte posteriori, a medio altaris ad extremum Epistolæ procedendo, et ter ducendo thuribulum rectâ lineâ, æqualique distantia, prout distribuuntur candelabra, totque passus faciendo, quot thuribuli tractus; (2) in cornu Epistolæ, demissâ manu, thurificat latus altaris, prius partem inferiorem, mox superiorem, semel ducto in utraque parte thuribulo; deinde conversus ad medium altare, elevans manum incensat mensam in parte anteriori, ter ducens thuribulum, semper rectâ lineâ, usque ad medium progrediendo; deinde pari modo thurificat partem posteriorem mensæ et latus altaris in cornu Evangelii, quo facto, ibidem consistens, elevatoque thuribulo, partem anteriorem mensæ triplici ductu, brachium quantum opus est protrahendo, incensat. Postea, manu aliquantulum demissâ, ter quoque, dum pergit ad medium, frontem altaris incensat, et similiter reliquam frontem thurificat usque ad cornu Epistolæ; ibi Diacono reddit thuribulum, et sinistro latere ad altare verso, ter a Diacono incensatur.

Si inter vel post altaris candelabra adsint reliquiæ vel imagines Sanctorum, incensatâ Cruce, et factâ genuflexione vel inclinatione, antequam a medio discedit, primum eas, quæ sunt ex parte Evangelii, duobus ductibus adolet, Cruci tamen viciniore primo, reliquas deinde, sed non se inclinans. Deinde, capite Cruci inclinato, similiter incensat eas, quæ sunt ex parte Epistolæ. Mox, nulla præmissâ reverentia, proseguitur incensationem altaris. (3)

DIACONUS.

cochlear. (Eadem oscula dat porrigendo et recipiendo thuribulum). Cochleari in naviculam reposito, naviculam manu sinistra reddit Thuriferario, dextrâ thuribulum accipit, quod statim porrigit Celebranti, summitatem catenularum ponens in manu sinistra Celebrantis, thuribulum vero in dextrâ.

Sub Crucis et altaris incensatione posteriorem casulæ fimbriam paulum sublevant, Diaconus sinistra, Subdiaconus dextrâ manu, et genuflectunt quoties Celebrans vel genuflectit vel Cruci se tantum inclinat. (4) Sub Crucis incensatione stant in suppedaneo parum retro, sub altaris incensatione pari passu Celebrantem comitantur.

SUBDIACONUS.

(1) Missale. Rit. celebr. IV. 4. Cærem. Ep. lib. 1. c. 23. n. 1. 2. S. R. C. 18 Dec. 1779 ad 23. (2) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 23. n. 8. (3) Rit. celebr. IV. 4. 6. (4) Rit. celebr. IV. 7.

CELEBRANS.

Postquam incensatus est, legit Introitum, et alternatim cum Ministris dicit *Kyrie eleison*. Cum chorus ultimum *Kyrie* canere incipit, accedit ad altaris medium, ubi intonat *Gloria*, quam una cum Ministris recitat.

Si, recitato hymno, sedere voluerit, quod certe decet, facta in suppedaneo genuflexione SS. Sacramento incluso, sin minus capitis inclinatione Cruci, ad sedes progreditur via recta. Cum cantantur verba, quae inclinationem exposcunt, caput apertum inclinatur. Sub finem per planum ad altare se confert, ubi repetita genuflexione in infimo gradu vel inclinatione ante eum, gradus conscendit.

Hymno decantato, canit *Dominus vobiscum*, et secedit ad cornu Epistolae cantaturus orationes.

Cum Subdiaconus Epistolam cantat, eandem legit una cum Graduali, Tractu etc. usque ad *Munda cor* exclusive, ibidem perstans, donec ille, cantata Epistola, adveniat. Cum in genua procumbit Subdiaconus, se convertit ad ipsum, et sinistra super pectus posita, dextram super librum extendit et Subdiacono osculandam praebet, cui deinde signo crucis benedicit, nihil dicens. Data benedictione, vadit ad medium altaris, et recitat *Munda cor*.

DIACONUS.

Altari thurificato, thuribulum a Celebrante recipit, in planum e latere Epistolae descendit, ubi stans ex adverso Celebrantis eum triplici ductu incensat, profunda eidem facta ante et post capitis reverentia, (1) dein Thuriferario thuribulum tradit.

Diaconus ascendit ad secundum gradum ad dextram Celebrantis, eique initium Introitus. indicat Introitus, Subdiaconus ad infimum gradum a dextris Diaconi; ita se sistunt, ut fere semicirculum efficiant. Ambo signant se cum Celebrante, ad *Gloria Patri* caput inclinant, et ad *Kyrie* respondent. Dum a choro penultimum cantatur *Kyrie*, recedunt post Celebrantem, ut, dum ultimum cantatur, una cum Celebrante accedant ad medium. Intonato *Gloria*, ad vocem *Deo* caput inclinant, et simul ascendunt, Diaconus ad dextram, Subdiaconus ad sinistram Celebrantis, quocum hymnum recitant. Sub finem cantus hymni, si non sederint, descendunt a tergo Celebrantis.

Si, recitato hymno, sedendum est, facta in suppedaneo genuflexione, pergunt ad sedes, via recta. Cum cantantur verba, quae inclinationem exposcunt, caput apertum inclinatur. Sub finem per planum se conferunt ad altare, ubi, peracta genuflexione in infimo gradu, retro se collocant post Celebrantem, Diaconus in secundo gradu, Subdiaconus in plano.

Post *Dominus vobiscum* cum Celebrante per secundum gradum ad cornu Epistolae accedit, ibique infra orationes stat retro post illum. (2) Si folia Missalis sint vertenda, accedit ad latus Celebrantis; foliis versis, pristinum petit locum.

Absoluta ultima oratione, accedit ad dextram Celebrantis, eique assistit folia vertendo, et in fine Epistolae respondendo *Deo gratias*; cum Celebrante caput inclinatur et genuflectit, cum opus fuerit. Cantata Epistola, recedit retro post Celebrantem, ibique in latere Epistolae manet, donec Celebrans incipit legere Evangelium; facto cum Celebrante signo crucis, per gradus laterales in planum descendit, et ab Acolytho, cum levi reverentia ante et post, accipit librum Evangeliorum, advertens ut sinistra manu aperturam, dextra dorsum libri sustineat ad angulos inferiores, et librum ipsum pectori applicitum.

SUBDIACONUS.

Altari thurificato, in planum per latus Epistolae descendit, ubi stat a sinistris Diaconi, dum hic Celebrantem incensat.

Post *Dominus vobiscum* cum Diacono per planum accedit ad cornu Epistolae, ibique infra orationes stat retro post Celebrantem.

Circa finem ultimae orationis librum Epistolarum ab Acolytho, cum levi reverentia ante et post, recipit, advertens ut apertura libri conversa sit ad sinistram suam, ac utraque manu inferiores angulos tenens, ita ut pars superior super pectus quiescat, ad medium altaris in plano accedit, genuflectit super infimum gradum, ac redit ad cornu Epistolae, ibique stans post tergum Celebrantis contra altare, (3) facie ad illud versa, ac ipsemet librum sustinens, vel, si pulpito utatur, manibus libro appositis (4) cantat Epistolam, caput inclinans ac genuflectens, cum opus fuerit. Cantata Epistola, eodem modo accedit iterum ad medium altaris, genuflectit,

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 3. n. 11. (2) Rit. celebr. V. 5. (3) Rit. celeb. VI. 4. (4) Pulpitum seu legile permittitur. Debet panno aureo vel serico coloris caeterorum paramentorum coopertum et ornatum esse. Cærem. Ep. lib. 1. c. 10. n. 3. lib. 2. c. 8. n. 40. 45. Addimus: nisi in seipso satis ornatum sit.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

et accedit per planum ad Celebrantem in cornu Epistolæ; ibi in orâ suppedanei utroque genu flexus paululum declinat librum versus Celebrantem, osculatur ejus manum ac benedictionem recipit; tum erectus librum tradit Acolytho; mox ascendit suppedaneum, accipit Missale, et viâ breviori, genuflectendo cum transit ante medium altaris, defert ad cornu Evangelii, ubi, deposito libro, in secundo gradu consistit.

Si dicenda sit Sequentia, et Celebrans, ea lecta, ad ejus cantum sedere velit, ipse et Ministri, nulla facta reverentia, accedunt ad sedes. Versus finem tempestive surgunt et redeunt ad altare. Facta genuflexione in infimo gradu, Celebrans ascendit et dicit *Munda cor*; Diaconus in plano vertit se ad dextram et recipit librum Evangeliorum, Subdiaconus ascendit ad cornu Epistolæ et transfert Missale.

Evangelium. Dicto *Munda cor*, legit Evangelium, quod in fine non osculatur, nec subdit *Per Evangelica dicta*.

Lecto Evangelio, redit fere ad medium altaris, imponit ac benedicit incensum, prout ante Introitum, deinde accedit ad medium. Cum Diaconus petit benedictionem, ad ipsum se convertit et junctis manibus dicit *Dominus sit in corde* etc. Cum profert *In nomine Patris* etc. signum crucis versus Diaconum format, mox dextram manum super illius librum extendit, ut eam Diaconus osculetur. Deinde, dum Diaconus descendit, vadit ad cornu Epistolæ, ubi stat facie ad altare versâ, donec Diaconus cantat *Dominus vobiscum*; tunc vertit se ad illum ad finem usque Evangelii. Cum Diaconus cantat *Sequentia* etc., signat se; cum nominatur *Jesus*, caput inclinat versus altare; si sit genuflectendum, id facit quoque altare versus. Decantato Evangelio, delatum sibi a Subdiacono librum osculatur, illum utraque manu ad se admovens, ac subdit *Per Evangelica dicta* etc. Tum ibidem stans ter incensatur a Diacono.

Accepto libro Evangeliorum, accedit ante medium altaris, genuflectit in infimo gradu, ad altare ascendit et librum clausum deponit in medio altaris ⁽¹⁾ cum aperturâ versus cornu Evangelii. Deinde ibidem persistit Celebrantem expectans.

Lecto Evangelio, Celebranti incensum ministrat uti ante Introitum. Postea descendit ad secundum gradum, ubi ante altaris medium in orâ suppedanei genuflexus, inclinato capite manibusque junctis secreto recitat *Munda cor* etc. Ascendit deinde ad altare, utraque manu accipit librum, flectit ibidem utroque genu in suppedaneo versus Celebrantem, et inclinatus benedictionem ab eo petit clarâ voce dicens *Jube, Domne, benedicere*, cumque Celebrans post signum crucis dextram libro aliquantulum ad se inclinato superponit, eam osculabitur. Mox se erigit, caput Celebranti inclinat, ac in planum fere ante altaris medium descendit, ibique ad dextram Subdiaconi factâ simul genuflexione, post Subdiaconum vadit ad locum Evangelii. Ibi librum ponit apertum in manibus Subdiaconi, ⁽²⁾ vel, ubi mos est, super pulpitem ponit et aperit, junctisque manibus cantat *Dominus vobiscum*, deinde ponit sinistram extensam super librum, et pollice dextro signat eum in principio textus Evangelii, ⁽³⁾ cantans *Sequentia* aut *Initium*, mox sinistra infra pectus positâ, signat se ipsum

Dum Celebrans legit Evangelium, ipsi ministrat folia vertendo et respondendo. ⁽²⁾

Lecto Evangelio, ascendit suppedaneum, collocat Missale prope locum corporalis, et sub impositione thuris sistit ad altare conversus. Postmodum cum Diacono descendit ante infimum altaris gradum paululum ad cornu Evangelii. Cum Diaconus descenderit, cum ipso genuflectit, et ante eum vadit ad locum ubi Evangelium cantari solet. Ibidem accipit librum ambabus manibus ad partem inferiorem, tenens partem superiorem fronti innixam, ⁽²⁾ vel, ubi adhibetur pulpitem, se sistit post pulpitem, manibus hinc inde librum tenens, ⁽⁴⁾ quin se signet, inclinet aut genuflectat. Finito Evangelio, librum super brachium sinistrum declinat, sinistram manu tenens partem lateralem dextra inferiorem, et rectâ viâ, absque ullâ reverentiâ, illum defert Celebranti osculandum, ipsi indicans dextrâ principium Evangelii. Postquam Celebrans Evangelium osculatus fuerit, librum claudit, Celebranti se inclinat, deinde per gradus anteriores in planum descendit a latere Epistolæ, ubi tradit librum Acolytho. Incensato Celebrante, accedit ad medium altaris in plano, genuflectit una cum Diacono et

(1) Missale. Ordo Missæ. (2) Rit. celebr. VI. 5. (3) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 8. n. 46. (4) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 8. n. 45.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

in fronte, cantans *Sancti Evangelii*, deinde os suum nihil proferens; tandem pectus sub verbis *Secundum N.* Dum chorus respondet, accipit a dextris thuribulum, et ter librum incensat, hoc est in medio, a dextris libri et a sinistris, exhibita reverentia ante et post incensationem; reddito thuribulo, prosequitur Evangelium junctis manibus. Versus librum caput inclinat aut genuflectit, cum opus fuerit. Finito Evangelio, manu dextra indicat Subdiacono principium Evangelii, ac se parum retrahens Subdiacono ante se transeunti dat locum. Deinde facie ad Celebrantem versa, thuribulum accipit, et, postquam Celebrans librum osculatus fuerit, ter eum incensat, profunde caput ante et post inclinans. Reddito thuribulo, ascendit ad secundum gradum a tergo Celebrantis, ubi genuflectit ac persistit donec is *Credo* intonaverit, vel, si symbolum non sit dicendum, *Oremus* decantaverit.

sistit a tergo Diaconi, donec Celebrans *Credo* intonaverit, vel, si symbolum non sit dicendum, *Oremus* decantaverit.

Reversus ad medium altaris, intonat, si dicendum sit, *Credo*, quod cum Ministris prosequitur.

Ad vocem *Deum* caput inclinant et ascendunt, Diaconus ad dextram, Sub- *Credo*. diaconus ad sinistram Celebrantis, et cum eo symbolum prosequuntur.

Cum chorus cantat *Descendit de caelis*, omnes, si non sedeant, descendunt ad secundum gradum, et in ora suppedanei genua flectunt cum profunda capitis inclinatione usque ad *Homo factus est* inclusive; deinde Celebrans et Subdiaconus ascendunt. Cum Diaconus bursam ad altare detulit, Celebrans et Subdiaconus parum recedunt ad cornu Evangelii, ut medium liberum relinquant Diacono.

Erectus a genuflexione, via breviori vadit ad credentiam, ubi bursam sumit, quam defert ambabus manibus ad oculos usque elevatam, (1) aperturam ad se conversam, tenens eam hinc inde utroque pollice et indice desuper distento, ac reliquis digitis subter eam junctis; ita procedit ad medium ante infimum altaris gradum, in quo genuflectit, ascendit, et in medio stans, sinistram tenet bursam et dextram extrahit corporale; tum eadem sinistram bursam ponit erectam in cornu Evangelii, et corporale explicat, extendendo primo plicaturas laterales, tum *superiorem* versus tabellam, *inferiorem* versus frontem altaris. Quo facto, versus cornu Epistolae discedit.

Dum cantatur in choro *Et vitam* etc. Ministri descendunt post Celebrantem, ubi persistunt donec Celebrans *Oremus* decantaverit.

(1) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 9. n. 3. Rit. celebr. VI. 7.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Si, recitato Symbolo, Celebrans sedere velit, omnia peragunt prout ad hymnum Angelicum dictum est. Ad verbum *Et incarnatus* caput detectum profunde inclinant; (in festis Nativitatis Domini et Annuntiationis B. M. V. genuflectunt in infimo gradu altaris cum capitis inclinatione) ⁽¹⁾. Cantato *Homo factus est*, si sedeant, Ministri surgunt, (si genuflexerint, redeunt ad scamnum, quin sedeant), et Diaconus, facta Celebranti sedenti inclinatione dum transit ante ipsum, vadit ad credentiam sumpturus bursam, quam defert ad altare ut supra dictum est. Explicato corporali, genuflectit in medio altaris, et via breviori ad sedes revertitur, ubi, sumpto bireto et inclinatione versus Subdiaconum facta, ipse et Subdiaconus sedent.

Offertorium. Decantato Symbolo, vel, si non sit dicendum, cum post Evangelium incensatus est, osculatur altare, cantat *Domine vobiscum*, et subdit *Oremus*. Deinde de manu Diaconi accipit patenam, omniaque peragit ut in Missa privata, præter ea quæ referentur. Dicto a Subdiacono *Benedicite, Pater Reverende*, sinistrâ super altare positâ, aquam benedicit, orationemque manibus junctis absolvit.

Dicto *Oremus*, altare ad cornu Epistolæ conscendit, velum humerale Subdiaconi a calice amovet, eundem de manu Subdiaconi accipit, et ante se ponit. Tum, si Symbolum cantatum non fuerit et Subdiaconus calicem cum bursâ attulerit, prius bursam accipit, corporale extrahit, et, bursa ad cornu Evangelii depositâ, illud in medio altaris explicat. Mox palam prope corporale demittit, et dat patenam cum hostia Celebranti, apprehendens eam dextrâ manu in orâ posteriori, sinistrâ in orâ anteriori, cum osculo prius patenæ, dein manus. Deinde calicem ad nodum tenens sinistrâ, e cujus pollice purificatorium pendebit, dextra accipit ampullam vini de manu Subdiaconi, vinumque infundit in calicem parum inclinat; postea, infusâ aqua a Subdiacono, eidem ampullam vini reddit; tandem, si intra cuppam guttæ adhæserint, laudabiliter eas purificatorio abstergit; ⁽²⁾ quod prope corporale deponit, ita ut ejus extremitates altare respiciant. Mox calicem dextra tenens ad cuppam, sinistrâ ad pedem, eum Celebranti tradit, illius pedem hujusque manum osculans; deinde, sinistrâ pectori admotâ, dextrâ pedem calicis tangit, vel brachium dextrum Celebrantis sustentat, ⁽³⁾ dicens interim cum eo *Offerimus* etc. oculosque ad Crucem elevans; postea calicem positum in altari pallâ cooperit; quo facto, patenam in dextrâ Subdiaconi ponit, sic ut pars ejus concava pectus Subdiaconi respiciat, eamque extremitate veli a dextro Subdiaconi humero pendens tegit. ⁽³⁾

Dicto *Oremus*, genuflectit, et vadit ad credentiam; ibi prius velo humerali induitur, coloris Missæ congruentis, tum, parvo calicis velo deposito, manu sinistrâ calicem pallâ et patenâ coopertum, (et insuper bursâ, si dictum non fuerit *Credo*) ⁽⁴⁾, ad nodum accipit, illum dextrâ parte veli humeralis contegit, dextramque manum super ipsum velum extendit, ne quid decadat; tum per latus Epistolæ altare ascendit a dextris Diaconi, cui calicem sic coopertum tradit. Patenâ a Diacono sublata, sinistrâ capiens calicem ad nodum, dextrâ demittit parvum cochlear ⁽⁵⁾, si adsit, et calicem extergit purificatorio. Calice exterso, pollice dextro unam extremitatem purificatorii applicat cuppæ, hanc ceteris digitis complectens, ut a Diacono una cum calice capiatur. Calicem ita super altare positum Diacono demittit; tum, sinistrâ pectori admotâ, dextra accipit ampullam vini, eamque ex parte ansæ Diacono offert. Deinde capit ampullam aquæ, quam aliquantulum elevans ostendit Celebranti, dicens parum inclinatus *Benedicite, Pater Reverende*; facto autem a Celebrante super ampullam crucis signo, paucas aquæ guttas effundit in calicem, vel, si cochleari utatur, ampullam recipit sinistrâ, tum dextrâ aquam ope cochlearis sumit, in calicem mittit, ac deponit cochlear. Mox ampullam vini de manu Diaconi recipit, et ambas Acolytho tradit. Postea expectat, donec patena sibi porrigatur, quam velo humerali a Diacono tectam, parte concavâ ad se conversâ, manu dextrâ ante pectus tenet. Sic tenens patenam descendit in planum

(1) Rubr. gen. XVII. 3. S. R. C. 23 Maji 1846 ad 8. — Si festum Annuntiationis B. M. V. transfertur, solum in die translationis genuflectendum est. S. R. C. 16 Junii 1663. (2) S. R. C. 7 Sept. 1816. (3) Rit. celebr. VII. 9. (4) Rit. celebr. VI. 7. (5) Cochlear per-mittitur S. R. C. 6 Febr. 1858.

CELEBRANS.

Dicto *Veni Sanctificator*, ponit incensum in thuribulum eodem modo ac ante Introitum, excepto quod interim dicit *Per intercessionem* etc., ac incensum benedicit ad verbum *benedicere*. Deinde, accepto thuribulo de manu Diaconi, incensat oblata, ter ducens thuribulum super calicem et hostiam in modum crucis, dicens ad primam crucem *Incensum istud*, ad secundam *a te benedictum*, ad tertiam *ascendat ad Te Domine*. Mox ter ducit thuribulum circum calicem et hostiam, scilicet bis a dextrâ ad sinistram, et semel a sinistra ad dextram, dicens ad primum circum *et descendat super nos*, ad secundum et tertium, *miserericordia tua*. Tum Crucem incensat, dein altare, sicut ante Introitum, interim dicens *Dirigatur, Domine*, etc., quam orationem inchoat cum incipit thurificare Crucem, et proseguitur sub incensatione altaris, ita verba distribuens, ut simul cum altaris incensatione finiantur. (1) Cum reddit thuribulum Diacono, dicit *Ascendat* etc., atque ab eo ut initio Missæ incensabitur.

Si in altari adsint reliquiæ vel imagines Sanctorum, eas incensat sicut ante Introitum.

Lavat deinde manus in suppedaneo, ac Missam proseguitur usque ad *Agnus Dei* quemadmodum in privatâ, præterquam quod cantabit Præfationem, *Pater noster* etc., necnon Diacono munus relinquet cooperiendi detegendique calicem, cum opus fuerit, atque ab eodem patenam recipiet post orationem Dominicam.

DIACONUS.

Dicto a Celebrante *Veni Sanctificator*, eidem ministrat ad impositionem incensi et ad thurificationem altaris, ut initio Missæ; at, dum oblata incensantur, manu dextrâ pedem calicis tenet, (2) deinde, cum Crux incensanda est, calicem ad partem Epistolæ intra corporale seponit, et, Cruce incensatâ, eundem in medio altaris reponit. (3) Post altaris incensationem Celebrantem incensat, prout ante Introitum; deinde accedit fere ad medium, ibique stans ex adverso Subdiaconi, duplici ductu eum incensat, (3) tum reddit thuribulum, ascendit ad secundum gradum, ubi se aliquantulum retrahit a cornu Evangelii, et conversus ad Thuriferarium duplici ductu incensatur, quo facto, revertitur in medio.

Postquam incensatus est, retro post Celebrantem persistit ad finem usque Præfationis, præterquam quod folia Missalis vertat, quibus versis, pristinum petit locum. Ad *Orate fratres* respondet. Paulo ante *Sanctus* ascendit ad dextram Celebrantis, ut illud mediocriter inclinatus cum eo recitet, se erigens ac signans ad *Benedictus*. Deinde per secundum gradum, cum genuflexione ante medium altaris, se confert ad sinistram Celebrantis, eique indicat legenda ac folia vertit.

SUBDIACONUS.

ante medium altaris, ubi peractâ genuflexione, (4) consistit cum patenâ ante faciem elevatâ, non genuflectens, exceptis casibus notandis, (5) ad finem usque orationis Dominicæ, sustinens manu sinistrâ brachium dextrum, si libuerit.

Cum Diaconus, incensato Celebrante (et Choro, si adsit), eum thurificaturus est, reclinatâ ad pectus patenâ, aliquantulum se retrahens ad cornu Evangelii, ad Diaconum se convertit, ita ut latus sinistrum ad altare versum habeat, sic duplici ductu incensatur, quo facto, de novo stat ut prius.

Ad *Orate fratres*, patenâ pectori admotâ, respondet. Paulo ante *Sanctus*, patenâ pectori admotâ, ascendit ad sinistram Celebrantis, ut illud mediocriter inclinatus recitet, se erigens at non se signans ad *Benedictus*. Deinde iterum in planum descendit, et stat ut prius.

(1) Rit. celebr. VII. 10. Cærem. Ep. lib. 1. c. 23. n. 10. 11. (2) Rit. celebr. I. c. (3) Si Chorus adsit, Diaconus, thurificato Celebrante, incensat Chorum (Rit. celebr. I. c.) hoc modo: præeunte Thuriferario, procedit ante altare et genuflectit. Hoc ipso tempore Clerus in Choro consurgit. Si adsint Prælati, aut Canonici in propria Ecclesia, Diaconos singulos binis ductibus incensat. Secus pergit ante eam Chori partem, quæ est ex latere Evangelii, et Clerum ibi præsentem duobus simplicibus ductibus adolet; deinde, iteratâ genuflexione in medio, Clerum a latere Epistolæ similiter incensat; tum pergit ad altare et incensat Subdiaconum. (4) Rit. celebr. VII. 9. (5) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 10. n. 6. S. R. C. 11 Febr. 1764.

CELEBRANS.

Consecratio.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Cum Celebrans dicit *Quam oblationem*, eodem modo redit ad ejus dextram, ubi ad vocem *Benedixit* in suppedaneo flectit genua, ac, cum Sacramentum elevatur, dextrâ pectori admota, sinistra planetâ fimbriam elevat et profunde caput inclinat. Post primam elevationem surgit cum Celebrante, et calicem discooperit; post secundam, dum Celebrans calicem demittit, surgit et depositum cooperit, dein cum Celebrante genuflectit. Quo facto, redit ad librum, ac Celebranti assistit ut supra.

Cum Celebrans dicit *Per quem hæc omnia*, factâ genuflexione, accedit ad dextram ejus, discooperit calicem, et cum eo genuflectit. Ad verba *Per ipsum* etc. duobus digitis dextræ manus pedem calicis tenet, (1) deinde, cum Celebrans digitos super calicem extersit, iterum calicem cooperit, et genuflectit cum Celebrante. Cum Celebrans incipit *Pater noster*, iterum genuflectit, et ad secundum gradum descendit post ipsum. (2)

Ad verba *Et dimitte nobis* etc. iterum genuflectit, et ascendit ad Celebrantis dextram, ubi patenam a Subdiacono delatam detegit, ac de ejus manu acceptam purificatorio extergit. Mox eam circa orbem superiorem osculatur (3), ac dextrâ manu cum purificatorio super altare extra corporale erectam tenet, cum ipsius concavo ad sacram Hostiam converso; osculatur quoque Celebrantis manum, cum hic eam super patenam ponet. Cum Celebrans submittit patenam Hostiæ, detegit calicem, et cum Celebrante genuflectit; particulâ in calicem immissâ, hunc cooperit, ac rursus genuflectit cum Celebrante. Parum deinde inclinatus, pectusque percutiens, cum Celebrante dicit *Agnus Dei*.

Postea utrumque ibidem flectit genu, sicque genuflexus permanet, donec Celebrans primam orationem absolverit; tunc se erigit, ac manibus ante pectus junctis, una cum Celebrante osculatur altare, moxque a Celebrante accipit pacem. (4) Postea genuflectit, descendit in planum, ibique

Cum Diaconus paulo ante Consecrationem genuflectit, idem et ipse facit in loco suo super infimum gradum, patenâ pectori admotâ, sic manens donec Celebrans post calicis elevationem a genuflexione surrexerit. Sub utraque elevatione profunde caput inclinat.

Ad verba *Et dimitte nobis* genuflectit, ascendit ad dextram Diaconi, eique patenam offert coopertam, quam Diaconus discooperit et accipit; deposito deinde in manus Acolythy velo humerali, genuflectit, et ad pristinum descendit locum. Cum Celebrans cantat *Pax Domini*, genuflectit, et ad illius sinistram ascendit, ubi iteratâ cum Celebrante genuflexione, dicit cum eo, caput inclinans pectusque percutiens, *Agnus Dei*; deinde iterum genuflectit, ac in planum descendit.

Diacono descendente ad pacem dandum, aliquantulum ad cornu Evangelii recedit, et, latere sinistro ad altare verso, pacem a Diacono accipit (4), quam statim, stans in eodem loco, reddit Acolytho (5); deinde genuflectit et ascendit ad dextram Celebrantis. (6)

Pater noster.

Pax. Recitatâ oratione *Dñe Jesu Christe*, lente osculatur altare, et ad Diaconum conversus pacem dat illi. (4)

(1) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 9. n. 5. (2) Rit. celebr. IX. 4. (3) Cærem. Ep. lib. 2. c. 8. n. 73. (4) Cfr. Tit. 1. n. V. (5) Rit. celebr. X. 8. (6) Si Chorus adsit, Subdiaconus, acceptâ pace, genuflectit et, comitante Acolytho, vadit ad Chorum, et dat pacem primo cujusque ordinis, dignioribus prius, deinde minus dignis, et reversus ad altare genuflectit, et dat pacem Acolytho, qui ipsum comitatus erat. Rit. celebr. l. c.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

vertit se ad Subdiaconum, cui similiter dat pacem. Genuflectit iterum, et ascendit ad sinistram Celebrantis, ibique remanet ad ablutionem usque digitorum.

Ad *Domine non sum dignus* modiocriter inclinati percutiunt pectus, et dum Communio. Celebrans sub utraque specie se communicat, profunde se inclinant.

Pro ablutione digitorum remanet in medio altaris paululum se convertens ad Subdiaconum (1).

Sub ablutione evolvit folia missalis ad signaculum Missæ diei.

Cum Celebrans, sumpta sacrâ Hostia, a meditatione cessaverit, calicem discooperit, et cum Celebrante genuflectit; sumpto a Celebrante SS. Sanguine, accipit ampullam vini, infundit vinum in calicem, postea in Celebrantis digitos, redditaque Acolytho vini ampullâ, sumit dextrâ manu ampullam aquæ, quam infundit in Celebrantis digitos; redditaque ampullâ, purificatorium ponit expansum super digitos Celebrantis.

Sumptâ ablutione abstersisque labiis, purificatorium super calicem ponit, et Subdiacono operam remittens extergendi et componendi calicem, se confert ad cornu Epistolæ Antiphonam lecturus, quæ dicitur *Communio*.

Postquam Celebrans digitos abluerit, accipit Missale, et incedens per secundum gradum, ac genuflectens una cum Subdiacono ante medium altaris, defert illud ad cornu Epistolæ. Ibi consistens Celebranti Antiphonam ostendit, quæ dicitur *Communio*, ac statim secedit ad secundum gradum post eum.

Quo peracto, nihil secum ferens (3) vadit per planum ad cornu Evangelii, genuflectens simul cum Diacono ante medium altaris. Ibi purificatorio calicem mundat, super hunc deinde purificatorium extendit, cochlear, si adsit, imponit, tum sinistram patenam et dextrâ pallam; postea plicat corporale, 1º partem anteriorem, 2º posteriorem, 3º lateralem a cornu Epistolæ, 4º lateralem a cornu Evangelii; sic plicatum manu dextrâ reponit in bursam, quam sinistram tenet; denique velo ab Acolytho delato calicem cooperit, ac super illum bursam ponit. (3) Hoc facto, positâ dextrâ extensâ super bursam, sinistram accipit calicem, quem, cum genuflexione ante medium altaris in infimo gradu, defert ad Credentiam.

Antiph. Communio.

Lectâ Communionem, redit ad medium et osculatur altare, tum loco ac more solito cantat *Dñs vobiscum*, et Postcommunionem. Deinde, quin claudat Missale, altaris medium denuo adit, et, repetito *Dñs vobiscum*, subsistit versus populum nihil dicens (2), donec Diaconus cantaverit *Ite Missa est*. Quod si canendum sit *Benedicamus Dño*, post *Dñs vobiscum* vertit se ad altare ac dicit *Benedicamus Dño* (2). Clarâ voce dat benedictionem, et legit Evangelium, sicut in Missa privatâ. Si particulare Evangelium legendum sit,

Lectâ Communionem, per eundem secundum gradum se confert cum Celebrante ad altaris medium, et post *Dñs vobiscum* redit cum ipso ad cornu Epistolæ, ubi stans a tergo Celebrantis, perficit quæ ad orationes pag. 5. monuimus. Completis orationibus, claudit Missale, nisi illud oporteat apertum relinqui ad alterius Evangelii lectionem, quo casu hoc quæret. Tum per secundum gradum denuo accedit una cum Celebrante ad medium altaris; cantato a Celebrante *Dñs vobiscum*, si *Gloria* dictum sit, ita se vertit

Redux a Credentia, ad suum redit locum post tergum Diaconi, absque genuflexione si adhuc sit in cornu Epistolæ. Completis orationibus, per planum accedit cum Celebrante et Diacono ad medium altaris, ibique perstat donec Diaconus cantaverit. Tum ad secundum gradum ascendit aliquantulum ad cornu Evangelii, ac dum celebrans, dicto *Placeat*, osculatur altare, genua flectit in orâ suppedanei, se signans ad benedictionem. Si ultimum Evangelium sit particulare, cantato *Ite* etc.,

(1) S. R. C. 22 Julii 1848. Revue theol. 1861. p. 441. 1878. p. 207 ad II. (2) S. R. C. 7 Sept. 1816 ad 36. (3) Rit. celebr. XI. 3.

CELEBRANS.	DIACONUS.	SUBDIACONUS.
non dat benedictionem antequam Subdiaconus, translato missali, ad secundum gradum descenderit.	per suam dextram ad populum ut terga vertat Celebranti, sicque stans cantat <i>Ite Missa est</i> ; sin vero <i>Gloria</i> dictum non sit, stans facie ad altare versâ canit <i>Benedicamus Dño</i> . Postmodum se aliquantulum retrahit ad cornu Epistolæ, ac dum Celebrans, dicto <i>Placeat</i> , osculatur altare, genua flectit in orâ suppedanei, se signans ad benedictionem; dein erectus ibi consistit ad finem usque Evangelii, ad quod se signat, inclinatur ac genuflectit prout Celebrans.	ascendit, accipit Missale, et transfert ad cornu Evangelii, mox descendit ad secundum gradum, ut supra. Assistit deinde Celebranti Evangelium legenti, sicut ad primum Evangelium, sed, si tabellam sustineat, non se signat neque genuflectit.

Lecto Evangelio, Celebrans redit ad medium altare, stantibus hinc et inde in suppedaneo Ministris, et, capite Cruci inclinato, descendunt in planum; conversi ad altare respectivam faciunt reverentiam, sicut ante Missam in accessu ad altare; mox Ministri accipiunt bireta; Diaconus tradit cum osculis Celebranti suum; deinde omnes caput operiunt, et eodem ordine quo advenerunt, in Sacrarium redeunt.

TITULUS III.

Eadem Missa cum Cæremoniario.

§ I. REGULÆ GENERALES.

1. Cæremoniarum Magister necesse est ut Sacerdotali dignitate aut saltem sacro ordine insignitus sit ⁽¹⁾.
2. Præsentia Cæremoniarum nihil mutat pro Celebrante. Pro sacris Ministris ea hoc loco referemus, quæ differentiam afferunt vel dubium movere possunt.
3. Ejus officium ad altare versatur circa Celebrantem sacrosque Ministros, præcipue tamen circa Celebrantem, cui propterea ordinarie adstat. Curam inferiorum ministrorum gerere potest alter Cæremoniarius; quo deficiente, huic officio supplebit quidam ex Acolythis.
4. Ejus partes sunt cæteros monere et dirigere, quapropter ordinarie stat ad latus illius, qui aliquid agit. Hinc Celebranti assistit, missalis folia vertendo, legenda indicando; Ministros comitatur; inclinationes aut genuflexiones faciendas innuit. Incedit generaliter aut stat a sinistris illius, quem comitatur, nisi quid obstat, quo casu præcedit.
5. Induitur superpelliceo sine stola; non utitur baculo aut ferula. ⁽²⁾
6. Sequatur ordinem genuflectendi traditum pro sacris Ministris Tit. I. n. III. 7. 8.

§ II. RITUS MISSÆ.

DIACONUS.	SUBDIACONUS.	CÆREMONIARIUS.
In sacristia. Accessus ad altare. Cum ad altare pervenerit, Celebrantis biretum una cum suo Cæremoniario tradit.	Cum ad altare pervenerit, biretum Cæremoniario tradit.	Dato in Sacristia egrediendi signo, facit cum aliis reverentiam Cruci vel imagini, et post Acolythos procedit ad altare junctis manibus et capite detecto. ⁽³⁾ Cum ad altare pervenerit, sinit Celebrantem sacrosque Ministros ante se transire. Mox bireta accipit Celebrantis ac Ministrorum, et, factâ cum aliis genuflexione, defert.

(1) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 5. n. 3. (2) Cærem. Ep. 1. c. n. 4. S. R. C. 21. Mart. 1744. ad 7. (3) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 3 n. 1.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

CÆREMONIARIUS.

Ad orationes manet a tergo
Celebrantis, quin folia vertat.

Ad Epistolam de more ac-
cedit ad dextram Celebrantis.

In cornu Epistolæ consis-
tens, dum Celebrans incipit
Evangelium legere, per gradus
laterales in planum descendit,
et a Cæremoniaro accipit li-
brum, cum levi reverentia
ante et post.

Librum Epistolarum accipit
a Cæremoniaro, cum levi re-
verentia ante et post.

Cantatâ Epistolâ receptaque
benedictione Celebrantis, erec-
tus librum tradit Cæremonia-
rio. Deinde de more transfert
Missale.

ea in scamnum tribus locis distinctis, si nimirum sedendum sit
infra Missam, alias in locum aptum.

Deinde in principio Missæ flectit utroque genu in plano a dex-
tris Diaconi, facie ad cornu Evangelii conversâ, se signans ac
respondens. Dicto a Celebrante *Oremus*, surgit, ad altare ascendit,
et infra impositionem thuris stat Diaconum inter et Thuriferarium.
Thure imposito, genuflectit cum Celebrante, et sub incensatione
Crucis stat a dextris Diaconi. Mox cum Celebrante denuo genu-
flectit, et, sumpto missali cum pulpito, descendit in planum
a latere Epistolæ, ubi sustentat librum, vertens se ad altare,
usquedum incensatio in hoc latere absolvatur; tum iterum as-
cendit, librum reponit, et genuflectit dum Celebrans id in medio
facit; rursus descendit, et a sinistris Thuriferarii stat post tergum
Subdiaconi, dum Celebrans incensatur.

Sub Introitu et *Kyrie* stat prope angulum altaris posteriorem,
conversus ad Celebrantem, se signans et inclinans cum illo.
Dum ultimum decantatur *Kyrie*, caput inclinando, Celebranti
et Ministris signum dabit ad medium altaris accedendi; ipse vero
suppedaneum conscendit.

Intonato *Gloria*, invitat sacros Ministros ut ascendant. Infra
Gloria stat a dextris Diaconi; sub finem cantus, si non sedeant,
admonet Ministros ut descendant, ipse vero post *Dominus vo-
biscum* cum Celebrante secedit ad librum.

Si sit sedendum, invitat Celebrantem ac Ministros, et, genuflexi-
one factâ, per viam breviorē præcedit; ad scamnum stat a dex-
tris Diaconi. Dum cantantur verba quæ inclinationem exposcunt,
signum præbebit. Ad *Cum Sancto Spiritu* se ante Celebrantem
constituens, eidem se inclinat in signum surgendi, tum per planum
antecedit ad altare, ubi factâ a dextris Diaconi genuflexione,
se recipit ad latus Epistolæ, ubi Celebranti ostendit orationes
dicendas, et folia vertit. Idipsum fere perficiet, si sedendum sit
ad Sequentiam; cfr. p. 6.

Inceptâ ultima oratione, tendit ad Credentiam, accipit Episto-
larum librum, quem tenens ad latera cum aperturâ ad dextram
suam versâ, tradit a sinistris Subdiacono in cornu Epistolæ
consistenti, facta levi reverentiâ ante et post, mox illum ducit,
incedens a sinistris ejus, ad medium altaris, ubi factâ cum eo
genuflexione, reducit eum ante cornu Epistolæ, stans pariter a
sinistris ejus dum cantat Epistolam. Quâ expletâ, et responso *Deo
gratias*, rursum ducit Subdiaconum ad altaris medium ut supra,
ibique repetitâ genuflexione, comitatur illum ad Celebrantem ad
benedictionem recipiendam, post quam a Subdiacono librum accipit.

Cum Celebrans Evangelium legere incipit, a latere Epistolæ
in plano Diacono librum porrigit, cum levi reverentiâ ante et
post, sed eum ad altaris medium non comitatur. Lecto Evangelio,
ascendit cum Thuriferario et assistit ad impositionem thuris, ut
ante Introitum, deinde descendit in planum ante medium altaris,
ubi se sistit a dextris Thuriferarii; postquam Diaconus in planum
descenderit, omnes genuflectunt, deinde præcedit ad locum, ubi
Evangelium cantandum est; ibi locum cedens Ministris ut ante
se transeant, se sistit a sinistris Diaconi, parum retro, se signans,

Principium
Missæ.

Incensatio.

Introitus.

Gloria.

Orationes.

Epistola.

Evangelium.

DIACONUS.

Credo.

Bursam accipit a Cæremo-
niario, quam *solus* (1) [more
solito ad altare defert.

Bursam accipit a Cæremo-
niario, quam defert ut supra.

Offertorium.

Sub Secretis et Præfatione
manet a tergo Celebrantis.

Canon.

Pater noster.

SUBDIACONUS.

CÆREMONIARIUS.

inclinans, genuflectens, cum opus fuerit. In fine Evangelii re-
spondet, deinde præcedit Ceroferarios ante medium altaris, ubi
medius inter illos facta genuflexione, vadit ad cornu Epistolæ,
ut a Subdiacono librum accipiat, quem refert ad Credentiam.

Intonato *Credo*, invitat sacros Ministros ut ascendant, et se
confert ad dextram Diaconi in suppedaneo; se inclinat, genu-
flectit et se signat, cum opus fuerit. Si non sedeant, dum
cantatur *Descendit de cœlis*, dato signo, descendit cum Cele-
brante et Ministris ad secundum gradum, et ad *Incarnatus* genua
flectit cum ipsis in orâ suppedanei ac profunde caput inclinat.
Erectus cum Diacono pergit viâ breviori ante eum ad Credentiam;
ibi bursam ei porrigit, et deinde redit ad pristinum locum. Sub
finem Symboli admonet Ministros ut descendant; ipse vero secedit
ad librum ut Offertorium indicet.

Si sedendum sit, eadem servat, quæ ad *Gloria* dicta sunt,
præter sequentia. 1° In festis Nativitatis Domini et Annuntiationis
B. M. V., dum cantatur *Descendit de cœlis*, Celebrantem et Mi-
nistros invitat ad genuflectendum. 2° Decantato *Et homo factus*
est cum sedent Celebrans et Ministri, transit ante Celebrantem,
cui se inclinat, mox se vertit ad Diaconum cum levi inclinatione,
ei præit ad Credentiam, bursamque porrigit; deinde redit ad
locum suum. Redux ad altare post Symbolum, accedit ad librum.
Si non dicatur *Credo*, statim vadit ad librum.

Lecto a Celebrante Offertorio, transit ad cornu Epistolæ, ubi
se sistit a dextris Subdiaconi, parum retro ut locum præbeat
Acolytho urceolos porrigenti. Ad thuris impositionem se gerit ut
ante Introitum; sub oblatorum et Crucis incensatione stat a
dextris Diaconi; postmodum transit ad cornu Evangelii, ubi
consistit ante missale. Cum Celebrans, incensato cornu Epistolæ,
ad medium altaris reversus est, genuflectit cum eo, amovet mis-
sale, et descendit in planum versus cornu Evangelii, donec
Celebrans, incensato cornu Evangelii, ad medium redit, tum ad
altare ascendit, missale reponit, et cum Celebrante genuflectit;
quo facto, sistit ante librum, ubi expectat donec post Diaconum
incensatur; dum incensatur, se convertit ad Thuriferarium.
Postmodum persistit ad librum, ostendens Celebranti legenda et
canenda. Versus finem Præfationis aliquantulum ad cornu Evan-
gelii discedens locum cedit Subdiacono.

Recitato *Sanctus*, se confert ad cornu Epistolæ, ubi stat pau-
lulum retro Celebrantem. Paulo ante Consecrationem genuflectit,
descendit, et accedit ad sinistram Thuriferarii; ibi imponit incen-
sum in thuribulum, et sub Consecratione flectit utroque genu
a sinistris Thurificarii ante cornu Epistolæ. Deinde ascendit rursus
ad altare in cornu Epistolæ, ubi genuflectit, et stat ut prius.
Ad latus Celebrantis semper genuflectet cum eo.

Cum Celebrans dicit *Per quem hæc omnia*, facta genuflexione
simul cum Diacono, se ad librum recipit, et ad *Pax Domini*
aliquantulum ad cornu Evangelii deflectens cedit locum Subdia-
cono; deinde pronuntiet cum aliis *Agnus Dei*, percutiens sibi

(1) Cærem. Ep. lib. 1. c. 9. n. 3.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

CÆREMONIARIUS.

Ex more transfert Missale.
Ad Communionem et Post-
communionem manet a tergo
Celebrantis.

Pacem dat Cæremoniaro.⁽¹⁾

Calicem solus portat ad cre-
dentiam.

Si aliud Evangelium legen-
dum sit, de more transfert
Missale.

pectus. Cum Diaconus pacem acceperit, facta cum eo genuflexione, in planum descendit ad cornu Epistolæ, ubi ad Subdiaconum accedit ut pacem accipiat, se inclinans ante et post, eamque prox dat primo Acolyto; deinde ascendit ad cornu Epistolæ. ⁽¹⁾ Ad *Dñe non sum dignus* modiocriter inclinatus percutit pectus, et dum Celebrans sub utraque specie communicat, profunde se inclinat. Sub purificatione et ablutione parum retrocedit ut locum præbeat Acolyto.

Priusquam Celebrans accedit ad cornu Epistolæ ad legendam Communionem, ipse ad librum recedit, et Celebranti Communionem et orationes indicat, quibus finitis, librum claudit, nisi illum oporteat apertum relinqui ad alterius Evangelii lectionem. Ad benedictionem genua flectit in orâ suppedanei ad latus Epistolæ, se signans. Deinde, dum legitur Evangelium, accipit bireta, eaque sustinens expectat Celebrantem et Ministros ante infimum gradum; cum hi descenderint, genuflectit cum eis in plano, biretum Celebrantis tradit Diacono, tum biretum porrigit Diacono et Subdiacono, quo facto, omnes in Sacristiam redeunt, ordine quo advenerunt.

TITULUS IV.

Missa sollemnis coram SS. Sacramento exposito.

Notandum. Menti Ecclesiæ et regulis Liturgiæ Romanæ adversatur, extra Octavam Corporis Christi et Missam repositionis SS. Sacramenti post Orationem quadraginta horarum, coram SS. Sacramento exposito Missas celebrare, maxime si expositio adhibeatur ad Missæ solemnitatem augendam, quasi hoc Sacrificium non esses actio per se satis augusta; nihilominus immemorabilis consuetudo eas celebrandi toleratur. ⁽¹⁾

§ I. REGULÆ GENERALES.

1. Tabernaculi conopeum et altaris antependium, si adhibeatur, ⁽²⁾ sint coloris albi; similiter velum humerale pro benedictione SS. Sacramenti. Statuæ ac reliquiæ Sanctorum, si fieri possit, ab altari removeantur. ⁽⁴⁾
2. Tam Celebrans quam Ministri caveant ne unquam SS. Sacramento terga vertant, ideoque se vertentes aliquantulum e medio se retrahere debent.
3. In conspectu SS. Sacramenti caput semper detectum habeant.
4. Celebrans genuflectit quoties 1° accedit ad medium altare, 2° ab eo recedit, 3° ante illud transit. Ministri genuflectunt ut expositum est Tit. I. n. III. 8.
5. Coram SS. Sacramento *continue* exposito, v. g. in oratione 40 horarum, bis flectunt utroque genu cum profunda capitis inclinatione, in plano ante infimum gradum altaris, 1° in primo accessu ad altare ante Missam; 2° ante recessum post Missam. Reliquæ genuflexiones infra Missam, cum ad altare accedendum vel ab eo recedendum est, fiunt uno genu super infimum gradum. ⁽⁵⁾ Addere juvat, quod si intra Missam abscedendum esset a Presbyterio, eo quoque casu utroque genu flectendum foret tum in recessu tum in reditu.

(1) Si Chorus adsit, Subdiaconus, accepta pace, genuflectit, et, comitante Cæremoniaro, vadit ad Chorum, et dat pacem primo cujusque ordinis, dignioribus prius, deinde minus dignis, et reversus ad altare genuflectit, et dat pacem Cæremoniaro. Rit. celebr. X. 8.
(2) Gardellini. Adnot. ad n. 4677. (3) Cf. S. Alph. Theol. Mor. lib. 6. n. 395. (4) S. R. C. 27 Sept. 1828. 19 Dec. 1829. 19 Maii 1838.
(5) S. R. C. 12 Nov. 1831. ad 51 et 53.

6. Prima Sacerdotis actio in accessu ad medium altaris, et ultima in discessu, debet esse genuflexio. Unde, dum est in medio altaris, et se vertere debet ad populum, prius osculatur altare, deinde genuflectit; contra, dum ad medium accedit ad cantandum *Dominus vobiscum*, prius genuflectit, deinde osculatur altare.

7. Omittuntur oscula, quæ fiunt ob solam Celebrantis reverentiam, non vero ea, quæ ad ritus solemnitatem pertinent. ⁽¹⁾ Prioris generis sunt, quæ fiunt præbendo Celebranti vel ab eo recipiendo cochlear, thuribulum aut quid simile; posterioris generis sunt, quæ fiunt a Subdiacono post cantatam Epistolam, a Diacono ante Evangelium, ad Offertorium, post orationem Dominicam.

8. Quamvis laudabile sit coram SS. Sacramento exposito non sedere, sedere tamen omnino licet, sed detecto capite. ⁽²⁾

9. Oratio de Venerabili recitanda est post omnes alias orationes a rubricis præscriptas; præponitur tum orationi in anniversario Papæ vel Episcopi, tum orationi ab Ordinario imperatæ. In festis dupl. 1 et 2 classis, si nulla commemoratio facienda sit, collecta de Venerabili jungitur cum oratione festi sub una conclusione. ⁽³⁾ Omittenda vero est in festo SS. Cordis Jesu. ⁽⁴⁾

§ II. RITUS MISSÆ.

In sacristia.

Omnes lavant manus et se induunt. Omnibus paratis, utraque manu tenentes bireta faciunt reverentiam Cruci vel imagini, deinde Ministri salutant Celebrantem, hic reddit salutem, postea tecto capite procedunt ad altare, hoc modo: Subdiaconus se vertens per suam dextram præcedit, Diaconus se vertens per suam sinistram sequitur, ultimo graditur Celebrans.

Si SS. Sacramentum jam expositum sit, ubi in conspectum ejus venerint, caput detegunt, vel in iis ecclesiis, in quibus sacristia contigua est altari in quo fit expositio, præstat biretis non uti.

CELEBRANS.

Ingressus
ad altare.

Si SS. Sacramentum jam sit expositum, ad ecclesiæ ingressum, biretum, si eo utatur, tradit Diacono; cum ad altare pervenit, flectit utroque genu in plano, cum profundâ capitis inclinatione, et Missam inchoat.

Si nondum expositum sit, cum ad altare pervenit, tradit biretum Diacono, genuflectit in plano, et reliqua peragit, quæ Tit. X de ritu expositionis traduntur.

DIACONUS.

Si SS. Sacramentum jam sit expositum, ad ecclesiæ ingressum, si biretis utantur, caput detegit biretumque Celebrantis recipit, ad altare præbet Celebranti ante se transitum, ac ad ejus dextram una cum eo flectit utroque genu in plano, cum profundâ capitis inclinatione, deinde Missa inchoatur.

Si nondum expositum sit, ad altare ante se transitum præbet Celebranti, ad hujus dextram se constituit, caput detegit, et, accepto bireto Celebrantis cum osculis, illud una cum suo tradit Acolytho, tum genuflectit in plano; deinde exponit SS. Sacramentum prout Tit. X traditur.

SUBDIACONUS.

Si SS. Sacramentum jam sit expositum, ad ecclesiæ ingressum caput detegit, si biretis utantur; cum ad latus Evangelii pervenit, una cum Celebrante flectit utroque genu in plano, cum profundâ capitis inclinatione, deinde Missa inchoatur.

Si nondum expositum sit, cum ad latus Evangelii pervenit, biretum Acolytho tradit, genuflectit in plano, et reliqua peragit, quæ Tit. X de ritu expositionis traduntur.

Omnes erecti, omnia peragunt ut in Missa privata, nisi quod sub *Confiteor* Celebrans ad verba *Vobis fratres* et *Vos fratres* primum ad Diaconum, dein ad Subdiaconum se paululum convertat; idem facit sub *Misereatur vestri* capite inclinato, Ministri sub *Misereatur tui* aliquantum se inclinant versus Celebrantem, et ad verba *Tibi Pater* et *Te Pater* se ad illum convertunt.

Dicto *Oremus* a Celebrante, omnes pari passu, dextro pede primum, ad altare ascendunt ibique genuflectunt.

(1) S. R. C. 12 Aug. 1854 ad 45. in Anal. jur. pont. T. II. col. 2188. (2) Revue des scienc. eccl. T. IX. p. 266. (3) S. R. C. 23 Jun. 1736 ad 8. 18 Dec. 1779 ad 8. (4) S. R. C. 6 Sept. 1834. 22 Maii 1841. 11 Aug. 1860.

CELEBRANS.

Absoluta oratione *Oramus*, paululum se retrahit ad cornu Evangelii, ut thus imponat. Facie versâ ad cornu Epistolæ sinistram infra pectus ponit, ac dextrâ ter imponit incensum in thuribulum, dicens interim *Ab illo benedicaris* etc. et reddito cochleari, sinistrâ ad pectus re-tenta, ⁽¹⁾ produ-cens manu dextrâ signum crucis super thus in thuribulo, illud benedicit. ⁽²⁾ Dein, nullâ genuflexione facta, descendit cum Ministris ad secundum gradum, et in orâ suppedanei genuflexus, accipit a Diacono thuribulum, et SS. Sacramentum triplici ductu incensat, cum profunda capitis inclinatione ante et post. ⁽³⁾ Quo facto, ad altare rursus accedit, ibique genuflectit, ac incensat altare hoc modo: primo incensat mensam in parte posteriori, a medio altaris ad extremum Epistolæ procedendo, et ter ducendo thuribulum rectâ lineâ, æqualique distantia, prout distribuuntur candelabra, totque passus faciendo, quot thuribuli tractus; ⁽⁴⁾ in cornu Epistolæ, demissâ manu, thurificat latus altaris, prius partem inferiorem, mox superiorem, semel ducto in utraque parte thuribulo; deinde conversus ad medium altare, elevans manum incensat mensam in parte anteriori, ter ducens thuribulum, semper rectâ lineâ, usque ad medium progrediendo; ibi factâ genuflexione, pari modo thurificat partem posteriorem mensæ et latus altaris in cornu Evangelii; quo facto, ibidem consistens, elevatoque thuribulo, partem anteriorem mensæ triplici ductu, brachium quantum opus est protrahendo, incensat. Postea, manu aliquantulum demissâ, ter quoque, dum pergit ad medium, frontem altaris incensat, et, factâ genuflexione, similiter reliquam frontem thurificat usque ad cornu Epistolæ; ibi Diacono thuribulum reddit, descendit in planum, ubi per suam sinistram conversus ad populum a Diacono incensatur.

DIACONUS.

Paululum se retrahens locum præbet Thuriferario, a quo accipit naviculam, porrigit cochlear Celebranti dicendo parum inclinatus ad illum: *Benedicite, Pater Reverende*. Thure imposito et benedicto, recipit cochlear quod reponit in naviculam, naviculam manu sinistrâ reddit, dextra thuribulum accipit.

Ministri, non præmissâ genuflexione, descendunt cum Celebrante ad secundum gradum, ibique utroque genu flectunt in orâ suppedanei. Diaconus tradit thuribulum Celebranti, summitatem catenularum ponens in manu sinistrâ Celebrantis, thuribulum vero in dextrâ. SS^o incensato, surgunt, et sub incensatione altaris tenentes retro casulam, Diaconus sinistrâ, Subdiaconus dextrâ manu, pari passu Celebrantem comitantur, genuflectentes quoties Celebrans genuflectit.

Altari thurificato, thuribulum a Celebrante recipit, in planum descendit, ibique triplici ductu solum Celebrantem incensat, profundâ huic factâ ante et post capitis reverentiâ, ⁽⁵⁾ ac tandem Thuriferario thuribulum tradit.

SUBDIACONUS.

Sub impositione incensi consistit ad Incensatio. altare conversus.

Altari thurificato, in planum per latus Epistolæ descendit, ubi stat a sinistris Diaconi, dum hic Celebrantem incensat.

(1) Tum solum sinistra manus super altare ponenda videtur, cum Celebrans ad altare conversus est. Rit. celebr. III. 5. Cærem. Ep. lib. 1. c. 19. n. 3. De Herdt. Liturg. T. I. n. 131. 2. (2) Missale. Rit. celebr. IV. 4. Cærem. Ep. lib. 1. c. 23. n. 1. 2. S. R. C. 18 Dec. 1779 ad 23. (3) S. R. C. 27 Febr. 1847. 26 Mart. 1859 ad 3. (4) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 23. n. 8. (5) Cærem. Ep. lib. 2. c. 3. n. 11.

CELEBRANS.

Introitus. Ascendit ad altare, et legit Introitum, et alternatim cum Ministris dicit *Kyrie eleison*. Cum Chorus ultimum *Kyrie* canere incipit, accedit ad altaris medium, ubi genuflectit et intonat *Gloria*, quam una cum Ministris recitat.

DIACONUS.

Diaconus ascendit ad secundum gradum ad dextram Celebrantis, eique initium indicat Introitus, Subdiaconus ad infimum gradum a dextris Diaconi; ita se sistunt, ut fere semicirculum efficiant. Ambo signant se cum Celebrante, ad *Gloria Patri* caput inclinant, et ad *Kyrie* respondent. Dum a Choro penultimum cantatur *Kyrie*, recedunt post Celebrantem, ut, dum ultimum cantatur, una cum Celebrante accedant ad medium, ubi genuflectunt. Dum Celebrans intonat *Gloria*, ad vocem *Deo* genuflectunt, simul ascendunt, Diaconus ad dextram, Subdiaconus ad sinistram Celebrantis, quocum hymnum recitant. Versus finem cantus hymni, si non sederint, genuflectunt, et descendunt a tergo Celebrantis.

SUBDIACONUS.

Si Celebrans, hymno recitato, sedere velit, ipse et Ministri, facta genuflexione ad altare, accedunt ad scamnum, via recta. In fine hymni revertuntur per planum, factaque in infimo gradu genuflexione, Celebrans ascendit ad altare, Diaconus ad secundum gradum a tergo Celebrantis, Subdiaconus subsistit in plano, in medio a tergo Diaconi.

Orationes. Hymno decantato, osculatur altare, genuflectit, parum se retrahit versus cornu Evangelii et canit *Dominus vobiscum*, redit in medium, et iteratâ genuflexione, secedit ad cornu Epistolæ cantaturus orationes.

Post *Dominus vobiscum* genuflectit cum Celebrante, et cum ipso per secundum gradum ad cornu Epistolæ accedit, ibique infra orationes stat retro post illum. (1) Si folia missalis sint vertenda, accedit ad latus Celebrantis; foliis versis, pristinum petit locum.

Post *Dominus vobiscum* genuflectit cum Diacono, et cum ipso per planum accedit ad cornu Epistolæ, ibique infra orationes stat retro post Celebrantem.

Epistola. Cum Subdiaconus Epistolam cantat, eamdem legit una cum Graduale, Tractu etc. usque ad *Mundo cor* exclusive, ibidem perstans, donec ille, cantatâ Epistolâ, adveniat. Cum in genua procumbit Subdiaconus, se convertit ad ipsum, et sinistrâ super pectus positâ, dextram super librum extendit et Subdiacono osculandam præbet, cui deinde signo crucis benedicit nihil dicens. Datâ benedictione, vadit ad medium altaris, genuflectit et recitat *Munda cor*.

Absolutâ ultimâ oratione, accedit ad dextram Celebrantis, (2) eique assistit, folia vertendo, et in fine Epistolæ respondendo *Deo gratias*; cum Celebrante caput inclinât et genuflectit, cum opus fuerit. Cantatâ Epistolâ, recedit retro post Celebrantem, ibique in latere Epistolæ manet donec Celebrans incipit legere Evangelium; facto cum Celebrante signo crucis, per gradus laterales in planum descendit, et ab Acolyθο, cum levi reverentiâ ante et post, accipit librum Evangeliorum, advertens ut sinistrâ manu aperturam, dextra dorsum libri sustineat ad angulos inferiores, et librum ipsum pectori applicitum.

Circa finem ultimæ orationis librum Epistolarum ab Acolyθο, cum levi reverentiâ ante et post, recipit, advertens ut apertura libri conversa sit ad sinistram suam, ac utraque manu inferiores angulos tenens, ita ut pars superior super pectus quiescat, ad medium altaris in plano accedit, genuflectit super infimum gradum, ac redit ad cornu Epistolæ, ibique stans post tergum Celebrantis contra altare, (2) facie ad illud versâ, ac ipsemet librum sustinens, vel, si pulpito utatur, manibus libro apposis, (3) cantat Epistolam, caput inclinans ac genuflectens, cum opus fuerit. Cantatâ Epistolâ, eodem modo accedit iterum ad medium altaris, genuflectit, et accedit per planum ad Celebrantem in cornu Epistolæ; ibi in ora suppedanei utroque genu flexus paululum declinat librum versus Celebrantem, osculatur ejus manum ac benedictionem recipit; tum erectus librum tradit Acolyθο; mox ascendit suppedaneum, genuflectit in cornu Epistolæ, accipit Missale, et viâ breviori, sine genuflexione in medio, defert ad cornu Evangelii, ubi, deposito libro, in secundo gradu consistit.

(1) Rit. celebr. V. 5. (2) Rit. celebr. VI. 4. (3) Pulpitum seu legile permittitur. Debet panno aureo vel serico coloris cæterorum paramentorum coopertum et ornatum esse. Cærem. Ep. lib. 1. c. 10. n. 3. lib. 2. c. 8. n. 40. 45. Addimus: nisi in seipso satis ornatum sit.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Si dicenda sit Sequentia, et Celebrans, ea lecta, ad ejus cantum sedere velit, ipse et Ministri, facta in ipso cornu Epistolæ genuflexione, accedunt ad sedes. Versus finem tempestive surgunt, et redeunt ad altare. Facta genuflexione in infimo gradu, Celebrans ascendit et dicit *Munda cor*; Diaconus in plano vertit se ad dextram et recipit librum Evangeliorum; Subdiaconus ascendit ad cornu Epistolæ et transfert missale.

Dicto *Munda cor*, genuflectit, et in cornu Evangelii legit Evangelium, quod in fine non osculatur, nec subdit *Per evangelica dicta*.

Lecto Evangelio, redit fere ad altaris medium, imponit ac benedicit incensum in thuribulo prout ante Introitum; deinde genuflectit in medio. Cum Diaconus petit benedictionem, ad ipsum se convertit et benedictis manibus dicit *Dominus sit in corde tuo* etc. Cum profert *In nomine Patris* etc. signum crucis versus Diaconum format; mox dextram manum super illius librum extendit, ut eam Diaconus osculetur. Deinde, facta genuflexione simul cum Diacono, redit ad cornu Epistolæ, ubi stat facie ad altare versâ, donec Diaconus cantat *Dominus vobiscum*; tunc vertit se ad illum ad finem usque Evangelii. Cum Diaconus cantat *Sequentia* etc. signat se; cum nominatur *Jesus*, caput inclinat versus altare; si sit genuflectendum, id facit quoque altare versus. Decantato Evangelio, delatum sibi a Subdiacono librum osculatur, illum utraque manu ad se admovens, ac subdit *Per Evangelica dicta* etc. Tum ibidem stans ter incensatur a Diacono.

Accepto libro Evangeliorum, accedit ante medium altaris, genuflectit in infimo gradu, ad altare ascendit, et librum clausum deponit in medio altaris ⁽¹⁾ cum apertura versus cornu Evangelii. Deinde ibidem persistit Celebrantem expectans.

Lecto Evangelio, Celebranti incensum ministrat uti ante Introitum. Postea, factâ genuflexione cum Celebrante, descendit ad secundum gradum, ubi ante altaris medium in ora suppedanei genuflexus, inclinato capite manibusque junctis secreto recitat *Munda cor* etc. Ascendit deinde ad altare, utraque manu accipit librum, flectit ibidem utroque genu in suppedaneo versus Celebrantem, et inclinat benedictionem ab eo petit, clarâ voce dicens *Jube, Domne, benedicere*; cumque Celebrans post signum crucis dextram libro aliquantulum ad se inclinato superponit, eam osculabitur. Mox se erigit, genuflectit una cum Celebrante, ac in planum fere ante altaris medium descendit, ibique ad dextram Subdiaconi factâ simul genuflexione, post Subdiaconum vadit ad locum Evangelii. Ibi librum ponit apertum in manibus Subdiaconi ⁽²⁾, vel, ubi mos est, super pulpitem ponit et aperit, junctisque manibus cantat *Dominus vobiscum*; deinde ponit sinistram extensam super librum, et pollice dextro signat eum in principio textus Evangelii ⁽³⁾ cantans *Sequentia* aut *Initium*, mox sinistram infra pectus positâ, signat seipsum in fronte cantans *Sancti Evangelii*, deinde os suum nihil proferens; tandem pectus sub verbis *Secundum N.* Dum Chorus respondet, accipit a dextris thuribulum, et ter librum incensat, hoc est in medio, a dextris libri et a sinistris, exhibitâ reverentiâ ante et post incensationem; reddito thuribulo, prosequitur Evangelium junctis manibus. Versus li-

Dum Celebrans legit Evangelium, ipsi Evangelium ministrat folia vertendo et respondendo. ⁽⁴⁾

Lecto Evangelio, ascendit suppedaneum, collocat Missale prope locum corporalis, et sub impositione thuris sistit ad altare conversus. Postmodum cum Diacono genuflectit, et descendit ante infimum altaris gradum paululum ad cornu Evangelii. Cum Diaconus descenderit, cum ipso genuflectit, et ante eum vadit ad locum, ubi Evangelium cantari solet. Ibidem accipit librum ambabus manibus ad partem inferiorem, tenens partem superiorem fronti innixam, ⁽⁴⁾ vel, ubi adhibetur pulpitem, se sistit post pulpitem, manibus hinc inde librum tenens, ⁽⁵⁾ quin se signet, inclinet aut genuflectat. Finito Evangelio, librum super brachium sinistram declinat, sinistra manu tenens partem lateralem et dextra inferiorem, et recta via, absque ulla reverentia, illum defert Celebranti osculandum, ipsi indicans dextra principium Evangelii. Postquam Celebrans Evangelium osculatus fuerit, librum claudit, Celebranti se inclinat, deinde per gradus anteriores in planum descendit a latere Epistolæ, ubi genuflectit, ac tradit librum Acolytho. Incensato Celebrante, accedit ad medium altaris in plano, genuflectit una cum Diacono ac Celebrante, et sistit a tergo Diaconi donec Celebrans *Credo* intona-verit, vel, si Symbolum non sit dicendum, *Oremus* decantaverit.

(1) Missale. Ordo Missæ. (2) Ritus celebr. VI. 5. (3) Cærem. Ep. lib. 2. c. 8. n. 46. (4) Rit. celebr. VI. 5. (5) Cærem. Ep. lib. 2. c. 8. n. 45.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

brum caput inclinat aut genuflectit, cum opus fuerit. Finito Evangelio, manu dextra indicat Subdiacono principium Evangelii, ac se parum retrahens Subdiacono ante se transeunti dat locum. Deinde facie ad Celebrantem versa, thuribulum accipit, et, postquam Celebrans librum osculatus fuerit, ter eum incensat, profunde caput ante et post inclinans. Reddito thuribulo, ascendit ad secundum gradum a tergo Celebrantis, ubi genuflectit una cum Celebrante ac persistit donec is *Credo* intonaverit, vel, si Symbolum non sit dicendum, *Oremus* decantaverit.

Reversus ad medium altaris, una cum Ministris genuflectit, et intonat, si dicendum sit, *Credo*, quod cum Ministris prosequitur.

Ad vocem *Deum* genuflectunt, et ascendunt, Diaconus ad dextram, Subdiaconus ad sinistram Celebrantis, et cum eo Symbolum prosequuntur.

Cum Chorus cantat *Descendit de cœlis*, omnes, si non sedcant, non præmissa genuflexione, descendunt ad secundum gradum, et in ora suppedanei genua flectunt cum profunda capitis inclinatione usque ad *Homo factus est* inclusive; deinde Celebrans et Subdiaconus ascendunt, sed non genuflectunt. Cum Diaconus bursam ad altare detulit, Celebrans et Subdiaconus parum recedunt ad cornu Evangelii, ut medium liberum relinquant Diacono.

Erectus a genuflexione, via breviori vadit ad Credentiam, ubi bursam sumit, quam defert ambabus manibus ad oculos usque elevatam, (1) apertura ad se conversa, tenens eam hinc inde utroque pollice et indice desuper distento ac reliquis digitis subter eam junctis; ita procedit ad medium ante infimum altaris gradum, in quo genuflectit, ascendit, et in medio stans, sinistra tenet bursam et dextra extrahit corporale; tum eadem sinistra bursam ponit erectam in cornu Evangelii, et corporale explicat, extendendo primo plicaturas laterales, tum *superiorem* versus tabellam, *inferiorem* versus frontem altaris. Quo facto, versus cornu Epistolæ discedit.

Dum cantatur in Choro *Et vitam* etc. Ministri genuflectunt, et descendunt post Celebrantem, ubi persistunt donec Celebrans *Oremus* decantaverit.

Si, recitato Symbolo, Celebrans sedere velit, omnia peragunt, prout ad hymnum Angelicum dictum est. Ad versum *Et incarnatus* caput profunde inclinant; (in festis tamen Nativitatis Domini et Annuntiationis B. M. V. genuflectunt in infimo gradu altaris cum capitis inclinatione. (2) Cantato *Homo factus est*, si sedeant, Ministri surgunt, (si genuflexerint, redeunt ad scamnum, quin sedeant), et Diaconus, facta Celebranti sedenti inclinatione

(1) Cærem. Ep. lib. 1. c. 9. n. 3. Rit. celebr. VI. 7. (2) Rubr. gen. XVII. 3. S. R. C. 23 Maji 1846 ad 8. — Si festum Annuntiationis B. M. V. transfertur, solum in die translationis genuflectendum est. S. R. C. 16 Junii 1663.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

dum transit ante ipsum, vadit ad Credentiam sumpturus bursam, quam defert ad altare ut supra dictum est. Explicato corporali, genuflectit in medio altaris, et viâ breviori ad sedes revertitur, ubi, inclinatione versus Subdiaconum factâ, ipse et Subdiaconus sedent.

Decantato Symbolo, vel, si non sit dicendum, cum post Evangelium incensatus est, genuflectit in medio altaris, illud osculatur, cantat *Dominus vobiscum*, et, iteratâ genuflexione, subdit *Oremus*. Deinde de manu Diaconi accipit patenam, omniaque peragit ut in Missâ privatâ, præter ea, quæ referentur. Dicto a Subdiacono *Benedicite, Pater Reverende*, sinistra super altare posita, aquam benedicit, orationemque manibus junctis absolvit.

Dicto *Oremus*, genuflectit, et altare ad cornu Epistolæ conscendit, velum humerale Subdiaconi a calice amovet, eundem de manu Subdiaconi accipit, et ante se ponit. Tum, si Symbolum cantatum non fuerit, et Subdiaconus calicem cum bursa attulerit, prius bursam accipit, corporale extrahit, et bursa ad cornu Evangelii deposita, illud in medio altaris explicat. Mox pallam prope corporale demittit, et dat patenam cum hostia Celebranti, apprehendens eam dextra manu in ora posteriori, sinistra in ora anteriori, cum osculo prius patenæ, dein manûs. Deinde calicem ad nodum tenens sinistra, e cujus pollice purificatorium pendebit, dextra accipit ampullam vini de manu Subdiaconi, vinumque infundit in calicem parum inclinatum; postea, infusa aqua a Subdiacono, eidem ampullam vini reddit; tandem, si intra cuppam guttæ adhæserint, laudabiliter eas purificatorio abstergit, (1) quod prope corporale deponit, ita ut ejus extremitates altare respiciant. Mox calicem dextrâ tenens ad cuppam, sinistrâ ad pedem, eum Celebranti tradit, illius pedem hujusque manum osculans; deinde, sinistrâ pectori admotâ, dextrâ pedem calicis tangit vel brachium dextrum Celebrantis sustentat, (2) dicens interim cum eo *Offerimus* etc., oculosque ad SS. elevans; postea calicem positum in altari pallâ cooperit; quo facto, patenam in dextrâ Subdiaconi ponit, sic ut pars ejus concava pectus Subdiaconi respiciat, eamque extremitate veli a dextro Subdiaconi humero pendentis tegit. (2)

Dicto *Oremus*, genuflectit, et vadit ad Credentiam; ibi prius velo humerali induitur, coloris Missæ congruentis, tum, parvo calicis velo deposito, manu sinistra calicem patena et palla coopertum, (et insuper bursa, si dictum non fuerit *Credo*), (3) ad nodum accipit, illum dextra parte veli humeralis contegit, dextramque manum super ipsum velum extendit, ne quid decidat; tum per latus Epistolæ ad altare ascendit a dextris Diaconi, cui calicem sic coopertum tradit. Patena a Diacono sublata, sinistra capiens calicem ad nodum, dextra dimittit parvum cochlear, (4) si adsit, et calicem extergit purificatorio. Calice exterso, pollice dextro unam extremitatem purificatorii applicat cuppæ, hanc cæteris digitis complectens, ut a Diacono una cum calice capiatur. Calicem ita super altare positum Diacono demittit; tum, sinistra pectori admotâ, dextra accipit ampullam vini, eamque ex parte ansæ Diacono offert. Deinde capit ampullam aquæ, quam aliquantulum elevans ostendit Celebranti, dicens parum inclinatus *Benedicite, Pater reverende*; facto autem a Celebrante super ampullam crucis signo, paucas aquæ guttas effundit in calicem, vel, si cochleari utatur, ampullam recipit sinistra, tum dextra aquam ope cochlearis sumit, in calicem mittit, ac deponit cochlear. Mox ampullam vini de manu Diaconi recipit, et ambas Acolyto tradit. Postea expectat, donec patena sibi porrigatur, quam velo humerali a Diacono tectam, parte concava ad se conversa, manu dextra ante pectus tenet. Sic tenens patenam genuflectit, descendit in planum ante medium altaris, ubi consistit cum patena ante faciem elevata, et non genuflectens, exceptis casibus notandis, (5) ad finem usque orationis Dominicæ, sustinens manu sinistra brachium dextrum, si libuerit.

(1) S. R. C. 7. Sept. 1816. ad 28. (2) Rit. celebr. VII. 9. (3) Rit. celebr. VI. 7. (4) Cochlear permittitur. S. R. C. 6 Febr. 1858. (5) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 10. n. 6. S. R. C. 11 Febr. 1764.

CELEBRANS.

Incensatio.

Dicto *Veni Sanctificator*, ponit incensum in thuribulum eodem modo ac ante Introitum, excepto quod interim dicit *Per intercessionem* etc., ac incensum benedicit ad verbum *benedicere*. Deinde, accepto thuribulo de manu Diaconi, incensat oblata, ter ducens thuribulum super calicem et hostiam in modum crucis, dicens ad primam crucem *Incensum istud*, ad secundam *a te benedictum*, ad tertiam, *ascendat ad Te Domine*. Mox ter ducit thuribulum circum calicem et hostiam, scilicet bis a dextra ad sinistram, et semel a sinistra ad dextram, dicens ad primum circulum *et descendat super nos*, ad secundum et tertium *misericordia tua*. Tum, non præmissa genuflexione, descendit ad secundum gradum, ubi in ora suppedanei genuflexus SS. Sacramentum incensat, dein altare sicut ante Introitum, interim dicens *Dirigatur, Domine*, etc.; quam orationem inchoat, cum incipit thurificare Sacramentum, et prosequitur sub incensatione altaris, ita verba distribuens, ut simul cum altaris incensatione finiantur. (1) Cum reddit thuribulum Diacono, dicit *Accendat in nobis* etc., atque ab eo ut initio Missæ incensabitur.

Lotio manuum.

Lavat deinde manus in plano, ac Missam prosequitur usque ad *Agnus Dei* quemadmodum in privata, præterquam quod cantabit Præfationem, *Pater noster* etc., necnon Diacono munus relinquet cooperiendi detegendique calicem, cum opus fuerit, atque ab eodem patenam recipiet post orationem Dominicam.

Canon.

Ab initio Consecrationis usque ad Communionem inclusive omnia peraguntur prout Tit. II exposita sunt pag. 10.

DIACONUS.

Dicto a Celebrante *Veni Sanctificator*, eidem ministrat ad impositionem incensi et ad thurificationem altaris, ut initio Missæ; at, dum oblata incensantur, manu dextra pedem calicis tenet. (2)

Post altaris incensationem, Celebrantem incensat prout ante Introitum; deinde accedit fere ad medium, genuflectit in infimo gradu, ibique stans paululum ad cornu Epistolæ duplici ductu incensat Subdiaconum. (3) Iterata genuflexione, reddit thuribulum, ascendit ad secundum gradum, ubi, facta genuflexione, se aliquantulum retrahit ad cornu Evangelii, et conversus ad Thuriferarium duplici ductu incensatur; in medio reversus denuo genuflectit.

Postquam incensatus est, retro post Celebrantem persistit ad finem usque Præfationis, præterquam quod folia Missalis vertat, quibus versis, pristinum petit locum. Ad *Orate fratres* respondet.

Paulo ante *Sanctus* genuflectit et ascendit ad dextram Celebrantis, ut illud mediocriter inclinatus cum eo recitet, se erigens ac signans ad *Benedictus*.

Deinde genuflectit, per secundum gradum se confert ad sinistram Celebrantis, eique indicat legenda ac folia vertit. Cum Celebrans dicit *Quam oblationem*, prævia genuflexione, redit ad ejus dextram.

SUBDIACONUS.

Cum Diaconus, incensato Celebrante (et Choro, si adsit), eum thurificaturus est, reclinata ad pectus patena, genuflectit simul cum Diacono in infimo gradu, tum aliquantulum se retrahens ad cornu Evangelii, ita ad Diaconum se vertit, ut latus sinistrum ad altare versum habeat; sic duplici ductu incensatur, quo facto, denuo genuflectit una cum Diacono, et stat ut prius.

Ad *Orate fratres*, patenâ pectori admotâ, respondet.

Paulo ante *Sanctus*, patenâ pectori admotâ, genuflectit, et ascendit ad sinistram Celebrantis, ut illud mediocriter inclinatus recitet, se erigens at non se signans ad *Benedictus*.

Deinde factâ genuflexione, iterum in planum descendit ut prius.

(1) Rit. celebr. VII. 10. Cærem. Ep. lib. 1. cap. 23. n. 10. 11. (2) Rit. celebr. I. c. (3) Si Chorus adsit, Diaconus, thurificato Celebrante, incensat Chorum (Rit. celebr. I. c.) hoc modo: præeunte Thuriferario, procedit ante altare et genuflectit. Hoc ipso tempore Clerus in Choro consurgit. Si ad-int Prælati, aut Canonici in propria ecclesia, Diaconus singulos binis ductibus incensat. Secus pergit ante eam Chori partem, quæ est ex latere Evangelii, et Clerum ibi præsentem duobus simplicibus ductibus adolet; deinde, iterata genuflexione in medio, Clerum a latere Epistolæ similiter incensat; tum pergit ad altare et incensat Subdiaconum.

CELEBRANS.

Sumpta ablutione, abstersisque labiis, purificatorium super calicem ponit, et Subdiacono operam remittens extergendi ac componendi calicem, genuflectit, et se confert ad cornu Epistolæ Antiphonam lecturus, quæ dicitur *Communio*.

Lecta Communione, redit ad medium, genuflectit, et osculatur altare, tum loco ac more solito cantat *Dñs vobiscum*, et, iteratâ genuflexione, Postcommuniones. Deinde, quin claudat Missale, altaris medium denuo adit, genuflectit, osculatur altare, et, repetito *Dñs vobiscum*, subsistit versus populum nihil dicens, ⁽¹⁾ donec Diaconus cantaverit *Ite Missa est*, tum ad altare conversus genuflectit. Quod si canendum sit *Benedicamus Dño*, post *Dñs vobiscum* vertit se ad altare, genuflectit, ac dicit *Benedicamus Dño*. ⁽¹⁾ Pronuntiato clara voce *Benedicat vos omnipotens Deus*, caput non inclinat sed genuflectit; mox conversus ad populum eadem voce illum benedicit more solito, et non perficit circulum, sed ibidem per suam sinistram se vertens ad altare, continuo subdit *Dñs vobiscum*, ac legit Evangelium, non signans altare, et ad *Verbum caro factum est* genuflectit aliquantulum versus SS. Sacramentum. Si particulare Evangelium legendum sit, non dat benedictionem antequam Subdiaconus, translato missali, ad secundum gradum descenderit. Expleto Evangelio, accedens ad medium altaris genuflectit cum Ministris, et descendit.

Si SS. Sacramentum cum benedictione reponendum sit, Cfr. ritus repositionis Tit. X. Si vero maneat expositum, omnes in plano flectunt utroque genu cum profunda capitis inclinatione, et in reditu ad Sacristiam, si biretis utantur, caput non cooperiunt nisi extra conspectum Venerabilis.

DIACONUS.

Postquam Celebrans digitos abluerit, genuflectit una cum Subdiacono, accipit Missale, et per secundum gradum incedens defert ad cornu Epistolæ. Ibi consistens Celebranti Antiphonam ostendit, quæ dicitur *Communio*, ac deinde secedit ad secundum gradum post eum.

Lecta Communione, per eundem secundum gradum se confert cum Celebrante ad altaris medium, cum eo genuflectens, et post *Dñs vobiscum*, repetitâ genuflexione, redit cum ipso ad cornu Epistolæ, ubi stans a tergo Celebrantis, perficiet quæ ad orationes pag. 18 monuimus. Completis orationibus, claudit Missale, nisi illud oporteat apertum relinqui ad alterius Evangelii lectionem, quo casu hoc quæret. Tum per secundum gradum denuo accedit una cum Celebrante ad medium altaris, cum eo genuflectens; cantato a Celebrante *Dñs vobiscum*, si hymnus Angelicus dictus sit, rursus genuflectit, se aliquantulum retrahit ad cornu Evangelii, et facie versa ad populum cantat *Ite Missa est*, quo cantato, iterat genuflexionem; si autem hymnus Angelicus dictus non sit, stans facie ad altare versa, canit *Benedicamus Dño*. Postmodum se aliquantulum retrahit ad cornu Epistolæ, ac dum Celebrans, dicto *Placeat*, osculatur altare, genua flectit in ora suppedanei, se signans ad benedictionem; dein erectus ibi consistit ad finem usque Evangelii, ad quod se signat, inclinat ac genuflectit, prout Celebrans. Lecto Evangelio, ascendit suppedaneum a dextris Celebrantis, quocum genuflectit et descendit.

SUBDIACONUS.

Postquam Celebrans digitos abluerit, una cum Diacono genuflectit, et nihil secum ferens ⁽²⁾ vadit per plantum ad cornu Evangelii; ibi purificatorio calicem munda, super hunc deinde purificatorium extendit, cochlear, si adsit, imponit, tum sinistrâ patenam et dextra pallam; postea plicat corporale 1º partem anteriorem, 2º posteriorem, 3º lateralem a cornu Epistolæ, 4º lateralem a cornu Evangelii; sic plicatum manu dextrâ reponit in bursam, quam sinistrâ tenet; denique velo ab Acolyto delato calicem cooperit, ac super illum bursam ponit. ⁽³⁾ Hoc facto, genuflectit, ac, positâ dextrâ exensâ super bursam, sinistra accipit calicem, quem sine alia genuflexione defert ad Credentiam.

Redux a Credentia, ad suum redit locum post tergum Diaconi, absque genuflexione si adhuc sit in cornu Epistolæ. Completis orationibus, per planum accedit cum Celebrante et Diacono ad medium altaris, ibi genuflectit et perstat donec Diaconus *Ite Missa est* vel *Benedicamus Domino* cantaverit. Tum genuflectit, ad secundum gradum ascendit aliquantulum ad cornu Evangelii, ac dum Celebrans, dicto *Placeat*, osculatur altare, genua flectit in ora suppedanei, se signans ad benedictionem. Si ultimum Evangelium sit particulare, cantato *Ite* etc., genuflectit, ascendit, accipit Missale, et transfert ad cornu Evangelii; tum descendit ad secundum gradum, ut supra. Assistit deinde Celebranti Evangelium legenti, sicut ad primum Evangelium; sed, si tabellam sustineat, non se signat neque genuflectit. Lecto Evangelio, ascendit suppedaneum a sinistris Celebrantis, et claudit missale, si adsit; deinde cum eodem genuflectit, et descendit.

Antiph.
Communio.

Post-
communio.

(1) S. R. C. 7 Sept. 1816. ad 36. (2) Rit. celebr. XI. 3. (3) Rit. celebr. I. c.

TITULUS V.

Eadem Missa cum Cæremoniario.

In hac Missa Cæremoniarius fere omnia observat, quæ Tit. III exposita sunt, præter sequentia.

1. Sequatur ordinem genuflectendi traditum pro sacris Ministris Tit. I. n. III. 7. 8. et Tit. IV. § I. n. 3.

2. In accessu ad altare, si SS. Sacramentum jam sit expositum, ad Ecclesiæ ingressum bireta accipit Celebrantis sacrorumque Ministrorum, si eis utantur. Si nondum expositum sit, id facit cum ad altare pervenerint. Facta cum aliis genuflexione, defert bireta in locum aptum. Deinde, dum Diaconus Sacramentum exponit, genuflectit in infimo gradu a latere Epistolæ.

3. Ad incensationem ante Introitum, thure imposito, descendit cum Celebrante et Ministris in secundum gradum, ubi sub incensatione SS. Sacramenti utroque genu flectit a dextris Diaconi. Mox cum Celebrante conscendit suppedaneum, genuflectit, sumit missale, et reliqua de more peragit.

4. Post Offertorium, ad incensationem SS. Sacramenti se gerit ut supra. Postea, cum missale in cornu Evangelii reposuerit, denuo descendit in planum a latere Evangelii, ubi expectat donec post Diaconum incensatur, quo facto, iterum ascendit.

5. Si SS. Sacramentum post Missam cum benedictione reponatur, post benedictionem Celebrantis in fine Missæ erectus manet a dextris Diaconi; lecto ultimo Evangelio, cum Diacono ascendit suppedaneum, ibique facta cum aliis genuflexione, descendit ante infimum altaris gradum. Pro benedictione SS. Sacramenti cfr. Tit. X. Post benedictionem accipit bireta.

6. Si SS. Sacramentum post Missam expositum maneat, sub Evangelio accipit bireta, si eis utantur, et cum aliis ante recessum in plano flectit utroque genu cum profunda capitis inclinatione, et in reditu ad Sacristiam bireta, si eis utantur, porrigit ad egressum Ecclesiæ.

TITULUS VI.

Cleri et Populi in Missa solenni Communio.

CELEBRANS.

Sumpto SS. Sanguine, calicem deponit super corporale versus cornu Evangelii, et paulum se retrahens versus cornu Evangelii locum tribuit Diacono. Cum Diaconus tabernaculum aperuit, cum eo genuflectit; cum Pyxidem aperuit, iterum genuflectit. Deinde paulum se retrahit versus cornu Evangelii, versa facie ad cornu Epistolæ (1); cum Diaconus *Confiteor* recitaverit, dicit *Misereatur* etc., dicto *Indulgentiam* etc., expectet Ministros ut una cum ipsis genuflectat; tum more solito distribuit Communionem. Redux ad altare, genuflectit cum Ministris, ad cornu Evangelii parum se retrahens

DIACONUS.

Postquam Subdiaconus calicem palla cooperuerit, genuflectit et transit ad dextram Celebrantis. Mox tabernaculum aperit, genuflectit, collocat Pyxidem in medio corporalis, aperit, iterum genuflectit, et vadit ad latus Epistolæ in gradum superiorem, ibi stat ad Celebrantem conversus. Tum inclinatus clara voce dicit *Confiteor*. Dicto a Celebrante *Misereatur* etc., se erigit, post *Indulgentiam* etc. accedit ad latus Celebrantis in cornu Evangelii, genuflectit cum eo, accipit, si mos est, patenam, quam communicantium mento supponit (2), et se vertit ad populum. Dum Celebrans Communionem distribuit,

SUBDIACONUS.

Postquam Celebrans SS. Sanguinem sumpserit, calicem palla coopert; deinde genuflectit cum Diacono et transit ad sinistram Celebrantis. Cum Diaconus tabernaculum aperuit, cum eo genuflectit; cum Pyxidem aperuit, iterum genuflectit, et vadit ad latus Evangelii in gradum superiorem; ibi stat ad Celebrantem conversus. Dum Diaconus dicit *Confiteor*, se inclinat. Dicto a Celebrante *Misereatur* etc., se erigit, post *Indulgentiam* etc. accedit ad latus Celebrantis in cornu Epistolæ, genuflectit cum eo, et se vertit ad populum. Dum Celebrans Communionem distribuit, eum comitatur a si-

(1) Carem. Ep. lib. 2. cap. 20. n. 3. (2) S. R. C. 12 Aug. 1854. ad 20.

CELEBRANS.

locum cedit Diacono; Pyxide a Diacono in tabernaculo reposito, iterum genuflectit; tabernaculo clauso, Missam prosequitur.

DIACONUS.

eum comitatur a dextris; Communionem absolutam, mutat locum cum Subdiacono, ut a dextris Celebrantis redeat ad altare. Redux ad altare, patenam, si sustinuerit, super corporale reponit, genuflectit cum Celebrante, Pyxidem cooperit, et reponit in tabernaculo, iterum genuflectit et tabernaculum claudit, deinde mutat locum cum Subdiacono, et ministrat Celebranti ut alias.

SUBDIACONUS.

nistris; Communionem absolutam, mutat locum cum Diacono, ut a sinistris Celebrantis redeat ad altare. Redux ad altare genuflectit cum Celebrante; Pyxide a Diacono in tabernaculo reposito, iterum genuflectit; tabernaculo clauso, mutat locum cum Diacono, statim calicem discooperit, et ministrat Celebranti ut alias.

Notanda. 1. Si particulæ in eadem Missâ consecrentur, pyxis ante Missam ponitur in Credentia. Ad Offertorium, cum Subdiaconus calicem attulit, Diaconus pyxidem a Cæremoniario vel Acolytho allatam sumit, detegit, et supra corporale locat versus cornu Epistolæ; tum pallam de calice amovet, et patenam cum hostia tradit Celebranti. Dum Sacerdos hostiæ oblationem peragit, sumit pyxidem, eamque a latere patenæ sustinet ad eandem altitudinem, qua Celebrans patenam elevat ⁽¹⁾, et, peracta oblatione, imponit pyxidem corporali post calicem et cooperit. Ante Consecrationem cum ad Celebrantis dextram transierit, pyxidem admovet ad Celebrantem et discooperit; post elevationem S. Hostiæ, priusquam calicem detegit, Pyxidem iterum cooperit et reponit post calicem. Post Communionem Calicis sacri Ministri mutant locum, Diaconus Pyxidem detegit, Celebrans et Ministri genuflectunt, et reliqua perficiunt ut supra. In reditu ad altare, si Pyxis purificanda sit, Ministri non mutant locum; ad altare reversi Celebrans et Ministri genuflectunt, si qua superfuerit S. Hostia, secus genuflexionem omittunt. Pyxidem purificatam Cæremoniarius vel Acolythus a Subdiacono recipit et in Credentiam refert.

2. Si sacri Ministri communicaturi sint, dicto a Celebrante *Indulgentiam* etc. procedunt in medium et in ora suppedanei ante mappam genua flectunt. Communionem recepta, ad latera Celebrantis accedunt, Diaconus nempe ad dextram ejus, Subdiaconus ad sinistram.

3. Si Clerus communicaturus sit, sequentem ordinem servabit. Si in Choro non sint, omnes superpelliceo induti tempestive adveniunt bini in medium Presbyterium, ibique factâ genuflexione, sese dividunt atque hinc et inde stantes consistunt.

Ante Communionem Celebrantis, omnes, vel quotquot medium Presbyterium capere possit, bini accedunt in medium, ibique facta genuflexione, seniores ante juniores bini consistunt; cum Diaconus dicit *Confiteor*, genua flectunt; post sacros Ministros, si communicent, omnes bini ⁽²⁾ ad S. Communionem accedunt, ac si impar numerus esset, ultimi tres procedunt, hoc ordine: dum sacri Ministri Communionem recipiunt, vel, si non communicent, dicto a Celebrante *Indulgentiam* etc., duo primi assurgunt, genuflectunt ante gradus altaris, ascendunt, genua flectunt in ora suppedanei, et sacram Communionem recipiunt. Interim ante gradus præsto erunt alii duo, qui, cum primi surgunt, genuflectunt et ascendunt. Duo primi, cum descendunt, se disjungunt, ut inter se transitum præbeant secundis ascendentibus, et, cum venerint in planum, genuflectunt ad latera tertiorum, atque recedunt. Ibi duo tertii simul cum duobus primis, qui descenderint, genuflectunt et ascendunt. Idem ordo a reliquis servabitur.

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 29. n. 2. (2) Cærem. Ep. lib. 2. c. 29. n. 6. cap. 17. n. 2. 3.

TITULUS VII.

Missa sollemnis Defunctorum.

§ I. REGULÆ GENERALES.

1. Altare nullo ornatu festivo paretur. Cerei sint ex cera communi, i. e. flava. Conopeum tabernaculi sit violaceum. ⁽¹⁾ Gradus altaris sint nudi; super suppedaneum extendatur tapete nigrum vel violaceum. Omnia paramenta, tam altaris quam Celebrantis et Ministrorum, sint nigra, et in his nullæ imagines mortuorum vel cruces albæ ponantur. ⁽²⁾ Non conveniunt in altari candelabra argentea vel inaurata, utpote festiva. ⁽³⁾

2. In hac Missa omnia oscula prætermittantur. ⁽⁴⁾

3. Si habenda sit concio, habeatur finita Missa ante Absolutionem, ⁽⁵⁾ postquam Celebrans pluviale induerit. Concionator erit in veste talari, sine superpelliceo et stola ⁽⁶⁾; ante sermonem non recitat salutationem Anglicam.

4. Si post Missam fiat Absolutio, feretrum collocetur in medio Ecclesiæ. Nigro cooperiri solet panno funebri, in cujus medio crux efformatur, et in quo imagines mortuorum etc. inseri possunt. Super feretrum apponere licet insignia defuncti, pro quo celebratur, puta stolam violaceam pro Sacerdote et pro Diacono, manipulum pro Subdiacono, biretum pro Clerico. Circum feretrum ardebunt cerei super candelabra. ⁽⁷⁾

5. In sequenti § ea tantum referuntur, in quibus hæc Missa ab ordinaria differt. Cfr. Tit. II.

§ II. RITUS MISSÆ.

	CELEBRANS.	DIACONUS.	SUBDIACONUS.
Introitus.	Non incensatur altare ante Introitum, unde osculatus altare, continuo accedit ad cornu Epistolæ ad legendum Introitum.	Facta Confessione, cum Celebrante ascendit ad secundum gradum retro post ipsum; et, cum altare non incensetur, continuo ad cornu Epistolæ accedit, ubi ad Introitum stat ut alias, sed non se signat.	Facta Confessione, cum altare non incensetur, se sistit in plano retro post Diaconum, quocum ad cornu Epistolæ accedit, ubi ad Introitum stat ut alias, sed non se signat.
Epistola.	Cantatâ Epistolâ, non benedicit Subdiaconum.		Cantatâ Epistolâ, non pergit ad osculandam manum Celebrantis, neque ab eo benedicitur, sed, iteratâ in medio altaris genuflexione, librum reddit Cæremoniario vel Acolytho, et ad dextram Diaconi accedit.
Sequentia.	Lectâ Sequentiâ, si sedere non velit, accedit ad medium altaris, dicit <i>Munda cor</i> , et legit Evangelium.		Lectâ Sequentia, si non sedeant, transfert Missale.

Si ad Sequentiæ cantum Celebrans sedere velit, cum eam legerit, pergunt ad sedes, quin accedant prius ad medium altaris aut ullam faciant reverentiam. ⁽⁸⁾ Versus finem tempestive more solito redeunt ad altare. Facta genuflexione in infimo gradu, Celebrans ascendit, dicit *Munda cor*, et legit Evangelium; Diaconus in plano vertit se ad dextram, et accipit librum Evangeliorum, quem more solito defert ad altare; Subdiaconus ascendit ad cornu Epistolæ, et more solito transfert Missale.

Si non sedeant, post lectum Evangelium in medio altaris expectant finem cantus Sequentiæ.

(1) S. R. C. 21 Jul. 1855 ad 12. (2) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 11. n. 1. (3) Martinucci. lib. 2. cap. 10. n. 2. (4) Rit. celebr. XIII. 2. (5) Rit. celebr. XIII. 3. (6) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 11. n. 9. 10. S. R. C. 14 Jun. 1845. (7) De Herdt. Liturg. T. 3. n. 244. Barbier de Montt. Traité prat. de la construct. liv. 12 ch. 7. (8) S. R. C. 2 Aug. 1854. ad 70 et 71.

CELEBRANS.

Lecto Evangelio, non imponit incensum, neque benedicit Diaconum. Cantato Evangelio, non osculatur librum neque incensatur.

Post Offertorium incensatio fit more solito, ut Tit. II. dictum est.

Non dat pacem.

Submissâ voce dicit *Requiescant in pace*, antequam a Diacono cantatur. (1)

CELEBRANS.

Lecto ultimo Evangelio, in medio altaris SS. Sacramento in tabernaculo recondito genuflectit, sin minus Cruci caput

DIACONUS.

Lecto a Celebrante Evangelio, incensum non imponitur, sed, finiente Sequentiæ cantu, in orâ suppedanei genuflexus recitat *Munda cor*, tum libro ex altari sumpto, non petens benedictionem, descendit in planum ad dextram Subdiaconi, ubi factâ genuflexione, pergît ad cantandum Evangelium. Non incensat librum neque in fine Celebrantem.

Finito Evangelio, simul genuflectunt in infimo gradu altaris et se sistunt post Celebrantem.

Non porrigit patenam Subdiacono, sed eam deponit aliquantulum subtus corporale, et purificatorio cooperit.

Ad incensationem ministrat, ut Tit. II dictum est; sed in fine solum Celebrantem incensat.

Celebranti præbet manutergium.

Deinde a tergo Celebrantis una cum ipso accedunt ad medium altaris, ubi ad *Orate fratres* respondent. Ad *Sanctus* ad altare ascendunt ut alias.

Ad *Agnus Dei* non percutit pectus.

Cum non detur pax, statim post *Agnus Dei* genuflectunt, et Diaconus transit ad sinistram Celebrantis, Subdiaconus autem ad dextram, ibique genuflectunt cum Celebrante.

Cantat *Requiescant in pace* ad altare conversus. Manet in eodem loco usque in finem Evangelii.

DIACONUS.

Lecto ultimo Evangelio, in medio altaris ad latera Celebrantis genuflectunt, et unus post alium per latus Epistolæ in planum descendunt, ubi manipulum deponunt. (3)

SUBDIACONUS.

Lecto a Celebrante Evangelio, ascendit suppedaneum, et, finiente Sequentiæ cantu, descendit in planum. More solito comitatur Diaconum ad cantandum Evangelium. In fine librum non defert ad Celebrantem, sed claudit.

Sine velo humerali defert calicem velo et bursa coopertum ad altare. Ad infusionem aquæ non dicit *Benedicite Pater Reverende*; non tenet patenam post Celebrantem; unde statim transit ad sinistram Celebrantis, genuflectens in medio altaris.

Infra incensationem Crucis et altaris assistit ut ante Introitum Missæ ordinariæ Tit. II expositum est.

Lavat manus Celebrantis.

Incensatio.
Lotio manuum.

Ante Consecrationem ad *Quam oblationem* genuflectit cum Diacono, accedit ad cornu Epistolæ, ubi, in infimo altaris gradu genuflexus, thuribulum fumigans a Thuriferario accipit, et ad utramque elevationem SS. Sacramentum tribus ductibus incensat, profunde caput inclinans ante et post utramque incensationem. Deinde reddit thuribulum, surgit et redit ad medium, ubi genuflectit, erectusque manet usque ad *Pax Dñi*. Ad hæc verba genuflectit, ascendit ad sinistram Celebrantis, et facta cum ipso genuflexione, dicit *Agnus Dei* absque tusione pectoris.

Consecratio.

Agnus Dei.

Dicto a Celebrante *Placeat*, ad cornu Evangelii ascendit.

SUBDIACONUS.

§ III. ABSOLUTIO. (2)

(1) S. R. C. 7. Sept. 1816. ad 36. (2) Rit. celebr. XIII. 4. (3) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 37. n. 2.

CELEBRANS.

inclinat, et per latus Epistolæ in planum descendit, ubi exiit casula ac manipulo et pluviale nigrum induit. Deinde ad medium altaris in plano procedit, ubi facta debita reverentia, ut supra, capite tecto sequitur reliquos ad tumulum. Ibi se collocat inter altare et tumulum aliquantulum ad cornu Epistolæ, ne directe terga vertat altari, attamen Crucem Subdiaconi respiciat; mox biretum tradit Diacono, et sub cantu *Libera* stat manibus junctis. Dum repetitur *Libera*, ponit incensum in thuribulum dicens *Ab illo benedicaris*, ac postea super illud signum crucis producit.

Finito responsorio cum *Kyrie*, intonat *Pater noster*, quod secreto prosequitur. Interim, accepto aspersorio, et facta altari debita reverentia ut supra, (1) circumit tumulum, et aspergit illum aqua benedicta ter in latere dextro seu Evangelii, et ter in sinistro, nempe in utriusque lateris initio, medio, et fine; cum transit ante Crucem Subdiaconi, profunde se inclinat. Redux ad locum unde discesserat, Diacono aspersorium reddit, et ab eodem accepto thuribulo, eodem modo, quo asperserat, incensat. Ad pristinum locum reversus, thuribulum Diacono tradit, et stans facie ad Crucem Subdiaconi conversa, junctisque manibus cantat *¶ Et ne nos inducas in tentationem* cum reliquis ut in Missali aut Rituali Rom. Finita oratione, ac responso a Choro *Amen*, sinistra pectori admota, dextra signum crucis super tumulum formans, subjungit *Requiem æternam* etc.; Cantores vero cantant *Requiescat in pace*.

Si absolutio fuerit pro pluribus defunctis, *¶¶* et Oratio dicuntur in plurali numero; si fuerit mulier, in genere fœmineo; si Sacerdos vel Episcopus, in oratione exprimitur nomen dignitatis etc. (2)

Finita Absolutione, recta procedunt ad Sacristiam eodem ordine et modo, quo ad tumulum venerunt, quin consistant in Presbyterio, ubi genuflectunt tantum in medio.

Notanda. I. Pro Cæremoniario. Cæremoniarius, si adsit, ad tumulum consistit in parte Epistolæ. Sub aspersione et incensatione tumuli poterit Celebrantem præcedere genuflectendo altari et Cruci, prout Diaconus.

DIACONUS.

Deinde cum Celebrante ad medium altaris in plano procedit, ubi facta ad dextram ejus genuflexione, Celebranti biretum porrigit, eumque a sinistris tecto capite comitatur ad tumulum. Ibi a sinistris stabit Celebrantis, cujus biretum accipit et tradit Acolytho. Dum repetitur *Libera*, accedit ad dextram Celebrantis, cui ministrat naviculam, et profert *Benedicite, Pater Reverende*; thure imposito, ad pristinum redit locum.

Finito responsorio, denuo se confert ad dextram Celebrantis, ibique acceptum ab Acolytho aspersorium Celebranti porrigit, et eundem a dextris comitatur, dum tumulum circuit, pluvialis fimbriam elevans, et genuflectens cum transit ante altare et ante Crucem Subdiaconi. Redux ad locum unde discesserat, recipit aspersorium a Celebrante, traditque Acolytho; mox thuribulum ei ministrat, et eodem modo eum comitatur. Ad pristinum locum reversus, recipit thuribulum traditque Thuriferario; mox a sinistris Celebrantis librum tenet apertum ante eum.

SUBDIACONUS.

Deinde accipit Crucem, quam ita deferat ut imago Crucifixi ipsi terga vertat, aperto capite medius inter Ceroferarios procedit prope cancellos Presbyterii, ubi, sine genuflexione facienda, facie ad altare versa, medius inter Ceroferarios ante medium altaris subsistit. Facta ab aliis, non a Subdiacono, debita reverentia, medius inter Ceroferarios, post Thuriferarium, ad feretrum procedit, ex parte Evangelii progrediendo; ibi sistit inter tumulum et januam Ecclesiæ, facie ad altare conversa, ac congruo relicto spatio Celebranti et Diacono transitoris; sic persistit usque ad finem Absolutionis.

Finita Absolutione, eodem ordine, quo venerat, recta procedit in Sacristiam, ubi medius inter Ceroferarios subsistit, donec Celebrans et Diaconus advenerint; tum deponit Crucem.

(1) Non fit inclinatio Cruci Subdiaconi ante aspersionem; contra opinionem nonnullorum qui verbis Ritualis nimis insistant. Ita Rit. celebr. l. c. Cærem. Ep. lib. 2. c. 11. n. 18. Pontificale. part. 3. de officio quod etc. (2) Ritual. Rom. de Exsequiis, absente corpore. Notetur, in Absolutione dici solere orationem *Absolve*; posse tamen dici eam, quæ dicta est in Missa, vel aliam convenientem. Rituale l. c.

2. Pro Clero. Versus finem Missæ, Clerus, si non sit in Choro, congregatur in Sacristiam, ubi omnes induunt superpelliceum. Sacristiam egredientes præcedunt juniores, sequuntur seniores seu digniores; bini Presbyterium ingrediuntur, manu extima candelam accensam, altera biretum gestantes, exceptis Cantoribus, qui loco candelæ librum sustinent. In Presbyterio bini genuflectunt ante medium altaris, tum sese dividunt in duas partes, unam a latere Evangelii, alteram a latere Epistolæ, ita ut medium Presbyterii liberum sit; ibi stantes consistunt, juniores prope cancellos, digniores prope altare. Post Missam, cum Celebrante pluviali induto omnes simul genuflectunt, deinde eodem ordine procedunt ad tumulum, alii a latere Evangelii, alii a latere Epistolæ Presbyterium egredientes. Apud tumulum hinc inde a lateribus tumuli sic sistunt, ut digniores sint Celebranti propiores. Semper sunt aperto capite. ⁽¹⁾

Finita Absolutione, eodem ordine, quo venerunt ad tumulum, recta redeunt ad Sacristiam, sed transeuntes per Presbyterium bini genuflectunt in medio. In Sacristia consistunt, donec Celebrans advenerit et cum eo reverentiam ad Crucem fecerint.

3. Pro Cantoribus. Convenit ut Cantores non prius incipiant cantare *Libera*, quam Subdiaconus cum Cruce ad pedes tumuli pervenerit. ⁽²⁾ Finito *Libera*, Cantor cum primo Choro canit *Kyrie eleison*, secundus Chorus respondet *Christe eleison*, deinde omnes simul canunt *Kyrie eleison*. ⁽³⁾ In fine Absolutionis duo Cantores ⁽⁴⁾ cantant *Requiescat in pace*, omnes respondent *Amen*.

§ VI. EXSEQUIÆ. ⁽⁵⁾

1. Delatio corporis ad Ecclesiam. Tempore, quo corpus ad Ecclesiam deferendum est, Clerus in Sacristiam et alii in Ecclesiam conveniant. Celebrans induitur superpelliceo et stola nigra, vel etiam pluviali nigro; Clerici induunt superpelliceum. Clerico præferente Crucem, et alio aquam benedictam, ad defuncti cubiculum seu domum se conferunt; juniores incedunt ante seniores, omnes bini; in Ecclesia capite detecto, extra Ecclesiam caput bireto cooperiunt. Cum ad domum defuncti pervenerint, consistit Clerus ante ipsam, servando eundem ordinem, scil. juniores remotius a domo remanent, seniores ante eos procedunt usque ad domum seu cubiculum defuncti. Mox accenduntur cerei et faces. Celebrans, Crucifer et Acolythus cum lectionariis ingrediuntur locum, in quo jacet defunctus, Celebrans se sistit ad ejus pedes, Crucifer ad caput; Celebrans caput detegit, tum aspergit cadaver aqua benedicta, in medio, a dextris et a sinistris; postea dicit Antiphonam *Si iniquitates* etc., et Psalm. *De profundis*, in fine *Requiem æternam dona ei* etc., ac repetit antiphonam totam. Deinde cadaver effertur, ⁽⁶⁾ et ordinatur processio ad Ecclesiam hoc modo: ante omnes procedit Acolythus cum aqua benedicta, tum Crucifer, dein Clerus bini et bini, postea Celebrans, tandem corpus defuncti, ad cujus latera incedunt nonnulli faces vel cereos accensos gestantes; feretrum sequuntur laici sub silentio orantes. Sub processionis initium Celebrans gravi voce intonat *Exsultabunt Domino*, et Cantores inchoant psalm. *Miserere*, Clero alternatim prosequente; si longitudo itineris postulaverit, dicantur Psalmi graduales, vel alii ex Officio mortuorum, et in fine cujusque psalmi dicitur *Requiem æternam*, etc., qui psalmi devote, distincte, gravique voce recitari debent usque ad Ecclesiam. Ad ingressum Ecclesiæ repetitur Antiphona *Exsultabunt Domino ossa humiliata*. In Ecclesia Clerus in ordinem se disponit ad feretri latera, consistentibus minus dignis prope Crucem, dignioribus vero prope Celebrantem; Celebrans consistit ad pedes defuncti, Crucifer ad caput; feretrum deponitur in medio Ecclesiæ super lecticam, ita ut defuncti pedes sint versus altare majus, si vero fuerit Sacerdos, caput sit versus altare. Omnibus dispositis, cantant, Cantore incipiente, Reponsorium *Subvenite*. Quo absoluto, extinguuntur candelæ, omnesque, præcedente Cruce, accedunt ad Chorum.

(1) Cærem. Ep. lib. 1. c. 48. n. 1. S. R. C. 17 Jun. 1673. ad 9. (2) S. R. C. 7. Sept. 1861. ad 5. (3) Rituale Rom. de Exsequiis. edit. Ratisb. (4) Cærem. Ep. lib. 2. c. 11. n. 22. (5) Rituale Rom. l. c. (6) Non improbatur usus cadavera curru fanebri vehendi ad Ecclesiam et Cæmeterium; sed ideo non omittatur præscripta eorumdum associatio. S. R. C. 5 Mart. 1870. 15 Jul. 1876.

II. Officium et Missa. Cereis accensis circum corpus, statim, nisi quid impediat, dicatur Officium defunctorum sub ritu duplici, prout in Rituali; postea, si tempus congruat, celebratur Missa sollemnis pro defuncto, ut in die depositionis. ⁽¹⁾

Si quando ad sepulturam immediate procedatur, omnes apud feretrum remanent pro Absolutione.

III. Sepultura. Finita Missa, procedunt ad feretrum, ut supra dictum est § III.; verumtamen, si defunctus fuerit Sacerdos, Celebrans, cum semper sistat ad *pedes* defuncti, se constituit inter feretrum et januam ecclesiæ, facie ad altare versa; Subdiaconus e converso, cum semper sistat ad *caput* defuncti, se statuit inter feretrum et altare, facie ad feretrum versa ⁽²⁾: similiter Celebrans post *Libera* aspergit et incensat corpus incipiendo a latere Epistolæ. Omnibus apud feretrum constitutis, Celebrans sine *Oremus* cantat in tono feriali Orationem *Non intres*, deinde cantatur *Libera* cum *¶ ¶* et Oratione ut in Rituali. Finita Oratione, ad sepulchrum se conferunt ordine quo ad Ecclesiam accesserunt ad corpus deponendum; interim canunt antiphonam *In paradisum*. Apud sepulchrum sistunt omnes circum corpus prout in Ecclesia, detecto capite; tum Celebrans intonat antiphonam *Ego sum*, Clerus autem alternatim cantat *Benedictus*, ut in Rituali. Postea Celebrans cantat *Kyrie eleison* etc. cum *Pater noster*, ac, dum secreto prosequitur, corpus de more aspergit, ut supra dictum est; quo facto, reliqua cantat ut in Rituali. Tandem a sepultura in Ecclesiam vel in Sacristiam revertentes, dicunt sine cantu antiphonam *Si iniquitates* cum psalmo *De profundis* et *Requiem æternam*, cui nihil aliud adjungitur. Cum Clerus e cœmeterio discedit, dabitur cadaveri sepultura.

Si sepulchrum non est benedictum, ut si quis humatur in cœmeterio non benedicto, vel in nova crypta seu novo sepulchro lapideo, quod in cœmeterio benedicto ædificatum est, ⁽³⁾ tunc, quamprimum ad sepulchrum pervenerint, Celebrans illud benedicit dicendo Orationem ut in Rituali; qua dicta, imponit incensum cum benedictione, ac ter aspergit et incensat corpus et sepulchrum, in medio scil., a dextris et a sinistris. Postea intonat Ant. *Ego sum*.

TITULUS VIII.

Missa cantata sine sacris Ministris.

Hæc Missa plerosque mutuatur ritus Missæ privatæ, nonnullos Missæ sollemnis; posterioris, quia cantatur, prioris vero quia celebratur sine sacris Ministris.

1. Non deferuntur candelabra neque adhibetur thuribulum. ⁽⁴⁾

2. Ante Missam missale apertum collocari potest super altare, et calix pariter super corporale. Similiter, cum Celebrans legit Communionem, calix ad Credentiam referri potest.

3. *Kyrie eleison* dicitur in cornu Epistolæ. Dum cantantur *Gloria*, *Credo* et *Sequentia*, Celebrans sedere potest. ⁽⁵⁾ Dum in Symbolo cantatur *Et incarnatus est* etc., agit sicut in Missa solemni.

4. Omnia, quæ in Missa solemni canuntur, etiam in hac Missa, de qua sermo est, cantanda sunt a Celebrante, in locis ubi eadem legit in Missa privata, præter Epistolam, quam consueto in loco aliquis cantat Lector superpelliceo indutus, qui tamen in fine non osculatur manum Celebrantis, neque ab eo benedicitur. Si non adsit Clericus, ipse Celebrans Epistolam cantat, vel potius legit. ⁽⁶⁾

Prædicta omnia cantanda esse probatur, 1º quia in Rit. celebr. VII. 8. Missale dum statuit *Evangelium*, *Ite Missa est* vel *Benedicamus Domino* aut *Requiescant in pace*, quæ in Missa *solemni* a Diacono

(1) Pro defuncto Sacerdote dicenda est Oratio *Deus, qui inter apostolicos*. S. R. C. 29 Jan. 1732. 24 Sept. 1857 ad 11. (2) S. R. C. 3 Sept. 1746. ad 21. (3) S. R. C. 1 Jun. 1876 ad 5. (4) S. R. C. 19 Aug. 1651 ad 3. 18 Dec. 1779. ad 21. (5) S. R. C. 12 Aug. 1854. (6) S. R. C. 23 April 1875.

cantantur, in Missa *cantata* a *Celebrante* canenda esse, nihil decernit de reliquis partibus, quas in Missa sollemni cantat *Celebrans*; unde aperte colligitur eas reliquas partes de more canendas esse sicut in Missa sollemni, eaque de causa Missale nihil de eis statuere; alioquin concludendum foret, vel solas partes recensitas cantandas esse, vel saltem reliquas partes omnes arbitrio Celebrantis relictas esse; quæ duo plane inepta sunt.

2°. Ex præscripto Missalis l. c. Epistola a Lectore cantanda est; ergo, dum canitur hymnus Angelicus a Choro, Celebrans Missam prosequi non potest. Pariter ad quæsitum: » An Sacerdos, celebrans Missam conventualem, in qua Chorus cantare tenetur Symbolum Apostolorum, possit illam prosequi eo tempore, quo a Choro cantatur Symbolum prædictum? « S. R. C. 17 Dec. 1695 respondit: » Non posse. «

3°. Prædictam regulam uno ore tradunt omnes Auctores qui hac de re loquuntur. ⁽¹⁾ Ergo alicujus partis cantum omittere est contra Missalis præceptum.

TITULUS IX.

Aspersio aquæ benedictæ in Dominicis. ⁽²⁾

§ I. REGULÆ GENERALES.

1. Omnibus diebus Dominicis præmittenda est Missæ sollemni vel cantatæ aspersio aquæ benedictæ, quæ tum solum omittitur cum Episcopus Missam pontificalem celebraturus est. ⁽³⁾ In Dominica Palmarum præmittitur harum benedictioni; similiter in festo Purificationis, si in Dominicam incidat. Ad aliud tempus transferri nequit. ⁽⁴⁾ Ex sententia Auctorum fieri debet in omnibus Ecclesiis.

2. Aqua, qua aspergendus est populus, eodem mane benedicenda est ab ipso Celebrante vel ab alio Sacerdote. Si Celebrans benedictionem peragat, induit albam et stolam Missæ; si alius Sacerdos, hic superpelliceum et stolam violaceam induit. Hæc benedictio in sacristia peragi solet, prout in Missali vel Rituali Romano notatur.

3. Aspersio fieri debet ab ipso Celebrante, ⁽⁵⁾ solo vel cum sacris Ministris.

4. In Ecclesiis, quæ fontem baptismalem habent, in Dominicis Paschæ et Pentecostes aspersio fit cum aqua pridie in fonte benedicta et inde extracta ante olei et chrismatis infusionem.

§ II. ASPERSIO A CELEBRANTE SOLO.

Indutus alba et stola Missæ in modum crucis aptata, ac etiam, si habeatur, pluviali coloris Missæ convenientis, more solito procedit ad altare, mox in infimo ejus gradu utroque genu flexus accipit aspersorium madefactum et intonans Ant. *Asperges me* (vel tempore paschali *Vidi aquam*) ter aspergit altare (nisi super illud expositum sit SS. Sacramentum) 1° in medio, 2° versus cornu Evangelii, 3° versus cornu Epistolæ; deinde aspergit seipsum, aspersorium applicando fronti suæ; postea surgit et aspergit ministrum genuflexum, et, facta altari reverentia, detecto capite, sinistra manu pectori admota, dextra aspersorium tenens, ac prosequens submissa voce antiphonam et psalm. *Miserere*, (vel tempore paschali *Confitemini*) quoadusque durat aspersio, accedit ante cancellos presbyterii et ter populum aspergit 1° in medio, 2° ad sui sinistram, 3° ad sui dextram, vel, si ita moris est, procedit per principalem

(1) Cf. Carpo. part. 2. n. 247. Merati part. 2. tit. 6. n. 42. 44. De Herdt. part. 2. n. 300. Falise. sect. 2. cap. 1. n. 9. Piller. part. 4. sect. 2. art. 2. (2) Missale et Rituale. Ordo ad fac. aqu. bened. (3) Cærem. Ep. lib. 2. c. 31. n. 4. (4) S. R. C. 31 Aug. 1872. (5) Missale. Cærem. Ep. l. c. n. 3. S. R. C. 27 Nov. 1831. ad 41.

navem ecclesiæ, incipiendo a cornu Epistolæ et per cornu Evangelii redeundo. ⁽¹⁾ Finita aspersione, repetit totam antiphonam, ⁽²⁾ et aspersorium reddit ministro; reversus ad altare iterat reverentiam, et stans ante infimum gradum junctis manibus, nisi librum tenere debeat, post repetitam a Choro antiphonam cantat versus et orationem. Postea ab altari discedit ad sedem suam in latere Epistolæ, ubi pluviale exuit, et manipulum ac planetam induit.

§ III. ASPERSIO A CELEBRANTE CUM SACRIS MINISTRIS.

CELEBRANS.

Paratus super albam stolâ et pluviali coloris Missæ convenientis, procedit ad altare medius inter Ministros, si loci spatium permittat, secus ultimus incedit.

Aspersionem peragit ritu supra tradito, præter sequentia.

Postquam seipsum asperserit, erectus aspergit sacros Ministros. Deinde, factâ altari reverentiâ, procedit medius inter Ministros, aspergit Acolythos, tum populum, recitans interim psalmum alternatim cum Ministris. Populo asperso, reddit aspersorium Diacono.

DIACONUS ET SUBDIACONUS.

Parati ut pro Missâ, excepto manipulo, procedunt ad altare hinc et inde pluvialis fimbrias Celebranti elevantes, si loci spatium permittat, secus unus post alium incedunt.

Ad altare, factâ genuflexione in plano, genua flectunt in infimo gradu. Mox Diaconus, accepto ab Acolytho aspersorio madefacto illud cum solitis osculis Celebranti porrigit.

Manent genuflexi donec aspersi fuerint, tum se erigunt, genuflectunt in infimo gradu, et comitantur Celebrantem sub aspersione populi, pluvialis fimbrias hinc inde elevantes.

Populo asperso, Diaconus aspersorium cum osculis recipit, et Acolytho tradit.

Ad altare reversi, iterant genuflexionem, et stantes librum ante Celebrantem hinc inde sustinent.

Oratione cantata, et facta altari reverentia, accedunt ad scamnum in latere Epistolæ; ibi Celebrans, pluviali deposito, manipulum ac planetam induit, sacri vero Ministri manipulos sumunt; deinde ad altare accedunt Missam celebraturi.

Notanda. 1. Excepto Episcopo, aqua benedicta *omnibus* danda est per aspersionem. ⁽³⁾

2. Si Episcopus diœcesanus præsens adesset, Celebrans, postquam altare asperserit, solus cum Cæremniario et Acolytho cum vase aquæ benedictæ, accedit ad Episcopum, cui profundam reverentiam facit, deinde aspersorium porrigit, osculans primo aspersorium tum manum Episcopi. Cum aspersorium recipit, primo manum Episcopi deinde aspersorium osculatur, iterat Episcopo reverentiam, ac redit ad altare, aspergit sacros Ministros et reliquos. ⁽⁴⁾

3. Ubi Clerus in Choro adest, Celebrans, postquam sacros Ministros asperserit, procedit medius inter Ministros ad Chorum; ibi Canonicos singulatim aspergit, cum capitis inclinatione ante et post; item reliquos Clericos, si in parvo numero sint, si autem in magno numero, omnes unico ictu et per gyrum aspergit, unica capitis inclinatione facta ante et post. ⁽⁵⁾ Deinde Acolythos, postea populum aspergit.

4. Surgentibus Ministris, omnes surgunt, et, durante aspersione, Clerici omnes stare debent detecto capite, et dum Celebrans cum aspersorio ante illos accedit, debent illi caput inclinare, et aspersionem aquæ benedictæ reverenter recipere. ⁽⁶⁾

5. Cantores antiphonam prosequuntur, postquam Celebrans illam intonaverit, tum primum psalmi versum cantant cum *Gloria Patri* etc., (in Dominicis Passionis et Palmarum sine *Gloria Patri*), deinde repetunt totam antiphonam, ⁽⁷⁾ ac respondent Celebranti.

(1) S. R. C. 27 Sept. 1698. 22 Mart. 1862. (2) S. R. C. 7 Julii 1876. ad 5 et 6. (3) S. R. C. 27 Sept. 1698. 12 Sept. 1699. (4) Cærem. Ep. I. c. n. 3. (5) S. R. C. 27 Sept. 1698. (6) Cærem. Ep. I. c. n. 4. (7) S. R. C. 7 Julii 1876. ad 5 et 6.

TITULUS X.

Ritus exponendi & reponendi SS. Sacramentum.

§ I. RITUS EXPONENDI.

Prænotanda. 1. SS. Sacramentum exponendum non est nisi in tabernaculo aut in eminenti throno seu baldachino decenter ornato, albi coloris, ⁽¹⁾ intus saltem; thronum enim exigit Regia Christi dignitas. Sacramentum deponendum est super corporale vel pallam, et accendi debent sex saltem cerei.

2. SS. Sacramenti expositio fieri potest 1° ab uno Sacerdote, 2° a Sacerdote cum Assistente, 3° a Sacerdote cum sacris Ministris.

1. Ab uno Sacerdote.

Sacerdos superpelliceo, stola, et, si placeat, etiam pluviali albi coloris indutus erit. Cum ad altare pervenerit, caput detegit et in plano genuflectit; deinde ad altare ascendit, tabernaculum aperit, genuflectit, Sacramentum extrahit, et Pyxidem vel Ostensorium in throno collocat. Facta genuflexione, per cornu Evangelii descendit in planum, ibique in infimo altaris gradu flectit genua et profunde caput inclinat; ⁽²⁾ mox surgit et tantillum ad cornu Evangelii deflectens, facie conversa ad latus Epistolæ, incensum ponit in thuribulum absque benedictione; tum iterum flexis genibus, SS. Sacramentum triplici ductu adolet, cum inclinatione profunda capitis ante et post incensationem.

Notandum. Si expositio fiat, non in eodem altari, in quo asservatur SS. Sacramentum, sed in alio, sequenti modo transfertur Sacramentum. Sacerdos accedit ad altare SS. Sacramenti, extrahit Pyxidem vel Custodiam e tabernaculo et ponit in corporali, genuflectit, descendit, genua flectit in suppedaneo, et induitur velo humerali; mox iterum ascendit, genuflectit, manibusque velatis accipit Pyxidem vel Custodiam velatam, et, præcedentibus Clericis cum cereis accensis, procedit ad altare, in quo fiet expositio. Cum eò pervenerit, ascendit, ponit Sacramentum in corporali, genuflectit, descendit, genua flectit in suppedaneo, et exuit velum humerale, tum iterum ascendit, genuflectit, et collocat Pyxidem detectam, vel Ostensorium, postquam S. Hostiam e Custodia in eo posuerit, in throno. ⁽³⁾ Iterata genuflexione, descendit in planum, more solito imponit incensum et adolet SS. Sacramentum.

2. A Sacerdote cum Assistente.

CELEBRANS.

Super albam aut superpelliceum induit stolam et pluviale albi coloris. Cum ad altare pervenerit, biretum tradit Assistenti, ac genuflectit in plano; deinde sistit flexis genibus in infimo gradu.

Posquam Assistens descendit, facta cum eo profunda capitis inclinatione, surgit, et paululum se retrahens ad cornu Evan-

ASSISTENS.

Erit Sacerdos vel Diaconus. Induit superpelliceum cum stola super brachium suum sinistrum plicata. ⁽⁴⁾ Cum ad altare pervenit, præbet ante se transitum Celebranti, ad hujus dextram se constituit, caput detegit, et, accepto cum osculis Celebrantis bireto, cum eo genuflectit in plano. Deinde, imposita sibi stola, ascendit ad altare, tabernaculum aperit, genuflectit aliquantulum ad cornu Epistolæ ne terga vertat Celebranti, Sacramentum extrahit, ac Pyxidem vel Ostensorium in throno collocat; deinde rursus genuflectit, se vertens versus latus Epistolæ descendit ad dextram Celebrantis, sibi que stolam detrahit. Facta cum Celebrante profunda capitis inclinatione, surgit, ac paululum retrogrediens locum præbet Thuriferario, a quo manu dextrâ accipit naviculam, quam deinde sinistrâ tenens, dextra aperit: coch-

(1) Instruct. Clement. n. 3. Gardellini in Instruct. Clement § 3. n. 2. (2) S. R. C. 26. Mart. 1859. ad 3. (3) Memoriale rit. Bened. XIII. in Cœna Dom. (4) S. R. C. 12. Aug. 1854 ad 48.

CELEBRANS.

gelii, facie conversâ ad latus Epistolæ, ter inicit thus in thuribulum. Deinde genuflexus accipit ab Assistente thuribulum, et SS. Sacramentum triplici ductu incensat, cum inclinatione profunda capitis ante et post incensationem.

ASSISTENS.

lear vacuum tradit Celebranti, et naviculam utraque manu juxta thuribulum tenet. Thure imposito, receptum cochlear ponit in naviculam, quam Thuriferario reddit. Deinde genuflexus thuribulum a Thuriferario accipit, dextra ad catenularum summitatem vel annulum, et sinistrâ ad catenulas inferiores, illudque Celebranti porrigit, summitatem ejus in Celebrantis sinistram, alteram extremitatem in ejus dextram ponendo. Facit cum Celebrante profundam capitis inclinationem ante et post incensationem; sub ea pluvialis limbum elevat. Peractâ incensatione, recipit thuribulum, redditque Thuriferario.

3. A Sacerdote cum sacris Ministris.

CELEBRANS.

Tenetur albam induere, stolam ac pluviale albi coloris. (1) Ad altare accedit medius inter sacros Ministros, si loci spatium permittat, secus ultimus procedit. Cum ad altare venerit, biretum tradit Diacono, genuflectit in plano, et genuflexus manet in infimo gradu. Pro incensatione ea omnia peragit, quæ supra n° 2 dicta sunt.

DIACONUS.

Induunt eadem paramenta ac in Missâ, dempto manipulo. Euntes ad altare hinc et illinc Celebranti sublevant anteriorem pluvialis fimbriam, si loci spatium permittat, secus unus post alium procedunt.

Ad altare ea omnia peragit, quæ supra de Assistente exposita sunt, demptâ stolæ impositione et depositione.

SUBDIACONUS.

Cum ad latus Evangelii pervenit, caput detegit, genuflectit in plano, et sistit genibus flexis in infimo gradu. Postquam Diaconus ab altari descendit, factâ cum Celebrante profundâ capitis inclinatione, surgit, et sub thuris impositione dextram pluvialis fimbriam sublevat. Thure imposito, genuflexus unâ cum Celebrante facit profundam capitis inclinationem ante et post incensationem; sub eâ pluvialis limbum elevat.

§ II. RITUS REPONENDI SS. SACRAMENTUM.

Prænotanda. 1. Ad dandam benedictionem cum SS. Sacramento Celebrans indutus esse debet pluviali (2) et velo humerali albi coloris. (3) Improbatus est usus veli cujusdam manualis, denticulati, ordinarie ex gossipio confecti; hoc quippe non est paramentum liturgicum nec satis decens, et rubricæ velum humerale præscribunt quodcumque SS. Sacramentum gestandum est.

2. Repositio, sicut expositio, fieri potest 1° ab uno Sacerdote; 2° a Sacerdote cum Assistente; 3° a Sacerdote cum sacris Ministris.

1. Ab uno Sacerdote.

Dum canuntur verba *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui*, profunde caput inclinat, (4) deinde surgit, ponit incensum, et SS. Sacramentum incensat (5) ut supra § I. n. 1. dictum est. Postea ascendit ad altare, genuflectit, et SS. Sacramentum a throno amovet ac super corporale statuit in medio altaris; facta rursus genuflexione, a latere Evangelii descendit in planum, ibique in infimo altaris gradu flectit genua. Cantato a Choro *¶ Panem de cælo* etc., surgit, et, quin præmittat *Dominus vobiscum*, cantat orationem *Deus, qui nobis* etc. cum conclusione brevi. Deinde, imposito sibi genuflexo velo humerali albi coloris, ascendit et genuflectit, tum posticam Ostensorii vel Pyxidis partem ad se volvit, illud dextra velo

(1) S. R. C. 12 Aug. 1854 ad 49. (2) Rubr. gen. XIX. 3. Martinucci lib. 1. cap. 14. n. 190. lib. 2. cap. 34. n. 5. (3) S. R. C. 9 Julii 1678 ad 6. 26 Mart. 1859 ad 5. (4) Revue des scienc. ecclés. Tom. IX. pag. 363. (5) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 33. n. 26.

cooperta caput ad nodum, sinistra vero, etiam velata, ad pedem, ac mox sustinens ad summum pectoris, per dextram suam vertit se ad populum, erga quem stans illum benedicit, hoc modo: Sacramentum elevat usque ad oculos, et continuo infra pectus demittit; mox iterum attollit usque ad superiorem pectoris partem, et exinde ad sinistrum humerum ducit, quin pedes dimoveat, ac reducit ad dextrum; quo facto, per cornu Evangelii vertit se ad altare, et Ostensorium vel Pyxidem ibi reponit ut prius. (1) Post hæc genuflectit, descendit, genua flectit in suppedaneo et exuit velum humerale, tum iterum ascendit, genuflectit, et SS. Sacramentum in tabernaculo recondit, quod, peracta genuflexione, claudit; tum descendens ante infimum altaris gradum, genuflectit in plano, caput bireto tegit, et ad Sacristiam redit.

Notandum. Si referendum sit SS. Sacramentum ad aliud altare, in quo asservetur, transfertur Pyxis vel Custodia eodem modo quo § I. n. 1. dictum est.

2. A Sacerdote cum Assistente.

CELEBRANS.

Sub cantu verborum *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui* profunde caput inclinant.

Deinde surgit, imponit incensum, et incensat SS. Sacramentum.

Post hymnum cantat manibus junctis, vel librum sustinens, Orationem de SS. Sacramento; quâ completâ, genuflexus recipit velum humerale, et dat benedictionem ut supra n° 1 dictum est. Reposito Ostensorio vel Pyxide in corporali, genuflectit, descendit ante infimum altaris gradum, super quem genuflectit, et ab ejus humeris amovetur velum. Cum Assistens ab altari descendit, surgit, genuflectit cum eo in plano, caput cooperit, et ad Sacristiam revertitur.

ASSISTENS.

Deinde surgit cum Celebrante, et ministrat incensum ut supra § I. n. 2 dictum est. Post incensationem, imposita sibi stolâ, ascendit ad altare, genuflectit paululum ad cornu Epistolæ, et SS. Sacramentum a throno amovet ac super corporale statuit in medio altaris; iteratâ genuflexione, a latere Epistolæ ad dextram Celebrantis redit, sibi que stolam aufert. Dum Celebrans cantat Orationem de SS. Sacramento, genuflexus librum coram eo tenebit, nisi Celebrans ipse eum sustinere velit. Postquam Celebrans, datâ benedictione, in planum descenderit, repositâ sibi stolâ, ad altare ascendit, ibique factâ genuflexione, paulisper ad cornu Epistolæ, SS. Sacramentum in tabernaculum reponit; tum iteratâ genuflexione, tabernaculum claudit, et ad dextram Celebrantis revertitur, ubi, factâ genuflexione in plano, accipit bireta, tradit cum osculis Celebranti suum, caput suum tegit, et ad Sacristiam se confert.

3. A Sacerdote cum sacris Ministris.

CELEBRANS.

Dum cantantur verba *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui*, omnes profunde caput inclinant.

Ea omnia peragit, quæ supra n. 2. exposita sunt. At benedictionem daturus, ascendit una cum sacris Ministris altaris gradus, sed solus ascendit suppedaneum, accipit Ostensorium, et datâ benedictione, deponit super corporale. (2) Postmodum descendit cum Subdiacono.

DIACONUS.

Deinde surgit cum Celebrante, incensum ministrat, et sub incensatione se gerit prout § I dictum est.

Postea Ostensorium super corporale deponit, sicut supra de Assistente dictum est.

Dicto a cantoribus *¶ Panem de Cælo* etc., genuflexi hinc inde librum coram Celebrante apertum tenebunt. (3)

Cum Celebrans benedictionem daturus, ad altare ascendit, ascendunt cum eo, at in orâ suppedanei genua flectunt, et in actu benedictionis anteriores pluvialis fimbrias sublevantes se inclinant.

SUBDIACONUS.

(1) Benedictio danda est sub silentio Chori. S. R. C. 11 Jul. 1857. (2) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 33. n. 27. (3) Cærem. Ep. 1. c. Instruct. Clement. n. 21.

DIACONUS.

Dum Celebrans descendit, ascendit ad altare, et SS. Sacramentum in tabernaculum reponit, eodem modo, quo supra de Assistente declaratum est.

SUBDIACONUS.

Descendit una cum Celebrante.

Dum Diaconus descendit, surgunt omnes, et peracta ab omnibus in plano genuflexione, Ministri accipiunt bireta; Diaconus tradit cum osculis Celebranti suum, deinde omnes caput cooperiunt, et ordinatim ad Sacristiam pergunt.

Notanda. 1. Ubi in more positum sit, ut Celebranti ad dandam benedictionem Ostensorium a Diacono porrigatur, quod facere licet, ⁽¹⁾ id hac ratione perficitur: Celebrans, accepto velo humerali, altaris gradus ascendit, et cum Subdiacono utroque flectit genu in ora suppedanei; Diaconus vero suppedaneum conscendit, et, facta genuflexione paulisper ad cornu Epistolæ, Ostensorium utraque manu apprehendit, et stans Celebranti *genuflexo* tradit; tum repetita genuflexione, e suppedaneo descendit, ac in ejus ora genuflectit. Celebrans interim se erigit, et ascendens suppedaneum per dextram suam vertit se ad populum, eique benedictionem impertit; qua data, per sinistram suam ⁽²⁾ se convertit ad Diaconum, in Epistolæ cornu in suppedaneo *genuflexum*, cui stans Ostensorium porrigit, ⁽³⁾ et continuo eidem peracta genuflexione, in planum cum Subdiacono descendit, ac super infimum altaris gradum genuflectit. Diaconus autem, facta a Celebrante genuflexione, surgit, ac SS. Sacramentum in tabernaculum reponit, prout supra declaratum est.

2. Tum expositio tum repositio perfici possunt a Cæremoniario, imposita sibi stola, etiamsi adsint sacri Ministri; quo tempore Diaconus genuflexus manebit a dextris Celebrantis.

3. In quibusdam locis SS. Sacramentum e throno deponitur super altaris mensam, non *ante*, sed *post* Orationem *Deus qui nobis* etc. In hoc casu Celebrans, si solus non est, ascendit ad altare cum Assistens vel Diaconus Sacramentum deponit in corporali; in suppedaneo ambo simul genuflectunt.

TITULUS XI.

De Cantu. ⁽¹⁾

§ I. DE CANTU AD ALTARE.

1. Cantus ecclesiasticus, quo utitur Ecclesia Romana, duos habet tonos, alterum *solemnem* seu *festivum*, alterum *simplicem* seu *ferialem*. Hæc tonorum diversitas præcipue locum habet in Orationibus, Præfationibus, et Oratione Dominica.

2. Tonus *festivus* adhibetur in duplicibus et semiduplicibus, tum in Matutinis cum Laudibus et in Vesperis, tum in Missis. Sub hac regula comprehenduntur etiam Missæ votivæ *solemnes*, nempe pro re gravi vel publica Ecclesiæ causa; quia habent ritum dupl. 1. classis.

3. Tonus *ferialis* adhibendus est in ferialibus, in festis simplicibus, pro defunctis, et in aliis, quæ occurrunt extra recensita n° 2, etiamsi diebus solemnibus cantentur, ut in cæteris horis canonicis, in benedictionibus, et similibus. Pariter in Missis votivis *privatis*, quas nempe Rubricæ permittunt arbitrio sacerdotis, etiamsi solemniter celebrentur; quia æquivalent Missis ferialibus.

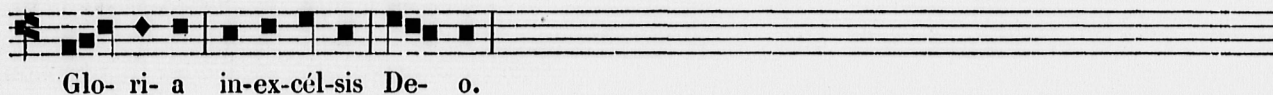
(1) S. R. C. 12. Aug. 1854 ad 51. (2) Revue des scienc. ecclésiast. T. IX. p. 365. (3) Missal. Fer. V in Cæna Domini. Cærem. Ep. lib. 2. c. 23. n. 12. 13. Item c. 33. n. 20. 24. Instruct. Clement. n. 12. 16. 20. 21. (4) Hic titulus depromptus est tum ex Cærem. Ep. lib. 1. cap. 27, tum ex Directorio chori, a Guidetti auctoritate Greg. XIII et Sixto V edito, et recenter a S. R. C. et a Pio IX magnopere commendato in Decreto 14 April. 1877. Cf. Acta S. Sedis Vol. X. p. 157.

4. In utroque tono voce gravi et competenti, interposita aliqua mora in fine cujuslibet clausulæ, præsertim in clausula finali, cum decore cantetur. Ob eundem finem optandum quoque est, ut Sacerdos eo tono intonet, quo chorus prosequi possit. Legatur etiam infra § II. n. 8.

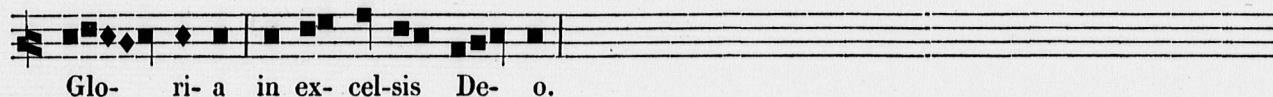
5. Quoad ea, quorum cantus in Missali proponitur, notandum, eas Missalis editiones adhibendas esse, quæ factæ sunt juxta editiones Romanas ab anno 1862, in quibus cantus recognitus est. (1)

I. Toni Gloria in excelsis.

1. In duplicibus et solemnibus diebus.

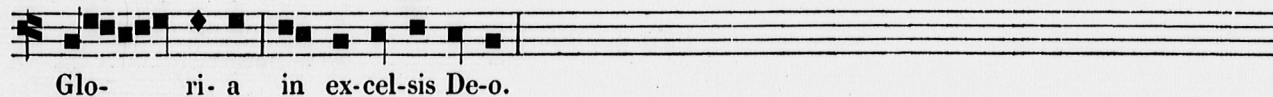

2. In Missis B. Mariæ.

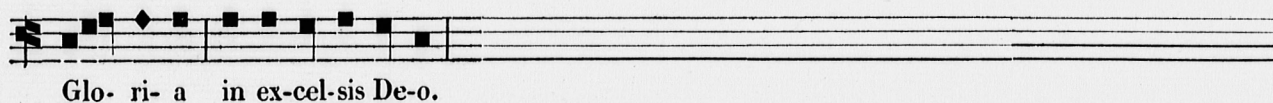

Notandum. Ex Declar. S. R. C. 25 Maji 1877, idem tonus adhibendus est infra octavas Nativitatis Domini et Corporis Christi, necnon in aliis festis, quæ habent Præfationem de Nativ. Domini. Idem observandum est infra octavas B. Mariæ.

3. In Dominicis, Festis semiduplicibus, et infra octavas, quæ non sunt B. Mariæ.

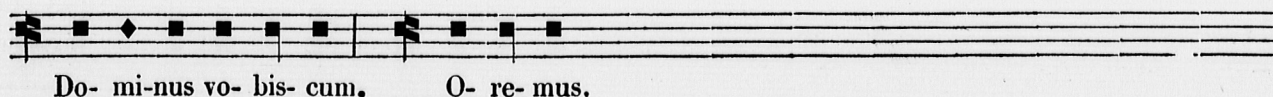
4. In festis simplicibus.

II. Toni Orationum.

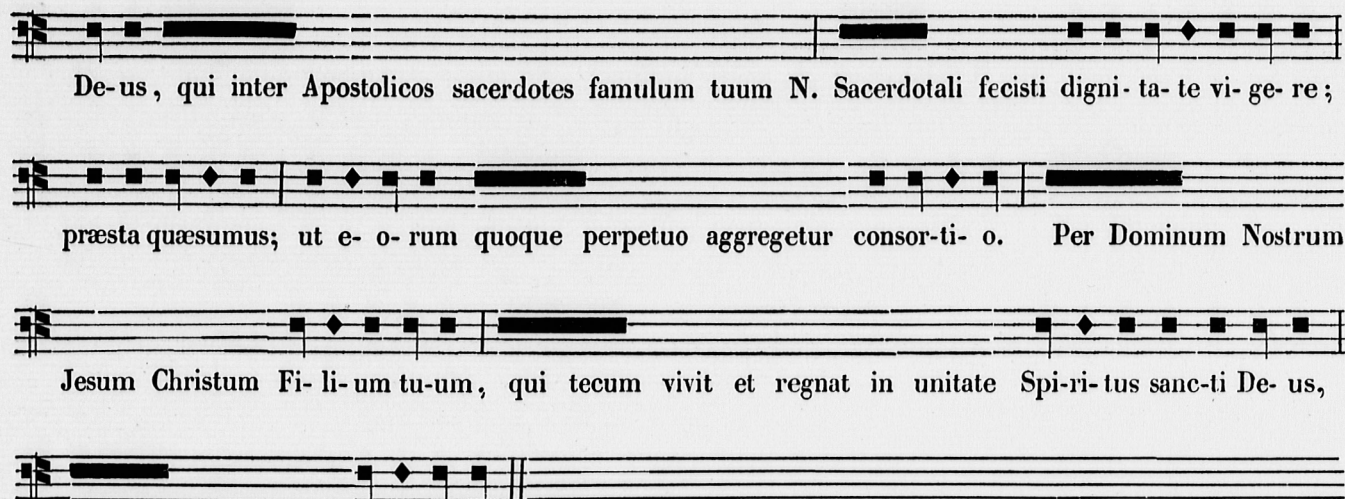
Sunt tres: festivus, simplex ferialis, et ferialis. Qui quidem adhibentur tum in Orationibus, tum in earum conclusionibus.

Dominus vobiscum et *Oremus* semper cantantur voce æquali, ut habetur in sequenti exemplo.

(1) S. R. C. 21 April. 1873.

EXEMPLUM.

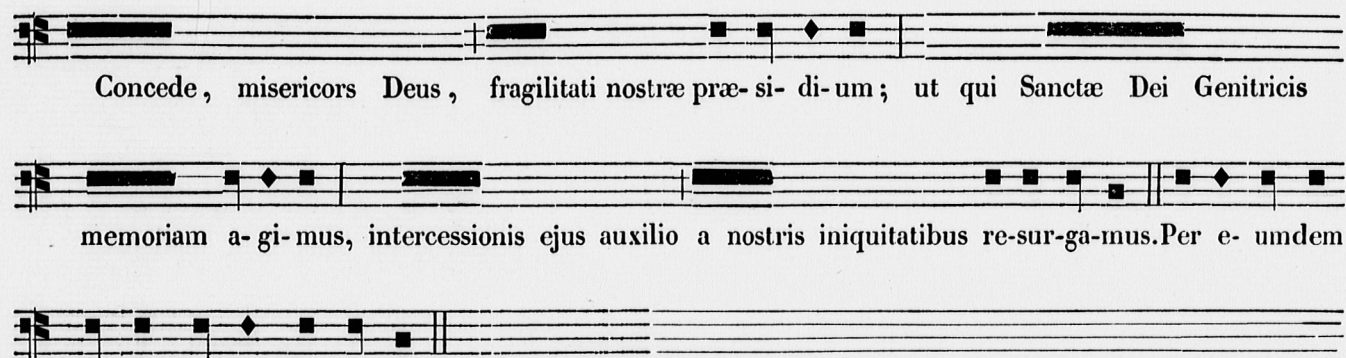

De-us, qui inter Apostolicos sacerdotes famulum tuum N. Sacerdotali fecisti digni- ta- te vi- ge- re ;
 præsta quæsumus; ut e- o- rum quoque perpetuo aggregetur consor-ti- o. Per Dominum Nostrum
 Jesum Christum Fi- li- um tu-um, qui tecum vivit et regnat in unitate Spi-ri- tus sanc-ti De- us,
 per omnia sæcula sæ- cu- lorum.

3. Tonus ferialis.

1. Eo utimur, quandocumque orationes dicendæ in tono feriali terminantur *cum conclusione brevi*.
2. In omnibus convenit cum tono præcedenti, præterquam quod in fine tam orationum, quam earum conclusionum, penultima syllaba semper declinatur de *fa* ad *re*. Deinde, quando plures orationes connectuntur, prædicta terminatio finalis fit tantum in ultima oratione.

EXEMPLUM.

Concede, misericors Deus, fragilitati nostræ præ- si- di-um; ut qui Sanctæ Dei Genitricis
 memoriam a- gi- mus, intercessionis ejus auxilio a nostris iniquitatibus re-sur- ga- mus. Per e- umdem
 Christum Do- mi- num nostrum.

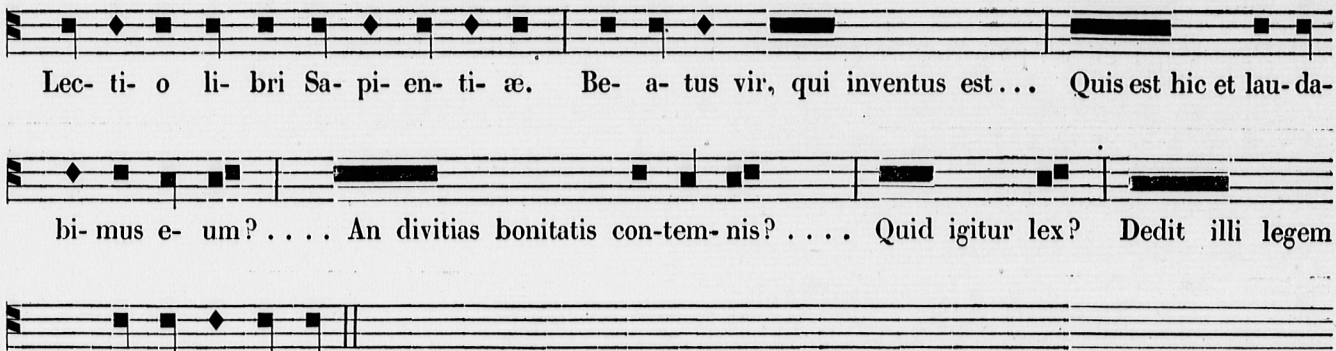
Notandum. Versus *Divinum auxilium* etc., sicut et *Fidelium animæ* etc., si post orationes subdantur, submissa voce cantantur sine variatione. (¹) Voce submissâ ex usu intelligitur vox uno tono depressa.

III. Tonus Epistolæ.

Epistola, utut tono uniformi, non tamen *recitari*, sed *cantari* debet. Cantetur autem sine præcipita-

(¹) Vesperale Rom. p. XIII. edit. Ratisb.

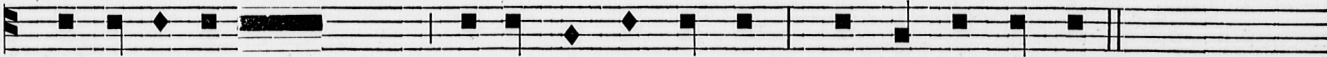
tione, diligenter observando punctuationem et accentum. In clausula finali vox diutius protrahatur. Ex usu cantatur voce uno tono depressa infra tonum, quo Celebrans cantat.

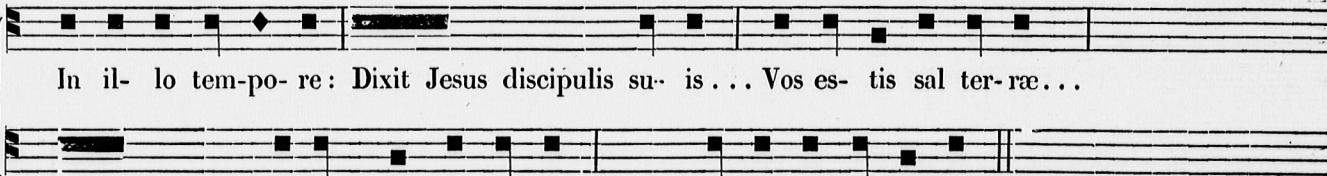

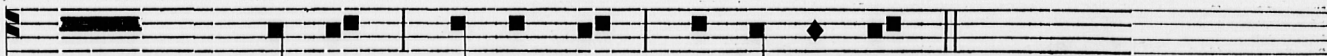
Lec- ti- o li- bri Sa- pi- en- ti- æ. Be- a- tus vir, qui inventus est... Quis est hic et lau- da-
bi- mus e- um? An divitias bonitatis con-tem- nis? Quid igitur lex? Dedit illi legem
vitæ et dis- ci- pli- næ.

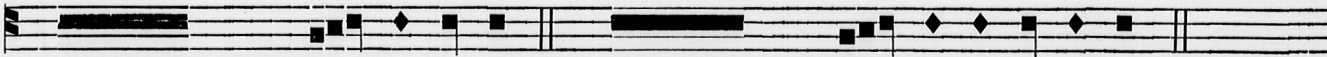
IV. Tonus Evangelii.

In faciendis punctis principalibus, non deprimatur vox a *fa* ad *re* ante sextam syllabam, nec post quartam; convenientius deprimatur super quartam. Hoc modo semper canuntur puncta, nisi monosyllaba vel nomine indeclinabili concludantur, quo casu vox super penultimam syllabam deprimatur. In Evangelio tamen *Liber generationis* depressio vocis non ad singula puncta, sed identidem tantum facienda est. ⁽¹⁾

Initium.
Se- quen- ti- a sancti Evangelii se- cun- dum Mat- thæ- um . . . se- cundum Mar- cum.
Jo- an- nem. Lu- cam.

Mediatio.
In il- lo tem- po- re: Dixit Jesus discipulis su- is . . . Vos es- tis sal ter- ræ . . .
Hi autem, qui por- ta- bant, ste- te- runt Qui- a Pro- phe- ta est.
Fi- li- i A- bra- ham.

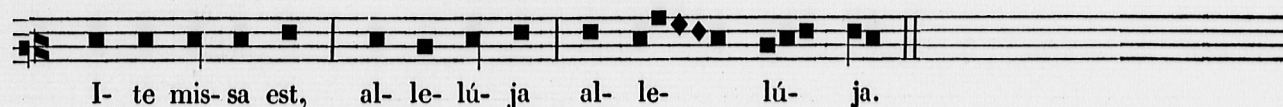
Interrogatio
Quid ergo erit no- bis? . . . Tu quis es? . . . Quid quæ- ri- tis?
In quo sali- e- tur? . . . Propheta es tu? . . . Ubi ha- bi- tas?

Finis.
Et vitam æternam pos- si- debunt Non potest meus es- se dis- ci- pu- lus.
Et qui se humiliat, ex- al- tabitur.

(1) Haberl. Magister choralis. § 24. n. III. 1).

V. Toni Ite Missa est vel Benedicamus Domino.

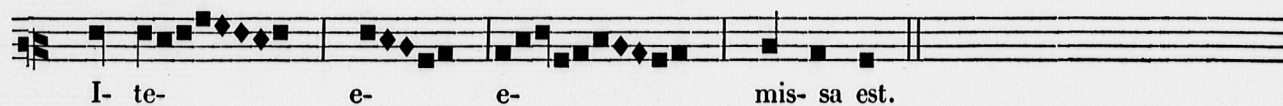
1. A Missa Sabbati Sancti usque ad Sabbatum in Albis inclusive.

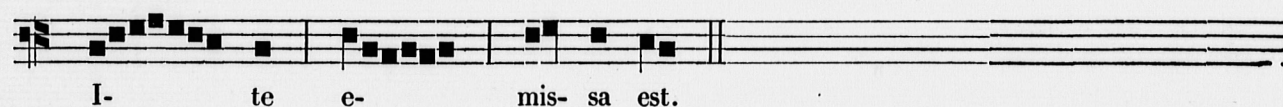
2. In Festis solemnibus. (dup. 1 cl.)

3. In Festis duplicibus.

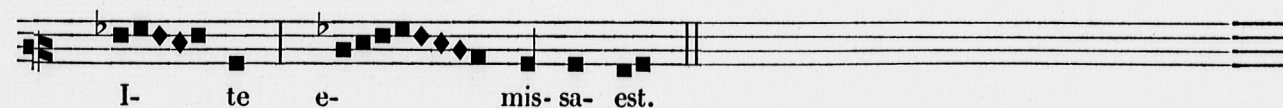

4. In Missis B. Mariæ.

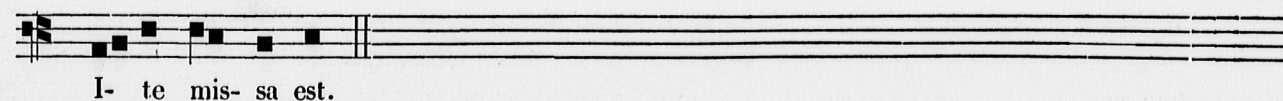

Notandum. Ex Declar. S. R. C. 25 Maji. 1877. idem tonus adhibendus est infra Octavas Nativitatis Domini et Corporis Christi, necnon in aliis festis, quæ habent Præfationem de Nativ. Domini. Idem observandum est infra Octavas B. Mariæ.

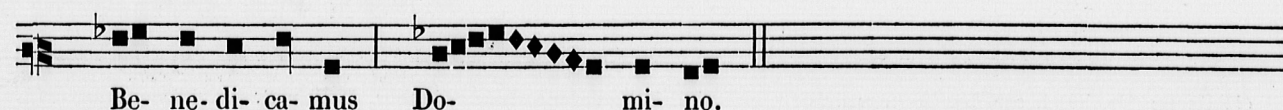
5. In Dominicis infra annum, in festis semiduplicibus, et infra Octavas quæ non sunt B. Mariæ.

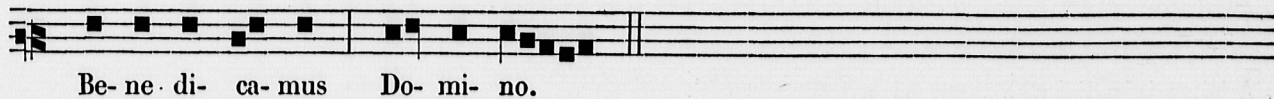
6. In Festis simplicibus.

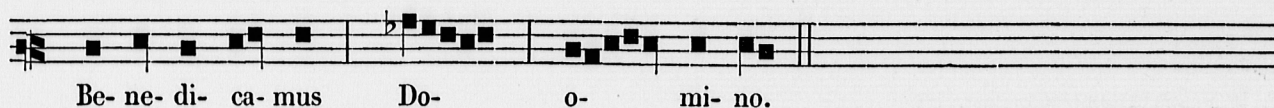
7. In Dominicis Septuag., Sexag. et Quinquag.

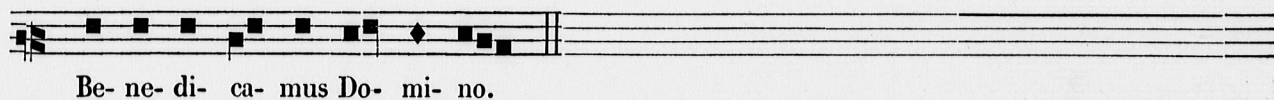
8. In Feriis per annum.

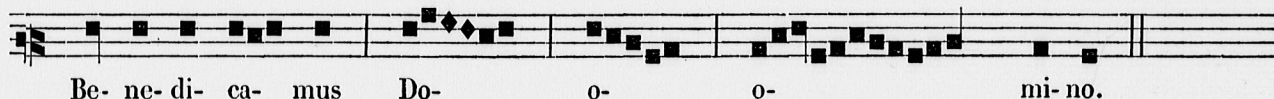
9. In Dominicis Adventus et Quadragesimae.

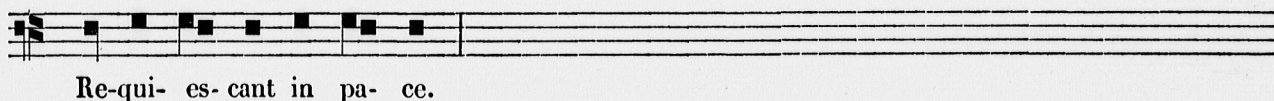
10. In Feriis Adventus et Quadragesimae.

11. In Missa Vigiliae Nativitatis Domini, in Festo SS. Innocentium, et in Missis votivis pro re gravi, quando non dicitur Gloria.

12. In Missis defunctorum.

§ II. DE CANTU IN CHORO. (1)

1. In omnibus Dominicis et Festis decet in ecclesia musicorum cantus adhiberi.

2. Caveant Cantores, ne vocum harmonia, quæ ad pietatem augendam ordinata est, aliquid levitatis aut lasciviæ præ se ferat, ac potius audientium animos a rei divinæ contemplatione avocet; sed sit devota, distincta, et intelligibilis. Quapropter arcendi sunt cantus profani aut lubrici, qui theatris conveniunt.

3. Non proferantur cantus, qui ad Officium, quod peragitur, non spectant. Præterea infra divina Officia et coram SS. Sacramento exposito, nulla alia carmina seu verba cantare fas est, nisi desumpta ex libris liturgicis vel approbata a S. R. C. (2)

4. Quandocumque, saltem in Officio canonico, per organum figuratur aliquid cantari seu responderi, ab aliquo de Choro intelligibili voce pronuntietur; imo laudabile esset, ut aliquis Cantor conjunctim cum organo idem cantaret. Præterea, primus et ultimus versus Hymnorum et Canticorum, versus in quibus genuflectendum est, versiculus *Gloria Patri*, semper cantari debent.

5. In Missis et Officiis defunctorum, musica, quam *figuratam* vocant, utendum non est, sed cantu plano seu Gregoriano; quem etiam tempore Adventus et Quadragesimæ in Missis *de Tempore* convenit

(1) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 28. (2) Cærem. Ep. l. c. Bened. XIV. Constit. Annus 19 Febr. 1749. n. 8.

adhiberi. Quinimo a Dominica Passionis usque ad Pascha, excepta Feria V in Coena Domini, cantus Gregorianus adhiberi debet. ⁽¹⁾

6. In Missa solemni Cantores Introitum incipere non possunt, priusquam Celebrans ad altare pervenerit. ⁽²⁾ Ad *Kyrie*, *Gloria*, Sequentiam, *Sanctus* et *Agnus Dei*, organum potest alternatim pulsari, vel prædicta debent integre cantari. In Symbolo vero omnes ejus articuli cani debent. Chorus prosequitur cantum *Sanctus* usque ad *Benedictus qui venit* exclusive, quo facto, et non prius, elevatur Sacramentum. Post elevationem Chorus decantat *Benedictus*. ⁽³⁾ Antiphona, dicta *Communio*, inchoari non potest, nisi postquam Celebrans pretiosum Sanguinem sumpserit. ⁽⁴⁾ In Missis defunctorum omnia cantanda sunt, prout jacent in missali; in Sequentia tamen aliquæ strophæ prætermitti possunt. ⁽⁵⁾

7. Regulariter *duo* Cantores, non unus, intonant et versus cantant.

8. Cantores, ut rite canant, sequentes regulas sedulo attendant: 1° Partes cantandas antea diligenter præparent, et deinde cum affectu exsequantur. ⁽⁶⁾ 2° Intervals vocum accurate pronuntient, nec semitonium pro tono sumant, ne generi diatonico falsos modos immisceant. ⁽⁶⁾ 3° Unumquodque verbum legitimo accentu decorent. Accentus autem consistit in insistentia sive *impulsu* vocis. 4° Pausam observent, quam punctuatio exigit, post puncta nempe productionem quam post semipuncta.

TITULUS XII.

De Organo. ⁽⁷⁾

1. In omnibus Dominicis et Festis, quibusdam diebus exceptis, decet in Ecclesia organum pulsari.

2. Organum pulsari non debet in Missis et Officiis *de Tempore* Adventus, Quadragesimæ ⁽⁸⁾, Quatuor Temporum, ac defunctorum ⁽⁹⁾. Excipitur Missa Dominicæ tertiæ Adventus, dictæ *Gaudete*, et quartæ Quadragesimæ, dictæ *Lætare*, necnon Quatuor Temporum Pentecostes. In Missa porro Feriæ V in Coena Domini pulsatur organum usque ad *Gloria in excelsis* inclusive; e converso, in Missa Sabbati Sancti pulsatur ab hymno Angelico et deinceps.

3. In Missa solemni organa festive pulsantur in accessu Celebrantis ad altare, et in reditu ad sacristiam. Possunt pulsari alternatim ad *Kyrie*, *Gloria*, Sequentiam, *Sanctus* et *Agnus Dei*. Organi sonus cantui substitui potest ad repetitionem Introitus, post Epistolam, ad Offertorium, ad Communionem. Ad SS. vero Sacramenti elevationem graviori et dulciori sono pulsatur.

4. Cavendum autem est, ne sonus organi sit lascivus aut impurus, nec alia instrumenta musica, præter ipsum organum, addantur. ⁽¹⁰⁾

(1) Cærem. Ep. 1. c. et lib. 2. cap. 20. n. 4. (2) S. R. C. 14 April 1753. ad 7. (3) Si quando *Benedictus* ante Consecrationem cantatum fuit, post Elevationem cani potest aliqua Strophæ vel Antiphona SS. Sacramento propria. S. R. C. cit. ad 6. (4) Cærem. Ep. 1. c. et lib. 2. cap. 8. n. 70. 71. 78. (5) S. R. C. 5 Jul. 1631. 11 Sept. 1847. 12 Aug. 1854. (6) Graduale Rom. Præf. pag. I. edit. Ratisb. (7) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 28. (8) Prohibitio pulsandi organa in Missis et Officiis *de Tempore* Adventus et Quadragesimæ strictim servanda est, non obstante consuetudine contraria, quæ tamquam abusus eliminanda est. S. R. C. 11 Sept. 1847 et 22 Jul. 1848. (9) Si ab immemorabili tempore solitum sit in Missa defunctorum pulsare organum sono quodam mæsto et lugubri, id permitti potest. S. R. C. 31 Mart. 1629. A pari, idem dici posse videtur de Musicâ figuratâ, in casibus nempe extraordinariis. (10) Bened. XIV in cit. Constit. *Annus*. n. 11. concessit, ut Episcopi permittant quædam instrumenta, nempe fides, magnas et parvas, necnon monaulon, ad corroborandas sustinendasque cantantium voces. Amandanda vero sunt, si verba vocesque opprimant.

PARS II.

RITUS ANNUARUM SOLEMNITATUM.

TITULUS I.

De paramentis sacrorum Ministrorum in certis anni temporibus. ⁽¹⁾

Ordinarie dalmaticâ et tunicellâ utuntur in Missâ solemnî, ad Processiones et ad Benedictiones; verum in certis anni temporibus iis non utuntur, et eis substituuntur in præcipuis Ecclesiis planetæ plicatæ ante pectus; de quibus exponendum est, quando et ubi adhibendæ sint, et quando infra functiones deponendæ ac resumendæ.

I. Quando adhibendæ. Dalmaticâ et tunicellâ non utuntur: 1° in diebus jejuniorum, præterquam in Vigiliis seu Festis Sanctorum; 2° in Dominicis Feriisque Adventûs et Quadragesimæ, dummodo Missa sit de Tempore, demptis Dominica *Gaudete* et Dominica *Lætare*; 3° in Vigilia Pentecostes ante Missam; 4° in Benedictione candelarum, cinerum et palmarum cum Processione. Excipiuntur Vigilia Nativitatis Domini, Missa in Cœna Domini, Sabbatum Sanctum in Benedictione Cerei et in Missa, ac Quatuor Tempora Pentecostes.

II. Ubi adhibendæ. Planetis plicatis utuntur in præcipuis Ecclesiis, nempe in Cathedralibus, Collegiatis, aliisque insignibus, sive Regularium sive Parochiales sint. ⁽²⁾ In minoribus autem Ecclesiis albas tantum induunt cum manipulis, et Diaconus insuper stolam transversam.

III. Quomodo adhibendæ. 1°. In *Missâ solemnî* Subdiaconus dimittit planetam, cum cantaturus est Epistolam, quam cantat in alba; quare sub initium ultimæ orationis deponit eam ad scamnum vel ad Credentiam, adjuvante Cæremoniario vel Acolytho, antequam librum Epistolarum accipiat; cantata Epistola, osculatusque Celebrantis manum, librum reddit et planetam resumit. Diaconus planetam dimittit, cum cantaturus est Evangelium; nempe postquam Celebrans inceperit legere illud, de altari a latere descendit, apud scamnum vel apud Credentiam deponit planetam, adjuvante Cæremoniario vel Acolytho, eaque tunc super sinistrum humerum super stolam complicatur, aut induit aliud genus stolæ latioris, quacum ministrat usque ad factam Communionem; cum post Communionem missale transtulerit in cornu Epistolæ, descendit de altari, stolam latiore apud scamnum vel apud Credentiam dimittit, planetam resumit et ad Celebrantem redit.

2°. In *aliis sacris functionibus*, quandocumque Lectionem vel Evangelium cantaturi sunt, planetas plicatas exuunt, ut supra; Lectione cantata, Subdiaconus eam resumit, Diaconus, cantato Evangelio, non semper eam resumit. Hæc porro in propriis locis exponentur.

(1) Rubr. gen. XIX. 6. 7. (2) S. R. C. 23 April. 1875. ad 7.

TITULUS II.

De festo Nativitatis Domini.

Pro tribus Missis hac die celebrandis præparabitur in altaribus, in quibus celebrandæ erunt, vasculum operculatum, vitreum aut argenteum, cum aqua pro ablutione digitorum Celebrantis; in altari SS. Sacramenti adhiberi potest solitum aquæ vasculum, quod inservit post distributam Communionem; insuper capsula, etiam operculata, cum hostiis pro secunda et tertia Missa.

§ I. DE MISSIS PRIVATIS.

1. Ad *Offertorium* in *secundâ* et *tertiâ* Missâ, calix semper ponendus est super pallam lineam; non est purificatorio extergendus. Hinc, postquam velum de calice detraxerit, Celebrans deponit pallam in cornu Epistolæ, deindè super pallam calicem, tum reliqua peragit more solito, omitta tantum calicis extensione. Potest etiam sequi hanc methodum: detracto velo, removet calicem paulum de medio, sed intra corporale, deponit pallam, et hostiæ peragit oblationem; quo facto, calicem manu sinistra accipiens transit ad cornu Epistolæ, et calicem elevatum tenens, quin deponat in altari, infundit vinum et aquam; deinde reponit eum in corporali ut antea, ac reversus in medio recipit illum et offert.

2. Ad *Communionem* in *primâ* et *secundâ* Missâ, Celebrans non sumit purificationem; cooperit calicem intra corporale; non abstergit os suum; corporale, purificatorium et cochlear, si eo utatur, suis locis relinquit. Sumpto igitur diligentius SS. Sanguine, deponit calicem et patena cooperit, ⁽¹⁾ deinde junctis manibus dicit *Quod ore sumpsimus* etc., tum abluit digitos in aquæ vasculo dicens *Corpus tuum* etc., postea patenæ imponit novam hostiam, et calicem cooperit palla et velo. In *tertiâ* Missâ aquam ablutionis digitorum relinquit in vasculo, et Sacrista eam dimittet in sacrarium post omnium Missarum celebrationem. ⁽²⁾

Notanda. 1° Quamvis post Communionem primæ et secundæ Missæ aliquantum SS. Sanguinis in calice remanserit, Sacerdos tamen ante illum non genuflectit, et quando se vertit ad populum, altari renes vertit. ⁽³⁾

2° Sacerdos, qui unam tantum Missam celebrat, legat illam, quæ respondeat circiter horæ, juxta Rubricas peculiares hujus diei. ⁽⁴⁾

§ II. DE MISSIS SOLEMNIBUS.

1. Prima Missa valde solemniter, secunda solemniter, et tertia sollemnissimè celebranda est. ⁽⁵⁾

2. Dum cantatur *Et incarnatus est* etc., Celebrans et Ministri, si sedeant, in infimo gradu altaris genua flectunt et caput profunde inclinant.

3. In *primâ* et *secundâ* Missâ, post Communionem calix non transferatur ad Credentiam, sed relinquitur in altari; in *secundâ* et *tertiâ* Missâ calix ab initio sit in altari super corporale. Ita permittit Rubrica ⁽⁶⁾ et hac die magis expedit.

4. Ad *Offertorium* in *secundâ* et *tertiâ* Missâ, 1° Diaconus, cum ascenderit ad dextram Celebrantis, detegit calicem, deponit pallam coram se, dein super pallam lineam calicem, tum reliqua peragit more solito, cavens tantum ne calicem extergat ante vel post vini infusionem. Potest etiam sequi hanc methodum: calicem detectum aliquantum de medio removet, sed intra corporale, tum patenam cum hostia tradit Celebranti; mox calicem sinistra elevatum tenens, quin deponat in altari, vinum infundit et aquam recipit. 2° Subdiaconus post *Oremus* ascendit ad altare a dextris Diaconi vinum et aquam ministraturus more solito, deindè, accepto velo humerali, de more patenam sustinet. ⁽⁷⁾

(1) S. Alph. de Cærem. Miss. cap. 11. n. 16. (2) Rubr. post Missam Vigil. Nat. Domini. De defect. IX. 4. Decret. S. R. C. 11 Mart. 1858. de binâ Missâ. Et hæc est praxis securior, quam Romana sequitur Ecclesia. (3) S. R. C. 20 Jul. 1686. ad 9. (4) S. R. C. 19 Jun. 1875. (5) Cærem. Ep. lib. 2. c. 14. n. 4. 11. (6) Rit. celebr. VII. 9. XI. 3. (7) S. R. C. 11 Sept. 1847. ad 6.

§. Ad *Communionem* in *primâ* et *secundâ* Missâ, calice a Celebrante hausto et patena tecto, Subdiaconus porrigit Celebranti extra corporale vasculum aquæ apertum, deinde, a dextris Celebrantis remanens, patenæ imponit novam hostiam, calicem palla et velo intra corporale cooperit, et ibidem relinquit;

TITULUS

De festo

§ I. PRÆ-

1. In Credentia præparantur pelvícula cum urceo aquæ et mantili ad lavandas manus Celebrantis, necnon vas aquæ benedictæ cum aspersorio; juxta Credentiam Crux processionalis.
2. In latere Epistolæ in plano mensa paratur linteo albo cooperta, in qua ponuntur cerei albi. Cereus Celebrantis sit majoris ponderis. Cerei mappa alba vel velo violaceo conteguntur.
3. Antependium altaris erit coloris violacei, ac ita super aliud albi coloris aptabitur, si nempè Missa

§ II. BENEDICTIO ET

CELEBRANS.	DIACONUS.	SUBDIACONUS.
Induit pluviale violaceum super stolam et albam. Procedit ad altare medius inter sacros Ministros, si loci spatium permittat, secus ultimus incedit. Facta ante infimum altaris gradum aperto capite debitâ reverentiâ, ascendit ad altare, illud osculatur, ⁽¹⁾ et accedit ad cornu Epistolæ, ubi stans ad altare conversus, cantat in tono feriali <i>Dñus vobiscum</i> et quinque orationes ut in missali, manibus semper junctis, ⁽²⁾ etiam ad <i>Oremus</i> , ad quod caput erga Crucem inclinatur, sicut pariter ad nomen Jesu. Cum dextra benedicit candelis, sinistram super altare ponit. Absolutis orationibus, imponit ac benedicit de more incensum in thuribulo; deinde, sumpto aspersorio, ter candelas aspergit, in medio scilicet, a dextris et a sinistris candelarum, dicens submissa voce antiphonam <i>Asperges me</i> , sine psalmo. Reddito aspergillo ac sumpto e manibus Diaconi thuribulo, pari modo ter adolet candelas, nihil dicens. Post hæc ad medium altaris accedit, et ad populum se convertit; mox accipit	Induit albam et stolam violaceam, absque manipulo, (et planetam plicatam, ubi adhibetur). Procedentes ad altare hinc et illinc pluvialis fimbrias Celebranti sublevant, si loci spatium permittat, secus unus post alium incedunt. Ante infimum altaris gradum more solito genuflectunt, cum Celebrante ascendunt ad altare, et accedunt ad cornu Epistolæ, ubi Diaconus se sistit ad dextram Celebrantis, Subdiaconus ad sinistram. Cum Celebrans benedicturus est candelis, parum erigit pluvialis fimbriam. Absolutis orationibus, de more ministrabit ad thuris impositionem et benedictionem. Mox accepto ab Acolyto aspersorio madido, præbet illud debitis cum osculis Celebranti, et postmodum ab eodem recipit et restituit Acolyto. Deinde acceptum a Thuriferario thuribulum, pari modo tradit Celebranti, atque iterum recipit. Sub aspersione et thurificatione parum elevat dextram pluvialis oram. Post hæc cum Celebrante ad medium altaris accedunt, et ad populum se convertunt.	Induit albam tantum, absque manipulo, (et planetam plicatam, ubi adhibetur). Absolutis orationibus, accedit prope dextram Celebrantis ad extremum suppedaneum, et sub incensi impositione ac benedictione dextram pluvialis fimbriam elevat, quo facto, ad sinistram redit.

(1) Missale in Parasceve et Vig. Pentec. Cærem. Ep. lib. 1. c. 19. n. 6. (2) Manibus junctis dicuntur orationes omnium benedictionum. Missale feria IV Cinerum.

purificatorium et cochlear, si adsit, propè corporale dimittit; postea, una cum Diacono missale transfere, de altari descendit, et se constituit a tergo Celebrantis in latere Epistolæ, more solito.

III.

Purificationis B. M. V.

PARANDA.

celebranda sit de B. M. V., ut facile infra Processionem amoveri queat ⁽¹⁾: in altari accendentur sex cerei, et ad cornu Epistolæ missale apertum aderit. Flores apponi possunt infra Processionem.

4. Benedictio candelarum fieri debet ab eodem, qui Missam solemnem celebraturus est. Idem valet de benedictione cinerum et palmarum ⁽²⁾

DISTRIBUTIO CANDELARUM.

CÆREMONIARIUS.

Cæremoniarius, si adsit, procedit ad altare post Acolythos; ante altare accipit bireta more solito, et cereos detegit; sub orationibus Celebranti assistit in posteriori angulo cornu Epistolæ, prout in Missâ solemnâ, suggerens quæ agenda sunt.

CLERUS ET CANTORES.

Hora præstituta Clerici congregabuntur in Sacrarium, induentque superpelliceum. Chorum bini ingressi, bini genuflectunt ante medium altaris, tum sese dividunt in duas partes, unam a latere Evangelii, alteram a latere Epistolæ, ita ut medium Chori liberum sit; ibi stantes consistunt.

Cum Celebrans ad medium altaris accedit, factâ altari genuflexione, vadit ad

Cum Celebrans post candelarum benedictionem ad medium altaris accedit, dignior Cleri, sine stola, invitatus a Cæremoniaro, si adsit, accedit ad medium altare

(1) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 16. n. 4. 16. cap. 17. n. 5. (2) Missale 2 Febr. S. R. C. 22 Mart. 1653. 17 Mart. 1663. 1 Sept. 1838.

CELEBRANS.

a digniore Sacerdote candelam, quam osculatur et tradit Subdiacono. ⁽¹⁾ Tum distribuit candelas ordine sequenti: primo candelam porrigit digniori, deinde sacris Ministris, postea Clericis, et ultimo laicis ad cancellos Presbyterii.

DIACONUS.

Stans a sinistris Celebrantis, candelas ab Acolytho acceptas, singulas cum ipsarum tantum osculo, Celebranti porrigit distribuendas; primam tamen porrigit digniori, qui eam offerre debet Celebranti. ⁽¹⁾

Postquam dignior candelam accepit, simul descendunt in gradum superiorem ante Celebrantem, ubi genuflexi in ora suppedanei accipiunt candelam, quam osculantur primum, deinde manum Celebrantis. Mox redeunt ad latera Celebrantis, et, candelis suis Acolytho traditis, Celebranti ut prius inserviunt.

SUBDIACONUS.

Stans a dextris Celebrantis, huic iugiter anteriorem pluvialis fimbriam elevabit. Candelam Celebrantis acceptam cum oculis deponit super altare.

Distributione finita, transeunt ad latus Epistolae, ubi Celebrans lavat manus ut in Missa ⁽²⁾, Ministris pluviale sublevantibus. Deinde Celebrans stat in cornu Epistolae ante librum, medius inter Ministros, ut in initio.

Post cantatam a Choro antiphonam *Exsurge Domine*, subdit *Oremus* cum sequenti oratione.

Si festum hoc inciderit post Septuagesimam et extra Dominicam, cantato a Celebrante *Oremus*, Diaconus a tergo ejus genuflectens cantat *Flectamus genua*, omnibus genuflectentibus praeter Celebrantem; Subdiaconus a tergo Celebrantis primus omnium se erigens, respondet *Levate*; tum Celebrans praefatam decantat orationem, Ministri ad ejus latera redeunt.

Post orationem redeunt ad medium altaris, ibique imponitur ac benedicatur incensum, uti supra.

§ III. PROCESSIO ET

CELEBRANS.

Conversus ad altare accipit a Diacono candelam accensam, quam tenet dextra. Cum Diaconus cantaverit *Procedamus in pace*, vertit se, cum Diacono ante infimum altaris gradum descendit, ubi facta debita reverentia, caput tegit et ad Processionem se convertit, in qua ultimus incedit.

Processione reversa, ante altare tradit candelam Diacono, et, facta altari reverentia, pergit ad scamnum ad induenda paramenta pro Missa. ⁽³⁾

In Missa, modo sit de Purificatione, dum cantatur Evangelium, tenet candelam accensam, eamque tradit Acolytho antequam osculetur librum.

DIACONUS.

Conversus ad altare, candelam accensam, quam ab Acolytho accepit, solitis cum oculis Celebranti tradit; tum suam quoque recipit, et tenet sinistra. Deinde se vertit ad populum et cantat *Procedamus in pace*; mox cum Celebrante ante infimum altaris gradum descendit, ibi genuflexione facta, tradit biretum Celebranti, suumque recipit, deinde ad Processionem se convertit, in qua ad sinistram Celebrantis incedit.

Processione reversa, ante altare accipit Celebrantis candelam, quam cum sua tradit Cæremoniario vel Acolytho, et, facta genuflexione, pergit cum Celebrante ad scamnum ad induenda paramenta pro Missa. ⁽³⁾

SUBDIACONUS.

Incenso imposito, altari genuflectit, descendit via breviori ad Credentiam, ibique Crucem processionalem accipit, deinde medius inter Ceroferarios procedit ad ingressum Presbyterii, ubi subsistit in medio ad altare conversus. In Processione sequitur Thuriferarium, qui primus incedit.

Redeunte Processione, in Presbyterium ante altare progressus Crucem deponit, ante infimum gradum subsistit versus cornu Evangelii, et facta a sinistris Celebrantis genuflexione, pergit cum ipso ad scamnum ad induenda paramenta pro Missa. ⁽³⁾

(1) Si non adesset Sacerdos, qui candelam tradat Celebranti, Diaconus eam ponit in medio altari, Celebrans ad altare se convertit, genua flectit, candelam sumit, osculatur et dat Subdiacono. Si Diaconus aut Subdiaconus essent Presbyteri, non licet eis candelam tradere Celebranti, siquidem in ordine inferiori ministrant. (2) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 16. n. 13. cap. 19. n. 6. (3) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 17. n. 6.

CÆREMONIARIUS.

invitandum digniorem ut accedat ad dandam candelam Celebranti, eumque comitatur; cum pervenerit cum eo ante altare, genuflectit; cum dignior descenderit, iterat cum eo genuflexionem; mox ascendit ad sinistram Celebrantis, ut, dum hic candelas præbet Ministris, ei pro Diacono ministret illas. Providebit ut suo tempore vel ipse vel Acolythus Subdiacono Cruceni, Diacono vero suam Celebrantisque candelas præbeat. Circa finem distributionis curet ut accendantur candelæ pro Processione, nisi a principio fuissent accensæ. (1)

CLERUS ET CANTORES.

ante gradus, genuflectit, ascendit in gradum superiorem, ibique stans accipit a Diacono candelam, quam osculatur ac porrigit Celebranti, quin ejus manum osculetur. Dein genuflectit in ora suppedanei, et accipit a Celebrante candelam, quam osculatur primum, deinde manum Celebrantis; postea de altari descendit, et, facta genuflexione, redit ad locum suum.

Si dignior ille Prælatus sit, altari profundè se dumtaxat inclinat, nisi in tabernaculo SS. Sacramentum custodiatur; deinde stans accipit candelam, quam solam osculatur, non manum Celebrantis.

Post sacros Ministros omnes de Clero bini (2) ad candelas accipiendas accedunt, ac si impar numerus esset, ultimi tres procedunt, hoc ordine: duo primi genuflectunt ante gradus altaris, ascendunt, genuflectunt in ora suppedanei, et candelam accipiunt, osculantes primo candelam, deinde manum Celebrantis. Interim præsto erunt alii duo ante gradus, qui, cum primi surgunt, genuflectunt et ascendunt. Duo primi, cum descendunt, se disjungunt ut inter se locum dent secundis ascendentibus, et cum venerint in planum, genuflectunt ad latera tertiorum et ad locum suum redeunt. Hi duo tertii simul cum duobus primis, qui descenderint, genuflexionem efficiunt, et ascendunt. Idem ordo a reliquis servabitur.

Cantores, cum incipit candelarum distributio, inchoant antiphonam *Lumen ad revelationem* etc. quam proseguuntur distributionis tempore. Distributione finita, cantant antiphonam *Exsurge Domine*.

MISSA SOLEMNIS.

CÆREMONIARIUS.

Dum ordinatur Processio, tradit bireta Celebrantis et Diaconi.

Post Processionem ante altare reversus, Celebrantis et Diaconi candelas accipit de manu Diaconi, et, facta genuflexione, pergit cum eis ad scamnum, ubi Celebrantem adjuvat.

Intra Missam, cum Celebrans convertitur ad Diaconum cantaturum Evangelium, Cæremoniarius vel Acolythus Celebranti candelam accensam tradit cum solitis osculis, postquam ille se signaverit ad verba *Sequentia sancti Evangelii* etc., eamque ab ipso recipit post cantatum Evangelium.

CLERUS ET CANTORES.

Processio ordinabitur sequenti ratione. Ante omnes progreditur Thuriferarius; sequitur Subdiaconus cum Cruce processionali medius inter Ceroferarios; tum Cantores, sine candela, quia librum gerunt; (3) deinde reliqui Clerici bini cum candelis accensis in manu extima; si dispar numerus esset in aliquo cœtu, ultimi tres erunt. Primi incedunt juniores, postremi ordine suo antiquiores. Intra Ecclesiam capite nudato incedunt, extra Ecclesiam caput bireto cooperiunt. (4) Omnium postremus incedit Celebrans cum Diacono a sinistris, ambo capite tecto. Reversi in Presbyterio genuflectunt, et petunt stallos, si adsint, sin minus, redeunt in Sacristiam.

Cantores Diacono cantanti *Procedamus in pace* respondent *In nomine Christi. Amen*. Cum incipit Processio, inchoant antiphonam *Adorna thalamum* et reliquas. In reditu Processionis ad ingressum Ecclesiæ, si exierit, alias in aditu Presbyterii, cantant antiphonam *Obtulerunt pro eo*.

Si Clerus infra Missam in Choro adsit, candelas tenet in manibus accensas, dum legitur et cantatur Evangelium, et iterum ad elevationem Sacramenti usque ad Communionem. Si vero Missa non esset de Purificatione, candelæ non accenduntur. (5)

(1) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 16. n. 15. cap. 17. n. 5. (2) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 17. n. 2. 3. (3) Si Cantores laici sunt, præcedunt Thuriferarium. (4) Cærem. Ep. lib. 1. cap. 18. n. 1. S. R. C. 17 Jun. 1673 ad 9. (5) Missale hæc die.

TITULUS

De Feria IV

§ I. PRÆ-

1. In Credentia præparantur pelvis cum urceo aquæ et mantili pro ablutione manuum Celebrantis, insuper vas aquæ benedictæ cum aspersorio.

2. In altare e latere Epistolæ prope missale aderit pelvicula argentea aut alterius pulchræ materiæ,

§ II. BENEDICTIO ET

CELEBRANS.

Celebrans et Ministri induti erunt, sicut pro benedictione candelarum Tit. præced.

Stans in cornu Epistolæ, junctis manibus et submissa voce legit antiphonam *Exaudi nos Domine*. Postquam Chorus eandem cantaverit, cineres benedicit, aspergit et incensat, prout de candelis dictum est.

Postea ad medium redit altaris, ibique stans junctis manibus versus populum, capite inclinato sacros accipit cineres a digniore Sacerdote. ⁽¹⁾ Mox cineres imponit digniori et reliquis omnibus hoc modo: pollice et indice dextro sumit cineres, eosque in modum crucis spargit super capillos dicens: *Memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris*. Fœminis non sunt imponendi cineres super velum, sed super capillos aut in fronte. ⁽²⁾

Post cinerum impositionem lavat manus, loco et modo Tit. III descripto. Tum stans ante missale cantat manibus junctis *Dominus vobiscum* et Orationem *Concede nobis*.

Deinde descendit de altari, et in latere Epistolæ exiit pluviale, et manipulum ac casulam ad Missam celebrandam induit.

In Missa solemnī sequentia servantur. Dum, lecto Evangelio, in Tractu a Choro cantatur *Adjuva nos*, omnes genua flectunt. Ad orationem *super populum* Celebrans cantat *Oremus*, et Diaconus se vertens ad populum cantat tono præscripto *Humiliate capita vestra Deo*, tum Celebrans orationem subdit.

DIACONUS.

Stant ad latera Celebrantis, et omnia peragunt, quæ Tit. III dicta sunt.

Sub cinerum impositione Diaconus sustinet pelviculam, Subdiaconus pluvialis fimbriam elevat.

Post digniorem accipiunt cineres prout Tit. III dictum est, non tamen osculantur manum Celebrantis. Hoc tempore Diaconus tradit pelviculam Cæremoniario, vel, si is desit, Celebranti; cineribus acceptis, pelviculam resumit.

Pro manuum Celebrantis ablutione ministrant sicut Tit. III dictum est. Deinde stant ad latera ejus.

Descendunt cum Celebrante de altari, et, si Missa sollemnis celebretur, in latere Epistolæ manipulos sumunt; alias in Sacristiam redeunt.

(1) Si non adesset Sacerdos, qui cineres imponat Celebranti, ipsemet Celebrans, genibus flexis coram altari in suppedaneo, sibi ipsi cineres imponit in capite, nihil dicens. Si Diaconus aut Subdiaconus essent Presbyteri, non licet eis cineres imponere Celebranti, siquidem in ordine inferiori ministrant. (2) Martinucci. Mantale lib. 2. cap. 20. n. 29. — Si populus nimis numerosus esset, alius Sacerdos superpelliceo ac stolâ violaceâ indutus seorsum cineres populo imponere potest. Cærem. Ep. lib. 2. c. 16. n. 10. 12.

IV.

Cinerum.

PARANDA.

continens cineres aridos (1), ex ramis confectos palmarum seu olivarum, quæ in Dominica Palmarum anni præcedentis benedictæ fuerunt.

3. Cineres benedicuntur ante Missam. Pro eorum benedictione iidem servandi sunt ritus ac pro cereis in festo Purificationis, ad quod remittimus; ritus sequentes referemus.

IMPOSITIO CINERUM.

CÆREMONIARIUS.

Eadem observat, quæ Tit. III dicta pro ipso sunt.

CLERUS ET CANTORES.

Ante Functionem Clerici congregabuntur in Sacristiam, induent superpelliceum, et Presbyterium ingredientur ut Tit. III dictum est.

Cum Celebrans ad missale venerit, Cantores cantant antiphonam *Exaudi nos*. Dum incipit cinerum impositio, cantant antiphonam *Immutemur* etc.

Dignior Sacerdos accedit ad Celebrantem, prout Tit. III dictum est. Stans in gradu superiori, pollice et indice sumit cineres ex pelliculâ, quam tenet Diaconus, eosque in modum crucis spargit super capillos Celebrantis, dicens *Memento homo* etc. Deinde ipse genuflexus accipit cineres a Celebrante, tum accedunt Ministri, postea Clerici bini, sicut Tit. III descriptum est, quin tamen manum Celebrantis osculentur.

Ubi stalli desunt, post cinerum impositionem et cantatam a Celebrante Orationem *Concede nobis* etc., Clerus redit in Sacristiam ordine quo advenit.

(1) S. R. C. 23 Maji 1603.

TITULUS

De Dominica

§ I. PRÆ-

1. In Credentia præparantur pelvis cum urceo aquæ et mantili pro lotionem manuum Celebrantis post palmarum distributionem, insuper vas aquæ benedictæ cum aspersorio. Juxta Credentiam Crux processionalis contacta velo violaceo; cui adnexæ erunt chorduke ejusdem coloris, quibus alligari palma possit.

§ II. BENEDICTIO ET DISTRIBUTIO

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Celebrans et Ministri induti erunt sicut pro benedictione candelarum Tit. III, præterquam quod Ministri insuper manipulum induant.

Stans in cornu Epistolæ legit antiphonam *Hosanna* junctis manibus et non se signans. Completo antiphonæ cantu, cantat *Dominus vobiscum* et orationem in tono feriali et manibus junctis. Tum legere potest Lectionem cum responsorio; deinde Subdiacono dat benedictionem ut in Missa solemnī; postea eodem loco inclinatus dicere potest *Munda cor* et legere Evangelium. Postmodum ibidem consistens imponit ac benedicit incensum in thuribulo more solito. Cum Diaconus, dicto *Munda cor*, petit benedictionem, per suam sinistram vertit se ad illum, dat illi benedictionem, ac super librum ponit manum suam ut in Missa solemnī, quin e cornu Epistolæ discedat. Ad cantum Evangelii se vertit ad Diaconum; in fine librum osculatur dicens *Per evangelica dicta*, atque incensatur, prout in Missa solemnī. Deinde, cum Ministri ad ejus latera redierint, benedicit ramis, cantans in tono feriali et junctis manibus *Dñus vobiscum* cum oratione. Post orationem junctis item manibus cantat Præfationem, in cujus fine mediocriter inclinatus recitat *Sanctus*, et ad *Benedictus* erectus de more se signat.

In cornu Epistolæ sistit ad dextram Celebrantis, cui sub finem Lectionis respondebit *Deo gratias*. Benedictione Celebrantis a Subdiacono accepta, (planetam plicatam deponit, si ea utatur, et stolam latiore induit), librum ab hoc recipit, descendit in planum, et defert ex more super medium altaris; tum transit ad dextram Celebrantis, cui ministrat incensum. Postea redit ad medium altaris, genuflectit in orā suppedanei, dicit *Munda cor*, librum de altari accipit, et genuflexus in suppedaneo versus Celebrantem, petit benedictionem, ac cætera peragit, quæ fieri solent in Missa solemnī ad cantandum Evangelium, post quod incensabit etiam Celebrantem de more. Deinde pergit ad Credentiam, ubi deponit manipulum, (et stolam latiore, si ea usus sit, ac resumat planetam plicatam), tum ad dextram accedit Celebrantis.

In cornu Epistolæ sistit ad sinistram Celebrantis. Dum hic primam cantat orationem, descendit retro post Celebrantem, accipit librum ad Lectionem consueto in loco et in tono Epistolæ canendam, ad quam tum ante tum post se gerit ut in Missa solemnī; (planetam plicatam, si ea utatur, prius deponit, et postea resumat. Cfr Tit. I.) Accepta Celebrantis benedictione, tradit librum Diacono, et redit ad sinistram Celebrantis. Lecto a Celebrante Evangelio et Thuriferario ad altare ascendente, accedit prope dextram illius ad extremum suppedaneum, et sub incensi impositione ac benedictione dextram pluvialis fimbriam attollit. Mox in planum descendit ante infimum gradum altaris paulum ad cornu Evangelii, ubi consistit usque ad adventum Diaconi; tum cætera peragit, quæ fieri solent in Missa solemnī ad cantandum Evangelium, quo finito, defert librum osculandum Celebranti. Postea pergit ad Credentiam, ubi deponit manipulum, deinde redit ad sinistram Celebrantis.

Sub finem Præfationis mediocriter inclinati dicunt cum Celebrante *Sanctus*, se erigentes ac signantes ad *Benedictus*.

De cætero, benedictio et distributio ramorum, sicut et Processio, fiunt eodem modo prout Tit. III descriptum est, excepto quod in regressu Processionis in Ecclesiam consistunt ad ostium, cujus ritus hoc loco subsequitur.

In Processionis reditu ad portam Ecclesiæ (vel Presbyterii, si Processio fuerit facta in Ecclesia), subsistunt in medio e regione portæ, post Subdiaconum. Ad quoslibet duos versus, quos Cantores intra Ecclesiam cantaverint, respondent *Gloria, laus* etc. Portā apertā, ultimi Ecclesiam ingrediuntur; deinde, Processione finita, Missam incipiunt.

In Processionis reditu ad portam Ecclesiæ (vel Presbyterii, si Processio fuerit facta in Ecclesia), consistit foris contra portam, quā statim apertā, intrat Ecclesiam.

V.

Palmarum.

PARANDA.

2. In latere Epistolæ in plano mensa paratur linteo albo contexta, in quâ ponuntur rami palmarum et olivarum, sive aliorum arborum. Pulchriores pro Celebrante et Ministris servantur.

3. Idem servantur ritus ac in festo Purificationis, iis exceptis quæ infra exponuntur.

PALMARUM, AC PROCESSIO.

CÆREMONIARIUS.

Eadem peragit ac in festo Purificationis, præter sequentia.

Dum Celebrans cantat orationem *Deus quem diligere*, Subdiacono tradit librum, ipsumque comitatur more solito ad cantandam Lectionem, et ad osculandam manum Celebrantis, sed librum ab eo non recipit. (Sacros Ministros adjuvat in exuendâ et resumendâ planetâ plicatâ, ubi eâ utuntur. Cfr. Tit. I.)

Lecto a Celebrante Evangelio et deposito a Diacono libro in altari, signum dat imponendi incensum, et ad Evangelium a Diacono canendum se gerit ut in Missâ solemni. Postea ad altaris angulum in cornu Epistolæ redit.

In reditu Processionis ad portam Ecclesiæ, sistit prope Diaconum, ac suo tempore Subdiaconum admonet ut januam percutiat.

CLERUS ET CANTORES.

Eadem observant, quæ in festo Purificationis dicta fuerunt, præter sequentia.

Cum Celebrans venerit in cornu Epistolæ, Cantores canunt antiphonam *Hosanna* etc.; cantatâ a Subdiacono Lectione, cantant R, *Collegerunt* vel *In monte Oliveti*; post Præfationem *Sanctus*. Cum Celebrans suam palmam accipit, cantant antiphonas *Pueri Hebræorum* etc., quæ si non sufficiant, repetantur, quoadusque ramorum distributio finiatur. Post distributionem Celebrans cantat Orationem, deinde fit Processio.

In reditu Processionis ad portam Ecclesiæ Clerus hinc inde in duas lineas, vel circum Celebrantem consistit. Stante Processione extra Ecclesiam ante portam (vel ante portam Presbyterii, si Processio fiat intra Ecclesiam), duo vel quatuor Cantores intrant in Ecclesiam, et clauso ostio, conversi ad portam cantant *Gloria, laus* etc. Cantores et Clerus, qui sunt extra, respondent canendo eundem versiculum. Similiter omnes vel quosdam dumtaxat ex sequentibus versiculis cantant Cantores intra, Clero et Cantoribus extra semper respondentibus *Gloria, laus*. Cum Subdiaconus portam percutit, Cantores, qui sunt intra, eam statim aperiunt; cum Processio intrat, Cantores cantant *Ingrediente Domino*, sine *Gloria Patri* in fine.

§ III. MISSA

Prænotanda. 1. Infra Processionem rami benedicti inter candelabra altaris poni possunt pro Missa.

CELEBRANS.	DIACONUS.	SUBDIACONUS.
Legens Epistolam non genuflectit ad verba <i>Ut in nomine Jesu</i> etc.... <i>infernorum</i> , sed cum Subdiaconus ea cantat.	Genuflectit, non dum Celebrans legit, sed cum Subdiaconus cantat in Epistola verba <i>Ut in nomine Jesu... infernorum</i> .	(Si planetâ plicatâ utatur, ante Epistolam eam deponit, ac postea resumit). Cum in Epistola cantat verba <i>Ut in nomine Jesu... infernorum</i> , genuflectit.
Ubi cantus Passionis inchoatur, palmam accipit eamque dextrâ tenet per totam Passionem, quam submissâ voce legit, stans in cornu Epistolæ; ad verba <i>Emisit spiritum</i> non genuflectit.	Ubi cantus Passionis inchoatur, duas palmas accipit a Cæremoniario vel Acolytho, unam porrigit Celebranti, alteram ipse dextrâ tenet.	Dum Celebrans Passionem legit, assistit ut ad Introitum, dextrâ manu tenens palmam a Cæremoniario vel Acolytho acceptam.

Lecta Passione, se vertunt ad illius Cantores; Celebrans stat ut in cantu Evangelii, Diaconus a sinistris ejus, Subdiaconus a sinistris Diaconi. Ad verba *Emisit spiritum* eodem loco ⁽¹⁾ versus Crucem genua flectunt. Passione cantata, Celebrantis palmam accipit Diaconus, Ministri palmas tradunt Cæremoniario vel Acolytho. Deinde Missam prosequuntur more solito, præterquam quod Celebrans, dum Diaconus ultimam Passionis partem in tono Evangelii cantat, palmam teneat, (et Diaconus planetam plicatam, si ea utatur, deponat, stolamque latiore induat. Cfr. Tit. I).

TITULUS

De Feria V

§ I. PRÆ-

1. Altare majus festive ornatum sit; Crux ejus velo albo contexta erit.
2. In Credentia aderunt consueta pro Missa solemnî: sed super patenam calicis Missæ duæ erunt hostiæ majores; præterea alius calix cum palla, patena, et velo albo. Pyxis insuper cum particulis pro Communione. Prope Credentiam ponetur Crux processionalis velo violaceo cooperta. Prope aditum Presbyterii aderit baldachinum.

§ II. MISSA SOLEMNIS CUM

CELEBRANS.	DIACONUS.	SUBDIACONUS.
Celebrans et sacri Ministri paramentis solemnibus albi coloris induti, ad altare se conferunt, Missam more solito celebraturi usque ad Communionem; attamen omittuntur psalmus <i>Judica me</i> in Confessione, <i>Gloria Patri</i> ad Introitum et ad <i>Lavabo</i> , item pax non datur. <i>Communicantes</i> , <i>Hanc igitur</i> et <i>Qui pridie</i> sunt propria. Celebrans binas consecrat hostias majores, alteram pro Missa, alteram quam super corporale relinquit, servandam in calice pro postera die.		

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 21. n. 16.

SOLEMNIS.

2. Pro Diaconis, qui Passionem sunt cantaturi, ad latus Evangelii statuitur pulpitu su tria legilia.

CÆREMONIARIUS.

Cum in Epistolâ cantantur verba *Ut in nomine Jesu... infernorum*, genuflectit. Sub finem Tractûs ducit præcedendo tres Diaconos Passionem cantaturos ad altare, cui factâ genuflexione, accedit cum eis ad latus Evangelii. Deinde recedit, accipit Celebrantis et Ministrorum palmas, et, ubi incipit Passio, Celebrantis et Diaconi palmas tradit Diacono, tum Subdiacono tertiam. Sub cantu Passionis stat ad latus Subdiaconi. Lectâ a Celebrante Passione, se cum eo vertit ad Cantores. Ad verba *Emisit spiritum* eodem loco versus Crucem genua flectit, donec surgat Celebrans. Finito Passionis cantu, Celebrantis et Ministrorum palmas recipit, moxque tres Diaconos ad Sacristiam reducit, modo quo advenerunt. Cum Celebrans convertitur ad Diaconum ultimam Passionis partem cantaturum, Cæremoniarius vel Acolythus Celebranti porrigit palmam, eamque post cantatam partem denuo recipit.

CANTORES PASSIONIS.

Tres Diaconi, qui Passionem cantaturi sunt, parantur in Sacristiâ amictu, albâ, cingulo, manipulo ac stolâ transversâ coloris violacei. Sub finem Tractûs procedunt e Sacristiâ hoc ordine. Antecedit Cæremoniarius, si adsit, tum ille qui Evangelistæ, deinde qui turbarum, ultimo qui Christi personam agit; Evangelista vel singuli portant librum ante pectus; incedunt capite detecto. Cum ante altare pervenerint, genuflectunt, Christi personam agens in medio, et ad locum accedunt, in quo canitur Evangelium, ubi in uno vel tribus pulpitis Passionem cantant. Si tribus utantur libris, qui Christi personam refert, in medio se ponit, qui Evangelistæ, a dextris, qui turbarum, a sinistris; sin autem unum dumtaxat librum adhibeant, qui Evangelistæ personam agit, se in medio statuit, et qui Christi, a dextris. Expleto Tractu, qui Evangelistæ locum tenet, absolute incipit *Passio Dñi nostri* etc. Passionem cantant manibus junctis. Prolatis verbis *Emisit spiritum*, in genua procumbunt versus librum; surgente Celebrante, consurgunt. Finito Passionis cantu, ad Sacristiam redeunt, modo quo advenerunt. (1)
Si ob trium peculiarium Diaconorum (vel Sacerdotum) penuriam, Celebrans, Diaconus et Subdiaconus Missæ Passionem cantare cogantur, Celebrans, quin planetam exuat, cantat in cornu Evangelii (2) signata ✠, et, quæ ab aliis canuntur, submissâ voce legit; Diaconus vero et Subdiaconus, stantes in plano ad latus Evangelii, canunt prior signata litterâ C, alter signata littera S. Subdiaconus, si in ordine Diaconatus constitutus sit, stolam transversam induit (planetis plicatis exuti sint, Diaconus sine stola latiori). Denique, in dictâ penuriâ tres Subdiaconi aut Clerici Passionem cantare poterunt (3), priores absque stolâ, posteriores etiam absque manipulo.

VI.

in Cœna Domini.

PARANDA.

3. Sacellum intra Ecclesiam pro expositione SS. Sacramenti festivo more ornabitur velis pretiosis, luminibus ac floribus. Supra altare in eminenti loco collocabitur capsula seu urna elegans, clave claudenda, pro Calice servando. Aderit corporale intra capsulam, et aliud super altare. In hoc altari sex candelabra cum cereis esse debent. (4) Non licet in Sacello apponere imagines Sanctorum, vel representationes et instrumenta Passionis. (5)

COMMUNIONE GENERALI CLERI.

CÆREMONIARIUS.

Ad *Gloria in excelsis* dat signum ut campanulæ pulsantur, et, eo recitato, ut sileant.

CLERUS.

(1) Cærem Ep. lib. 2. c. 21. n. 14. 16. (2) S. R. C. 12. Mart. 1836. 10 Jan. 1852. (3) S. R. C. 1. c. (4) Cærem. Ep. lib. 2. c. 23. n. 2. (5) S. R. C. 26 Sept. 1868.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Sumpto pretioso Sanguine, calicem super corporale deponit versus cornu Evangelii. Cum Diaconus alterum calicem detexerit, genuflectit, et leviter reponit Hostiam reservatam in eum calicem, quem sustinet Diaconus; deinde iterum genuflectit, et colligit fragmenta, quæ mittet in calicem Missæ. Postmodum aliquantum ad cornu Evangelii deflectit, ibi sistens facie ad altare versâ quoadusque Diaconus, cooperto calice pro expositione, Pyxidem detectam in medio corporalis statuerit; quo facto, redit ad medium, et genuflectit cum Ministris. Tum paulum se retrahit versus cornu Evangelii, versâ facie ad cornu Epistolæ; (1) cum Diaconus *Confiteor* cantaverit, dicit *Misereatur vestri* etc. et more solito distribuit Communionem.

Peractâ Communione, revertitur ad altare, et, deposita Pyxide, genuflectit. Si Pyxis purificanda sit, id perficit more solito. Sin autem in tabernaculo recondenda sit, ad cornu Evangelii parum se retrahens, cedit locum Diacono; Pyxide in tabernaculo repositâ, cum Ministris genuflectit; tabernaculo clauso, redit ad medium.

Reliqua Missæ absolvunt uti coram SS. Sacramento exposito.

Ad Offertorium, cum Subdiaconus calicem attulit, pyxidem a Cæremoniario vel Acolytho allatam sumit, detegit, et super corporale ponit ad dextram Celebrantis; tum pallam de calice amovet et patenam cum hostiis tradit Celebranti; mox pyxidem elevatam sustinet ad altitudinem patenæ, donec Celebrans oblationem peregerit, qua expletâ, pyxidem in corporale reponit post calicem et cooperit.

Ad Consecrationem, cum ad Celebrantis dextram transierit, pyxidem admovet prope Celebrantem et discooperit; post elevationem S. Hostiæ, priusquam calicem detegit, Pyxidem iterum cooperit et reponit post calicem. (2)

Dicto *Agnus Dei*, cum pax non detur,

Posquam Celebrans pretiosum Sanguinem sumpserit, calicem pallâ cooperit. Mox alterum calicem ad altare delatum detegit, genuflectit cum Celebrante, et dextra calicem ante Celebrantem sustinet, ut hic SS. Sacramentum in ipsum reponat; quo facto, Calicem deponit in medio corporalis versus tabellam, iterum genuflectit cum Celebrante, et, cum hic fragmenta colligit, pallam a calice Missæ amovet, quam, fragmentis in calicem missis, reponit. Mox accedens ad medium altaris, Calicem pro expositione prius pallâ, dein patenâ inversâ, et tum velo albo cooperit, (3) quod vittâ ad pedem alligat. Deinde Pyxidem in medio altaris collocat ante Calicem, et aperit; tum, factâ genuflexione cum Celebrante, descendit in secundum gradum ex latere Epistolæ, ibique aliquantulum inclinatus versus Celebrantem cantat *Confiteor*. (4)

Dicto a Celebrante *Indulgentiam* etc., accedunt in medium ad S. Communionem recipiendam; (5) quâ receptâ, ad Celebrantis latera redeunt, Diaconus nempe per latus Evangelii ad dextram, Subdiaconus per latus Epistolæ ad sinistram; ibi facie ad populum versâ, Celebranti assistunt ad finem usque Communionis, etiam laicorum.

Peractâ Communione, cum Celebrante revertuntur ad altare et genuflectunt. Si Pyxis purificanda sit, Subdiaconus ascendit a dextris Celebrantis. Sin autem in tabernaculo recondenda sit, Diaconus ascendit a dextris Celebrantis, Pyxidem cooperit ac in tabernaculo reponit, deinde Ministri cum Celebrante genuflectunt, Diaconus tabernaculum claudit, Calicem expositionis in medio corporale reponit, et redit ad sinistram Celebrantis.

remanent in loco suo ad latera Celebrantis.

Cum Diaconus alterum calicem detexerit, genuflectit cum Celebrante, et cum hic SS. Sacramentum in calicem deposuerit, iterat genuflexionem. Postquam Celebrans fragmenta in calicem Missæ immiserit, aliquantulum ad cornu Evangelii recedit, ibi sistens donec Diaconus Pyxidem aperuerit. Tum, factâ genuflexione cum Celebrante, descendit in secundum gradum ex parte Evangelii, ibique stabit ad Celebrantem conversus, et inclinatus sub *Confiteor*.

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 29. n. 3. (2) Cærem. Ep. lib. 2. c. 23. n. 6. cap. 29. n. 2. (3) Si altare vel corporale non satis amplum sit, Calix post distributam Communionem velo tegi potest. De Herdt. tom. 3. n. 38. (4) Cærem. Ep. lib. 2. c. 29. n. 3. c. 30. n. 4. (5) Rit. celebr. X. 9.

CÆREMONIARIUS.

Ad Offertorium Pyxidem ad altare defer-
fert.

Paulo ante Communionem, calicem, in
quo SS. Sacramentum est asservandum,
ad altare portat. Si, distributa Commu-
nionem, Celebrans Pyxidem purificet, eam
post purificationem a Subdiacono recipit,
et in Abacum refert.

CLERUS.

Si in Choro non sint, omnes superpelliceo induti, tempestive adveniunt bini in
medium Presbyterium, ibique factâ genuflexione, sese dividunt atque hinc et inde
stantes consistunt.

Ante Communionem Celebrantis, omnes, vel quotquot medium Presbyterium
capere possit, bini accedunt in medium, ibique factâ genuflexione, seniores ante
juniores bini consistunt. Cum Diaconus incipit *Confiteor*, genua flectunt. Sacerdotes
ante Communionem stolam sibi imponunt, post Communionem detrahunt. Post
sacros Ministros omnes bini (1) ad S. Communionem recipiendam accedunt, ac, si
impar numerus esset, ultimi tres procedunt, hoc ordine: dum sacri Ministri Com-
munionem recipiunt, duo primi Sacerdotes surgunt, genuflectunt ante gradus
altaris, et, sacris Ministris recedentibus, ascendunt, genuflectunt in orâ suppedanei,
et S. Communionem accipiunt. Interim ante gradus præsto erunt alii duo, qui,
primis surgentibus, genuflectunt et ascendunt. Duo primi descendentes se disjun-
gunt, ut inter se transitum præbeant secundis ascendentibus, et, cum venerint
in planum, genuflectunt ad latera tertiorum, atque ad locum suum redeunt. Hi
duo tertii simul cum duobus primis, qui descenderint, genuflexionem efficiunt, et
ascendunt. Idem ordo a reliquis servabitur. Qui Communionem receperint, redeunt
ad locum suum, alii in latere Evangelii, alii in latere Epistolæ, digniores prope
altare, alii post illos.

(1) Cærem. Ep. lib 2. c. 29. n. 6. c. 17. n. 2. 3.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Post ultimum Evangelium Celebrans et sacri Ministri accedunt ad medium altaris, ibique facta genuflexione, a latere descendunt ad sedes, ubi Celebrans deponit planetam et manipulum, ac pluviali induitur; sacri Ministri manipulum deponunt. Deinde aperto capite accedunt ante altare, Ministris fimbrias pluvialis sustentibus, et, facta ibi in infimo gradu genuflexione utroque genu cum profunda capitis inclinatione, assurgunt; ⁽¹⁾ tum more solito imponitur incensum in duobus thuribulis, et Celebrans SS. Sacramentum adolet.

Accepto velo humerali, ad secundum ascendit gradum, ibique in ora suppedanei genuflexus Calicem de manu Diaconi apprehendit, sinistram tenens nodum, dextram vero ipsi Calici superimponens; Calice a Diacono extremitatibus veli humeralis cooperto, se erigit, et, adorato ab eodem Diacono SS. Sacramento, suppedaneum ascendit, ac per suam dextram vertit se ad populum. Intonato *Pange lingua*, inceptaque Processione, medius inter sacros Ministros ab altare suo tempore descendit, et sub baldachino procedit ad locum paratum. Cum illuc pervenerit, in aditu Sacelli relinquit baldachinum, ⁽²⁾ et procedens ante gradus altaris subsistit, ⁽³⁾ ibique stans Diacono Calicem porrigit, et, adorato cum genuflexione SS. Sacramento in manibus Diaconi, in infimo gradu genuflexus manet. Dum cantantur verba *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui*, caput profunde inclinat, deinde surgit, et imponit thus in uno thuribulo, ⁽⁴⁾ iterum genuflexus SS. Sacramentum adolet. Completo cantu hymni, surgit, et, facta in plano genuflexione utroque genu, ad Sacristiam revertitur medius inter sacros Ministros.

Cum Celebrante ascendit, sed in suppedaneum, ibique facta genuflexione, Calicem cum SS. Sacramento utraque manu accipit, et per sinistram suam conversus, stans tradit illum Celebranti genuflexo, eumque contigit extremitatibus veli humeralis. Mox genuflectit ad Sacramentum, et, dum Celebrans ad altare conscendit seque ad populum vertit, locum cum Subdiacono permutat, ita ut in Processione sit a dextris Celebrantis. Intonato *Pange lingua*, inceptaque Processione, ab altare cum Celebrante suo tempore descendit, et Processioni se associat, in qua fimbriam pluvialis Celebrantis sublevat. Cum in Sacellum pervenerit, ante altare subsistit, et flexis in infimo gradu genibus permanet. Dum cantantur verba *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui*, caput profunde inclinat; deinde surgit, et more solito se gerit sub impositione thuris et SS. Sacramenti incensatione. Completo cantu hymni, surgit cum Celebrante, et facta in plano genuflexione utroque genu, ad Sacristiam a sinistris Celebrantis revertitur.

Cum Celebrante ascendit ad secundum gradum, ibique in ora suppedanei genua flectit. Cum Celebrans, accepto Calice, ad altare conscendit seque ad populum vertit, locum cum Diacono permutat, ita ut in Processione sit a sinistris Celebrantis. Intonato *Pange lingua*, inceptaque Processione, ab altari cum Celebrante suo tempore descendit, et Processioni se associat, in qua fimbriam pluvialis Celebrantis sublevat. Cum in Sacellum pervenerit, ante altare subsistit, et flexis in infimo gradu genibus permanet. Dum cantantur verba *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui*, caput profunde inclinat; deinde surgit, et more solito se gerit sub impositione thuris et SS. Sacramenti incensatione. Completo cantu hymni, surgit cum Celebrante, et facta in plano genuflexione utroque genu, ad Sacristiam a sinistris Celebrantis revertitur.

Vesperæ et Pyxidis asportatio. Finita Processione, recitantur Vesperæ in Choro. Interea sacra Pyxis ab altari SS. Sacramenti consueto ritu defertur ad locum convenientem ab Ecclesia separatum; ⁽⁶⁾ tabernaculum altaris SS. Sacramenti apertum relinqui potest. Recitatis Vesperis, denudantur altaria ritu ut sequitur.

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 23. n. 12. (2) Ibidem n. 13. (3) Ibidem c. 25. n. 32. (4) Cærem. Ep. lib. 2. c. 23. n. 13. (5) In pluribus locis usus viget Calicem exponendi, non in capsulâ clausâ, sed patenter in throno; verum S. R. C. 14 Febr. 1705 declaravit talem consuetudinem tolerandam non esse, sed servandam omnino rubricam Missalis. Cf. etiam Bened. XIV. Quæst. can. 78. (6) S. R. C. 4 Maji 1877.

PRO- CESSIO.

SUBDIACONUS CRUCIFER.

Tunicellâ albi coloris super amictum et albam indutus erit. Post Missam, cum Celebrans pluviali indutus ad altare redit, intrat in Presbyterium, flectit utroque genu in medio ante SS. Sacramentum, accipit Crucem, et medius inter Ceroferarios procedit prope cancellos, ubi consistit in medio, facie ad altare versâ. Intonato *Pange lingua*, medius inter Ceroferarios procedit ante Clerum ad expositionis locum, eundo viâ longiori; ibi subsistit prope aditum ex adverso Cleri; cum omnes transierint, se collocat ante aditum Sacelli, facie ad altare versâ.

Completo cantu hymni, et factâ a Clero utriusque genu flexione, recta viâ redit in Sacristiam.

CÆREMONIARIUS.

Ultimo expleto Evangelio, suppedaneum ascendit a dextris Diaconi, et facta cum aliis genuflexione, omnes præcedens per latus Epistolæ descendit ad scamnum, ibique Celebrantem adjuvat, dum planetam et manipulum dimittit ac pluviale assumit. Deinde ante altare se confert, ubi, facta in infimo gradu a dextris Diaconi genuflexione utroque genu cum profunda capitis inclinatione, se erigit, et de more assistit ad thuris impositionem in duobus thuribulis, ac iterum genuflexus caput cum Celebrante inclinat ante et post SS. Sacramenti incensationem. Mox velum humerale humeris Celebrantis imponit; deinde in Processione ante Thuriferarios incedit, vel discurrit ad illam dirigendam. Processio non exhibit ex Ecclesia, sed intra ipsam circumibit. In Sacello, cum Celebrans, Calice Diacono tradito, in infimo gradu altaris genuflectit, velum ab humeris ejus detrahit. Deinde, dum cantantur verba *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui*, caput cum cæteris profunde inclinat, tum de more assistit thuris impositioni in uno dumtaxat thuribulo et SS. Sacramenti incensationi.

Completo cantu hymni, monet ut assurgatur, et facta in plano cum aliis genuflexione utroque genu, ad Sacrarium redit.

CLERUS ET CANTORES.

I. Peracta Cleri et populi Communione, candelas vel funalia accensa accipiunt. Cum Celebrans pluviali indutus genuflectit ante altare, omnes simul genua flectunt, et genuflexi consistunt. Intonato *Pange lingua*, surgunt omnes, et peracta utroque genu flexione ante SS. Sacramentum, inchoatur Processio, in qua bini incedunt post Crucem, cereum gerentes manu extima, altera manu biretum. Cum ad Sacellum expositionis ventum est, in duas se dividunt partes hinc inde, sed ita ut juniores sint prope introitum, seniores vero propiores altari; sic consistent, ut Celebrans cum sacris Ministris commode per medium transire queat; adveniente SS. Sacramento flectunt utroque genu. Dum cantantur verba *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui*, caput profunde inclinant.

Completo cantu hymni, una cum Celebrante surgunt, et factâ utroque genu flexione, cereos exstinguunt, et ordinatim viâ breviori recedunt Vesperas recitaturi.

II. Dum Celebrans vertit se ad populum cum SS. Sacramento, Cantores præcinent *Pange lingua*, hymnumque prosequuntur Processionis tempore, exceptâ ultimâ illius parte, scil. *Tantum ergo* etc.; si opus fuerit, aliquas strophas repetunt. In Sacello, cum Diaconus, Calice in altari posito, ad dextram Celebrantis redierit, Cantores concinunt *Tantum ergo* etc.

a Pyxis ab
ernaculum
quitur.

pluribus locis
consuetudinem
877.

§ IV. DENUDA-

Post Processionem in Sacrum reversi Celebrans et Ministri albis paramentis exuuntur; Subdiaconus retinet albam, Diaconus super albam sibi imponit stolam diaconalem violaceam, Celebrans stolam violaceam decussatam in pectore. Expectant donec Vesperae in Choro dictae fuerint, quas interea et ipsi privatim recitare possunt. Vesperis finitis, more solito procedunt ad Altare majus, ibi bireta deponunt, Celebrans facit profundam reverentiam, Ministri genuflexionem; tum ascendunt ad altare, et Celebrans voce mediocri et sine cantu intonat antiphonam *Diviserunt sibi*, Chorus eam prosequitur, et alternatim recitat psalmum *Deus, Deus meus* etc., lente celeriusve, ut eo durante altarium denudatio absolvatur. Ubi Chorus non est, Celebrans recitat psalmum alternatim cum Ministris. Interea Celebrans, adjuvantibus Ministris, amovet

§ V. MAN-

1. Prænotanda. 1. Mandatum seu lotio pedum, quamvis in omnibus præcipuis Ecclesiis fieri possit, peragi solet tantum in Cathedralibus et Regularium Ecclesiis.

2. Fieri potest ante vel post prandium in aliquo Sacello, in Sacristia, aut in amplo cubiculo sive aula. ⁽¹⁾

3. Ii, quorum lavandi pedes sunt, tredecim viri esse debent, et quidem vel pauperes, quod majorem humilitatem et charitatem præ se fert, vel Canonici, vel Religiosi apud Regulares. Post singulorum lotionem pauperes accipiunt eleemosynam, et, pro arbitrio, ante functionem novis vestibus induuntur ac cibo et potu reficiuntur. ⁽²⁾

4. Functionem peragere debet Superior, assistantibus sacris Ministris.

5. Ritum trademus potissimum pro Ecclesiis Regularium, sequendo Rubricas Missalis. ⁽³⁾

CELEBRANS.

Indutus amictu, albâ, cingulo, stolâ ac pluviali violaceo, more solito se confert ad locum, ubi lotio pedum peragenda est. Ante altare caput detegit, et, factâ Cruci profundâ inclinatione, ascendit. Libro a Diacono ad altare delato, imponit ac benedicit incensum more solito, ac reliqua pro Evangelio cantando peragit sicut in Missâ solemni. Acceptâ thurificatione post Evangelium, a latere descendit ad Credentiam, ubi pluviali exiit; deinde linteo præcingit se, tum medius inter sacros Ministros ad illos accedit, quorum lavandi sunt pedes, factâ in transitu altari inclinatione. Genuflectit ante primum, scil. altari propiorem, ejusque dextrum lavat pedem, linteo sibi a Diacono porrecto tergit, et osculatur; eodem modo reliquorum pedes lavat. Completa pedum lotionem, redit ad Credentiam, faciens in transitu altari reverentiam, ibique manus lavat; tum, deposito linteo quo præcingebatur, pluviale resumit; mox cum Ministris a latere ascendit ad altare, et consistit ante missale in cornu Epistolæ, ibi junctis manibus cantat *Pater noster*, quod secreto prosequitur, deinde *V Et ne nos* etc. cum reliquis et oratione in tono feriali. Deinde descendit de altari, et, factâ profunda inclinatione ad Crucem, caput cooperit, ac recedit ordine quo advenerat.

DIACONUS.

Indutus paramentis albis cum manipulo, ut in Missa solemni, more solito se confert cum Celebrante ad locum ubi lotio pedum peragenda est. Ante altare caput detegit, et Celebrantis biretum accipit, traditque Cæremoniario; mox genuflectit, et vadit ad Credentiam, ubi librum accipit Evangeliorum, quem ritu solito defert ad altare. Deinde ministrat incensum, ac reliqua pro Evangelio cantando peragit sicut in Missa solemni. Postquam Celebrantem incensaverit, factâ una cum Subdiacono ad altare genuflexione, pergit ad Credentiam, ibique deponit manipulum; deinde a dextris Celebrantis ad illos accedit, quorum lavandi sunt pedes, factâ in transitu ante altare genuflexione. In lotionem pedum manet genuflexus ad dextram Celebrantis, et suo tempore ei lintheum præbet ad pedes abstergendos. Completa pedum lotionem, redit cum Celebrante ad Credentiam, genuflectens in transitu ante altare, et, dum Celebrans pluviali induitur, manipulum resumit; mox cum Celebrante a latere accedit ad altare, ibique a dextris illius consistit. Cantata oratione, cum Celebrante descendit de altari, et, factâ genuflexione ad Crucem, tradit biretum Celebranti, caput cooperit, ac recedit ordine quo advenerat.

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 24. n. 3. 5. (2) Cærem. Ep. 1. c. n. 2. 7. (3) In nostrâ Congregatione Mandatum præcedunt Superioris exhortatio et sui accusatio. Hoc Regulare exercitium peragendum est in habitu ordinario, deinde Mandatum juxta Rubricas Missalis.

TIO ALTARIUM.

mappas, Acolythi amovent conopeum, antependium, tabellas, tapetia, et velum album Crucis; solummodo ibi relinquunt Crucem velatam et candelabra cum candelis. Denudato Altari majori, descendunt in planum, et facta ut antea reverentia, procedunt eodem ordine ad reliqua altaria denudanda. Omnibus denudatis, redeunt ante Altare majus, ibique expectant donec absolvatur psalmus et repetatur antiphona; postea ex more redeunt in Sacristiam.

Notandum. Hoc triduo, nempe usque ad Nonam Sabbati Sancti inclusive, omnes de Clero transeuntes ante Crucem altaris majoris genuflectere debent, exceptis Celebrante parato, Prælati majoribus ac Canonicis Cathedralis, qui Feria VI dumtaxat, *Cruce detectâ*, genuflectunt ⁽¹⁾.

DATUM.

II. Præparanda. 1. In loco deputato parari solet, quin tamen præceptum sit, altare mappa alba coopertum, cum pallio violaceo, Cruce velo violaceo contacta, et duobus saltem candelabris cum cereis albis accensis. In cornu Epistolæ aderit legile cum missali.

2. Prope altare in latere Epistolæ mensa seu Credentia mappa alba cooperta, super quam liber Evangeliorum, linteum lineum quo Celebrans præcingere se debet, pelvis cum urceis aqua aliquantulum calida implendis, mappulæ ad extergendos pedes, item pelvis cum urceo et manutergio pro lavandis manibus Celebrantis post lotionem pedum. ⁽²⁾

3. In latere Evangelii collocatur pulpitem pallio serico albi coloris coopertum pro Evangelio cantando: scamnum longum panno coopertum, in quo sedere debent illi, quorum lavandi sunt pedes. ⁽³⁾

4. Præparatur locus idoneus pro Sacristia, in quo sit mensa ad ponenda paramenta Celebrantis et Ministrorum, ubi ante et post functionem ea induunt et exuunt.

SUBDIACONUS.

Indutus paramentis albis cum manipulo, ut in Missa solemni, more solito se confert cum Celebrante ad locum, ubi lotio pedum peragenda est. Ante altare caput detegit, mox genuflectit, et cum Celebrante ascendit; dum hic thus imponit, elevat dextram pluvialis fimbriam. Ad Evangelium deinde a Diacono canendum, se gerit prorsus ut in Missa solemni. Postquam Celebrans incensatus fuerit, facta una cum Diacono ad altare genuflexione, pergit ad Credentiam, ibique deponit manipulum; deinde a sinistris Celebrantis ad illos accedit, quorum lavandi sunt pedes, facta in transitu ante altare genuflexione. In lotionem pedum manet genuflexus ad sinistram Celebrantis, sustinens aliquantulum elevatum uniuscujusque pedem. Completa pedum lotionem, redit cum Celebrante ad Credentiam, genuflectens in transitu ante altare, et dum

CÆREMONIARIUS.

Omnibus paratis, ordine solito procedit ad locum, ubi lotio pedum peragenda est. Ante altare accipit a Diacono bireta, genuflectit cum eo, et vadit ad Credentiam; ibi, depositis biretis, accipit librum Evangeliorum, quem Diacono tradit more solito; deinde Celebranti assistit dum incensum imponit ob Evangelium a Diacono cantandum, ad quod tum antea tum postea se gerit sicut in Missa solemni. Postquam Celebrans incensatus fuerit, recepto libro a Subdiacono, una cum Ministris genuflectit ad Crucem et pergit ad Credentiam; ibi Celebrantem adjuvat in exuendo pluviali, eique linteum porrigit quo se præcingat; deinde præcedit Celebrantem cum Ministris ad illos, quorum lavandi sunt pedes, facta in transitu ante altare genuflexione; ibi stans suggerit faciendam, cum opus fuerit. Completâ lotionem pedum, redit ad Credentiam modo

CLERUS ET CANTORES.

Horâ præstitutâ Clerus congregatur in loco lotioni pedum præparato, ibique hinc et inde loca sua occupant; illi, quorum lavandi sunt pedes, se constituunt apud scamnum sibi præparatum. Infra functionem stant, dum cantatur Evangelium et dum post pedum lotionem cantat Celebrans, reliquo tempore sedent. Cum incipit pedum lotio, Cantores inchoant Antiphonam *Mandatum novum* cum reliquis, et prosequuntur quamdiu lotio durat. In fine respondent Celebranti, prout in Missali.

(1) S. R. C. 12 Sept. 1857 ad 4. 2 Maji 1857. (2) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 24. n. 3. (3) Ibidem n. 4.

CELEBRANS.

DIACONUS.

TITULUS

De Feria VI

§ I. PRÆ-

1. Altare majus omni ornamento sit exutum: adsint tantum sex candelabra ex aurichalco, cum candelis ex cerâ flavâ ⁽¹⁾, et in medio ipsorum Crux velo nigro vel violaceo obtecta. In secundo altaris gradu ponuntur tres pulvini violacei.

2. Credentia mappa munda tegitur, sed quæ nulla ex parte dependeat ⁽²⁾. Super Abacum ponuntur duo candelabra Ceroferariorum cum candelis ex cera flava, pellicula cum ampullis vini et aquæ ac manutergio, Missale super legile nudum, et liber Epistolarum ac Evangeliorum, mappa altaris ejusdem mensuræ ac altaris mensa, velum calicis nigrum, bursa nigra cum corporali et purificatorio, necnon parvo cochleari,

§ II. LECTIONES.

Prænotanda. 1° Hâc die in toto Officio omittuntur omnia oscula.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Celebrans et Ministri paramentis nigris induti, sed sine dalmatica et tunicella (cum planetis plicatis, ubi adhibentur), de more procedunt ad altare, ubi Celebrans profundam facit reverentiam, Ministri genuflexionem; mox ante altare se prosternunt, ponentes brachia et caput super pulvinos in secundo gradu collocatos, sicque prostrati orant spatio fere unius *Miserere*.

Erectus ad altare conscendit, illud osculatur, et accedit ad cornu Epistolæ, ubi legit Prophetiam et Tractum. Tractu a Choro cantato, cantat *Oremus*, et, cum Diaconus canit *Flectamus genua*, non genuflectit ⁽³⁾, sed, responso a Subdiacono *Levate*, junctis manibus ac tono feriali cantat Orationem; deinde Lectionem legit et Tractum.

Erectus cum Celebrante ascendit ad secundum gradum post ipsum, statimque cum eodem vadit ad cornu Epistolæ, ubi adstat Celebranti, ut in Introitu Missæ, non respondens *Deo gratias* in fine Lectionum. Tractu fere cantato, vadit retro post Celebrantem, et, cum hic cecinerit *Oremus*, cantat *Flectamus genua* et genuflectit, ac surgit cum Subdiaconus respondet *Levate*. Sub finem orationis redit ad dextram Celebrantis.

Erectus se sistit in plano post Diaconum, quocum statim vadit ad cornu Epistolæ, ubi stat ad dextram Diaconi, ut in Introitu Missæ, non respondens *Deo gratias* in fine Lectionum. Tractu fere cantato, vadit retro post Celebrantem, ibique, cum Diaconus cantat *Flectamus genua*, genuflectit, et respondens *Levate* statim surgit. Dum Celebrans orationem cantat, (planetam plicatam, si eam adhibeat, deponit), accipit librum, rituque solito canit secundam Lectionem; quo facto, non osculatur manum Celebrantis nec ab eo benedicatur, sed, genuflexione Cruci factâ, librum reddit Cæremo-

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 25. n. 2. (2) Ibidem l. c. (3) Ibidem n. 14. cap. 26. n. 3.

SUBDIACONUS.

Celebrans pluviali induitur, manipulum resumit; mox cum Celebrante a latere ascendit ad altare, ibique a sinistris illius consistit. Cantata oratione, cum Celebrante descendit de altari, et facta genuflexione ad Crucem, caput cooperit, ac recedit ordine quo advenerat.

CÆREMONIARIUS.

quo venerat, et, postquam Celebrans manus laverit, linteum ab eo accipit quo erat præcinctus, eumque adjuvat in pluviali resumendo. Cum Celebrans ad altare ascenderit, a dextris Diaconi consistit. Cantata oratione, bireta accipit traditque Diacono, et, facta cum cæteris genuflexione, recedit ordine quo advenerat.

CLERUS ET CANTORES.

VII.

in Parasceve.

PARANDA.

si usus est. Prope Credentiam erunt tapete et pulvinar violacea, velum album serico violaceo intertextum ⁽¹⁾ pro Crucis adoratione; necnon Crux processionalis velo violaceo contexta.

3. In latere Epistolæ statuitur scamnum nudum; in latere Evangelii erit unum vel tria legilia nuda ad Passionem cantandam.

4. In Sacello expositionis erunt corporale stratum super altare, velum humerale album, baldachinum, et funalia seu candelæ ex cera alba.

PASSIO ET ORATIONES.

2º Diaconi Passionem cantaturi servant ea, quæ Tit. V tradita sunt; at stolæ et manipuli sint nigri.

CÆREMONIARIUS.

Ad altare procedit more solito; depositis biretis Celebrantis ac Ministrorum super sedes, genua flectit in plano ad latus Epistolæ usquedum Acolythi mappam super altare extenderint; tunc surgit, et Missale in cornu Epistolæ collocat apertum. Dato postmodum Celebranti surgendi signo, illico Lectori librum tradit, quem ad medium altaris cum genuflexione comitatur, sicut fit ad cantandam Epistolam, sed non ducit illum ad Celebrantem. Ad *Flectamus genua* cum aliis genuflectit, et se erigit ad *Levate*. Dum Celebrans orationem cantat, Subdiacono (quem prius adjuvat in exuenda planeta plicata, si ea utatur) tradit librum, eumque de more comitatur ad canendam Lectionem, quin eum postea ad Celebrantem ducat, sed statim librum super Credentiam reponit (et Subdiaconum denuo adjuvat,

CLERUS ET CANTORES.

(1) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 25. n. 3.

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Dum Passio cantatur, servant ea, quæ in Dominica Palmarum notata sunt. Pro ultima Passionis parte, Celebrans non ponit incensum, neque benedicit Diacono, qui tamen dicit *Munda cor*; in fine non osculatur librum neque incensatur.

Ultimâ Passionis parte cantata, se vertit ad Missale et junctis manibus cantat invitationes, quibus subjungit *Oremus* extendens jungensque manus et caput Cruci inclinans; ad *Flectamus genua* non genuflectit; deinde manibus extensis in tono feriali cantat Orationes. Orationi pro Judæis non præmittitur *Oremus* neque *Flectamus genua*.

Ultima Passionis parte cantata, claudit librum, (planetam plicatam, si eâ usus sit, non resumit), redit ante altare, et, factâ una cum Subdiacono genuflexione in infimo gradu, ascendit ad secundum gradum post Celebrantem, ibique consistit sub Orationibus, ac suo tempore dicto a Celebrante *Oremus*, cantat *Flectamus genua*, statim genuflectendo, ac se erigendo cum Subdiaconus respondet *Levate*. Orationi pro Judæis non præmittitur *Oremus* neque *Flectamus genua*.

niario vel Acolytho, (resumit planetam plicatam, si eâ usus sit), et redit ad dextram Diaconi in cornu Epistolæ.

Ultimâ Passionis parte cantatâ, redit ante altare, et facta una cum Diacono genuflexione in infimo gradu, recedit ad latus Epistolæ post Diaconum, ibique in plano consistit sub Orationibus, ac suo tempore respondet *Levate* ad *Flectamus genua*, genuflectendo ac se erigendo ut supra. Orationi pro Judæis non præmittitur *Oremus* neque *Flectamus genua*.

§ III. ADORA-

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Post Orationes, a latere descendunt de altari, et pergunt ad sedes; ibi manipulos deponunt ⁽¹⁾ et Celebrans etiam planetam.

Postmodum secedit ad cornu Epistolæ in plano, ubi stans facie ad populum versâ, Crucem de manibus Diaconi accipit, ejusque verticem detegit usque ad transversum, sic tamen ut Crucifixi caput non appareat; mox Crucem utraq̃ue manu elevans ad altitudinem oculorum, voce gravi cantat solus *Ecce lignum Crucis*, et cum Ministris prosequitur in quo *salus mundi pependit*, non genuflectens ad *Venite adoremus*. Quibus cantatis, ascendit ad altare in cornu Epistolæ, et stans versus populum detegit brachium dextrum et caput Crucifixi; tum Crucem ac vocem magis elevans cantat secundo ut supra. Tandem ad medium accedit altaris, totam denudat Crucem, et Crucem vocemque adhuc altius elevans cantat tertio ut supra. Deinde de altari descendit, ac defert Crucem ad tapetum præparatum, ubi genuflexus eam super pulvinar collocat. Tum surgit, genuflectit,

Postmodum ascendit ad altare, et, facta in medio coram Cruce genuflexione, sumit eam de altari, pedem seu basim ejus ibi relinquens; Crucem utraq̃ue manu tenens descendit de medio altari, et per planum eam reverenter defert ad Celebrantem in latere Epistolæ stantem. Tum se sistit a dextris ejus, facie ad populum conversa, illum adjuvans, si opus fuerit, in Cruce detegenda.

Postmodum cum Celebrante secedit ad cornu Epistolæ in plano, ibique subsistit a sinistris ejus, facie ad populum conversa.

Cantato a Celebrante *Ecce lignum Crucis*, prosequuntur cum eo in quo *salus mundi pependit*; dum Chorus respondet *Venite, adoremus*, genua flectunt paulum versus Crucem; quod secunda quoque vice in suppedaneo in cornu Epistolæ, ac tertia vice in medio altaris præstabunt, sistentes jugiter ad latera Celebrantis. Ad tertiam adorationem *genuflexi manent*, donec Celebrans Crucem in pulvino deposuerit, tum una cum Celebrante surgunt, uno genu flectunt versus Crucem, de altari a latere descendunt, vadunt ad sedes, ibique stant. Cum Celebrans ab adoratione Crucis redierit, deponunt calceamenta, si mos est ⁽²⁾, et accedunt, Subdiaconus a sinistris Diaconi ⁽³⁾, ad Crucem adorandum eodem modo quo egit Celebrans; Crucifixi pedes osculantur primo Diaconus dein Subdiaconus. Ad sedes reversi, resumunt calceamenta et manipulum, tum sedent ad latera Celebrantis, et capite tecto cum eo legunt impropria. ⁽⁴⁾

(1) S. R. C. 15 Sept. 1736 ad 4. Hic deponendi sunt manipuli, quia jam incipit adoratio. (2) S. R. C. 23 Sept. 1837. ad 14. qu. 5. (3) Missale hac die. (4) In legendis improprie hic ordo servetur. Celebrans semper legit versus; quoad Ministros, in prima parte Diaconus legit responsoria græca, Subdiaconus latina; in secunda parte simul respondent *Popule meus* etc.; in tertia parte *Cruc fidelis* etc. et *Dulce lignum* etc.

CÆREMONIARIUS.

si planetâ utatur). Ad cantum Passionis servat ea, quæ in Dominica Palmarum notata sunt. Ultimâ Passionis parte cantatâ, redit ante altare, et factâ una cum Ministris genuflexione in infimo gradu, vadit ad dextram Celebrantis, cui assistit sub orationibus, ut in Missâ, genuflectens cum cæteris ad *Flectamus genua* et se erigens ad *Levate*, necnon Diaconum monens, quoties ea verba cantare debet.

CLERUS ET CANTORES.

TIO CRUCIS.

CÆREMONIARIUS.

Versus finem Orationum invigilet ut tapetum etc. sternetur pro Crucis adoratione, et, orationibus finitis, innuit Celebranti sacrisque Ministris ut ad scamnum accedant. Cum Celebrans planetam et manipulum dimiserit, vadit cum ipso ad latus Epistolæ in plano, et stans prope Subdiaconum, assistit tribus in locis detectioni Crucis et utrumque flectit genu ad *Venite, adoremus*. Dum Celebrans Crucem ad tapetum defert, genuflexus manet in suppedaneo, donec ille, Cruce deposita, surgat; tunc surgit et ipse, et, facta ibidem cum Ministris genuflexione, eos præcedit ad sedes, ubi consistit donec suo tempore accedat cum primo Acolyto vel altero Cæremoniario ad Crucem adorandam.

CLERUS ET CANTORES.

Omnibus in Presbyterio ex more consistentibus, cum Celebrans cantaverit *Ecce lignum Crucis* etc., Cantores subdunt *Venite, Adoremus*, omnesque genua flectunt; quod secunda quoque ac tertia vice peragunt; sed tertia vice genuflexi permanent, donec Celebrans, deposita Cruce in pulvinari, assurgat, tunc omnes consurgunt. Incepta a Celebrante Crucis adoratione, Cantores canunt impropria, ut in Missali. Post sacros Ministros omnes ordinatim bini ⁽¹⁾ accedunt ad Crucem adorandam, ea ratione, quam pro Celebrante et Ministris præscripsimus; si impar esset numerus, ultimi terni incedunt; digniores seu seniores procedunt primi. In adoratione hic ordo servetur: dum primi genuflectunt in ultimo loco, alii genuflectunt in secundo loco, alii in primo; nec posteriores ab adoratione surgunt, antequam priores a sua adoratione recedant. Completa adoratione, dum Diaconus Crucem refert ad altare, omnes denuo genua flectunt.

(1) Missale hâc die.

CELEBRANS.

et pergit ad scamnum, ubi calceamenta deponit. Deinde accedit ad adorandam Crucem, primo se constituens in aliqua a Cruce distantia, ubi flexis genibus brevi Crucem adorat; tum surgens similiter genuflectit et adorat in loco medio inter Crucem et priorem adorationem; atque similiter tertio ante Crucem, ubi, facta adoratione, Crucifixi pedes osculatur; postmodum surgit, uno genu flectit, et recta ad scamnum redit; ibi, resumptis calceamentis, manipulo ac planeta, sedet capite tecto, et, sacris Ministris ab adoratione Crucis reversis, legit impropria. (1) Completa Crucis adoratione, surgit capite detecto, et, dum Diaconus Crucem refert ad altare, utrumque flectit genu (2); Cruce super altare reposita, sedet ut prius.

DIACONUS.

Sub finem adorationis bursam cum corporali et purificatorio ad altare more solito defert, sed genuflectit versus Crucem et ascendit a latere. Explicato de more corporali, ac posito prope illud purificatorio, redit ad Celebrantem, genuflectens versus Crucem, et rursus sedet capite cooperto. Completa Crucis adoratione, surgit, pergit ad locum ubi est Crux, eamque genuflexus accipit, ac utraque manu elevatam tenens refert ad altare, ibi in pede seu basi eam reponens; iterata genuflexione, via breviori ad Celebrantem revertitur.

+ cum unaque ad altare convertitur

SUBDIACONUS.

Cum Diaconus bursam ad altare defert, more solito surgit, sic permanens usque ad ejus reditum. Completa Crucis adoratione, rursus surgit, et, dum Diaconus Crucem refert ad altare, cum Celebrante utrumque flectit genu; Cruce super altare reposita, cum eodem surgit et sedet.

Notandum. Hodie omnes, etiam Celebrans ac Præsules, transeuntes ante Crucem altaris majoris, postquam detecta fuerit, genuflectere debent.

§ IV. PRO-

CELEBRANS.

Omnibus pro Processione dispositis, accedunt aperto capite ante infimum altaris gradum, in quo facta genuflexione, imponunt ^{hic genuflectitur} thus in thuribulum; (3) mox facta in plano Cruci genuflexione, pergunt ad locum, ubi pridie Sacramentum repositum fuerat. Clerum subsequitur Subdiaconus, tum Diaconus, postremo Celebrans. Cum ad Sacellum pervenerint, sacri Ministri medium exipiunt Celebrantem, et simul procedunt ante altare; ibi flectunt utrumque genu in plano, mox in infimo gradu genuflexi parumper orant.

Capsula aperta, ponit incensum in duobus thuribulis, et de more SS. Sacramentum incensat. Accepto deinde velo humerali, ad secundum ascendit gradum, ibique in ora suppedanei flexis genibus, vel genuflexus manens in infimo gradu, accipit Calicem de manu Diaconi; genuflexione a Diacono facta, suppedaneum conscendit, et per dextram suam vertit se ad populum. Intonato hymno *Vexilla Regis*, ac incepta Processione, medius inter sacros Ministros descendit, et sub baldachino ad altare majus progreditur. Cum pervenerit ad cancellos Presbyterii, relinquit baldachinum, (4) progressus ad altare subsistit ante gradus, (5) ibique stans Diacono Calicem porrigit, deinde genuflectit, et in infimo gradu genuflexus

DIACONUS.

Interim ascendit, genuflectit, et capsulam aperit; iterata genuflexione, descendit. Tum de more ministrat ad impositionem incensi et SS. Sacramenti incensationem. Deinde altare iterum ascendit, genuflectit, Calicem extrahit, confestim Celebranti tradit, atque extremitatibus veli humeralis obteggit; quo peracto, genuflectit, et locum cum Subdiacono permutat, quemadmodum Feria V explicuimus. Intonato hymno *Vexilla Regis*, ac incepta Processione, cum Celebrante descendit et a dextris ejus procedit. Cum ad altare pervenerit, subsistit ante gradus altaris, prout Celebrans facit, ibique genuflexus, post profundam capitis inclinationem Calicem accipit de manu Celebrantis, eumque erectus, post Celebrantis genuflexionem super altare collocat in medio corporali,

SUBDIACONUS.

More solito assistit ad impositionem incensi et SS. Sacramenti incensationem. Velo humerali Celebranti imposito, ad secundum ascendit gradum vel in infimo manet, prout Celebrans; cum hic, accepto Calice, suppedaneum conscendit, ut se ad populum vertat, locum cum Diacono permutat, quemadmodum Feria V explicuimus. Intonato hymno *Vexilla Regis*, ac incepta Processione, cum Celebrante descendit, et a sinistris ejus procedit. Cum ad altare pervenerit, subsistit ante gradus, ibique in infimo gradu genuflexus manet. Postquam Diaconus ad Celebrantem reversus fuerit, surgit cum eis, et de more assistit impositioni incensi et SS. Sacramenti incensationi.

(1) Vide notam 4. pag. 64, ubi ordinem, quo legenda sunt, reperies. (2) Cærem. Ep. lib. 2. c. 26. n. 12. (3) Cærem. Ep. lib. 2. c. 25. n. 29. c. 26. n. 13. (4) Cærem. Ep. lib. 2. c. 25. n. 32. (5) Ibidem l. c. et cap. 26. n. 16.

*Deest: Propter bursam ap. altaris subtrahit deo humerali
et Celebrans de op. de 2. grad. stans ibi p.*

CÆREMONIARIUS.

Sub finem adorationis Diaconum admonet ut bursam ad altare deferat, quam ei porrigit; tum et ipse, facta cum Diacono genuflexione versus Crucem, ascendit ad altare, et transfert Missale in cornu Evangelii prope corporale, statuens illud ut in Canone Missæ, deinde cum Diacono redit ad scamnum, genuflectens cum eo versus Crucem. Cum Diaconus, finita adoratione, Crucem defert ad altare, utrumque cum aliis flectit genu; tum dat signum tapetum et pulvinar removendi.

CLERUS ET CANTORES.

PROCESSIONE.

SUBDIACONUS CRUCIFER.

Postquam Crucem adoraverit, revertitur in Sacrarium, ibique se parat amictu et alba; deinde, cum adoratio Crucis peracta et Crux ad altare relata erit, Presbyterium ingreditur, genuflectit in medio ante Crucem, accipit Crucem processionalem detectam, et medius inter Ceroferarios præcedit viâ breviori ad Sacellum; ibi subsistit prope aditum ex adverso Cleri; cum omnes transierint, se collocat ante aditum Sacelli, facie ad altare versâ. Intonato hymno *Vexilla Regis*, proficiscitur, et reducit Processionem viâ longiori ad altare majus; cum illuc pervenerit, reponit Crucem, et permanet utroque genu flexus.

CÆREMONIARIUS.

Omnibus pro Processione dispositis, Celebrantem monet ut cum sacris Ministris ante altare accedat, et, factâ ibi genuflexione in infimo gradu, thus imponitur; mox factâ genuflexione in plano, viâ breviori procedunt ad Sacellum; ipse incedit post Clerum. In Sacello ad altare progressus, in plano a dextris Diaconi utrumque flectit genu, mox in infimo gradu genuflexus aliquantulum cum aliis orat. Capsulâ apertâ, cum Diaconus descenderit, surgit, et de more assistit thuris impositioni in duobus thuribulis, Sacramentique thurificationi; deinde velum humerale Celebranti imponit. Processio incedet viâ longiori, sicut heri. Cum ad altare majus ventum sit, et Celebrans, Calice Diacono tradito, in infimo gradu genuflectat, velum humerale ab ejus humeris amovet. Deinde assistit thuris impositioni in uno thuribulo, et SS. Sacramenti incensationi.

CLERUS ET CANTORES.

Cruce ad altare reportatâ, omnes cum funalibus ac cereis exstinctis, facta Cruci genuflexione, post Subdiaconum Cruciferum ordinatim se conferunt ad Sacellum. Quo cum pervenerint, in duas dividuntur alas hinc inde, et genua flectunt, digniores prope altare, alii vero propiores Cruci. Dum Celebrans aliquantulum orat, accendunt funalia et cereos. Cum Celebrans se cum SS. Sacramento ad populum vertit, Cantores intonant hymnum *Vexilla Regis*; tum surgunt omnes, et facta SS. Sacramento utriusque genu flexione, procedunt bini cum ordine post Cruciferum ad altare majus. Cum illuc pervenerint, sese dividunt in duas alas, facie ad se invicem versa, et, adveniente Sacramento, utroque genu flectunt; postquam transierit, in gyrum se disponunt circum altare, et genua flectunt.

CELEBRANS.

velum humerale dimittit; cum Diaconus ad ejus dextram redierit, de more thus imponit et SS. Sacramentum adolet.

DIACONUS.

extendit velum, genuflectit, et ad dextram Celebrantis descendit; deinde ex more Celebranti ministrat ad imponendum incensum et SS. Sacramentum adolendum.

SUBDIACONUS.

CELEBRANS.

Incensato Sacramento, Celebrans et sacri Ministri Calice a Diacono detecto, illum apprehendit, efficitque ut ex eo sacra Hostia defluat in patenam, quam Diaconus ante eum tenet; si opus fuerit, potest eam digito extollere, quo casu digitos in vasculo præparato abluit et abstergit purificatorio. Extracta Hostia, calicem consueto in loco reponit, et a Diacono patenam utraque manu accipiens, sacram Hostiam super corporale deponit, nihil dicens, nec crucis signum efformans cum patenâ, quam dein reponit super corporale a dextris suis. Postea, infuso a Diacono vino in calicem et aquâ a Subdiacono, quam non benedicit, et super quam non recitat consuetam orationem, calicem de manu Diaconi accipit, atque solito in loco, quin verbum proferat aut cum eo crucis signum producat, super corporale statuit. Tum sine benedictione et absque oratione incensum ponit in thuribulo, quo accepto, genuflectit, ac Oblata, Crucem ⁽¹⁾ et altare adolet ritu Missæ solemnis, recitans orationem *Incensum istud et Dirigatur*; quo facto, thuribulum Diacono reddit dicens *Accendat*, et, quin ipse incensetur, descendit in planum, ubi manus lavat nihil dicens. Deinde redit ad medium altaris, genuflectit, et more solito dicit orationem *In spiritu humilitatis* etc.; tum genuflectit, vertit se ad populum in cornu Evangelii, dicit more solito *Orate, fratres* etc., per eandem viam revertitur, non complens circulum, et denuo genuflectit. Mox, omissis aliis, cantat in tono feriali *Oremus, Præceptis salutaribus* etc., et *Pater noster* etc. ut in Missa; responso secreto *Amen*, eâdem voce, quâ cantavit *Pater noster*, absolute subjungit junctis manibus *Libera nos* etc., sed patenâ se non signat. Postmodum genuflectit, supponit patenam Hostiæ, et, sinistrâ tenens patenam super corporale, dextrâ elevat S. Hostiam, ut videri possit a populo, eamque demissam, quin reponat in patenam aut genuflectat, statim super calicem in tres partes ex more dividit, quarum ultimam mittit in calicem, sed sine signo crucis et nihil dicens. Tum genuflectit, et, prætermisiss *Agnus Dei*, pacis osculo, ac duabus prioribus orationibus, dicit tertiam dumtaxat *Perceptio Corporis tui* etc. Postea genuflectit, et sumit Sacramentum ut in aliis Missis; deinde, nihil dicens, genuflectit, et, collectis fragmentis ac in calicem missis, nihil dicens neque seipsum cum Calice signans, particulam Hostiæ cum vino sumit, patenam mento supponendo. Tum ex more ab-

§ V. MISSA PRÆ-

DIACONUS.

ascendunt ad altare, et genuflectunt.

Calicem detegit, ac patenam ante Celebrantem sustinet, ut hic in eam S. Hostiam deponat, deinde dat patenam Celebranti. Tum accipit Calicem, quem non imponit altari neque extergit, sed vel sinistrâ elevatum tenet vel super pallam ponit, infundit vinum et Subdiaconus aquam, tradit eum Celebranti, et pallâ cooperit. Mox thus ministrat, non petens benedictionem; ante incensationem Oblatorum genuflectit cum Celebrante, et assistit more solito ad Oblatorum, Crucis et altaris incensationem, sed in fine nec Celebrantem nec alios thurificat. Postquam thuribulum Thuriferario reddiderit, descendit cum Celebrante in planum, eique manutergium ministrat. Deinde per secundum gradum cum Celebrante accedit ad medium altaris, genuflectit, et ibi subsistit; ad *Orate, fratres* non respondet. Sub finem orationis *Libera nos* se parum retrahit ad cornu Epistolæ, et in orâ suppedanei genua flectit ob S. Hostiæ elevationem, sed planetæ fimbriam non sustollit. Dum Celebrans demittit Hostiam, surgit, calicem statim detegit, et, postquam Celebrans particulam Hostiæ in calicem miserit, iterum coöperit eum, et genuflectit cum Celebrante. Quo facto, cum *Agnus Dei* non dicatur neque detur pax, statim transit ad sinistram Celebrantis, cui deinceps orationes recitandas et actiones peragendas; si opus fuerit, ostendit. Post orationem *Perceptio Corporis tui* genuflectit cum Celebrante, pectus percutit ad *Domine non sum dignus*, et ad Communionem se inclinatur de more. Ubi Celebrans *Quod ore sumpsimus* recitaverit, librum claudit. (Si planetâ plicatâ usus sit, genuflectit, accedit ad scamnum, ibique stolam latiore deponit, et planetam resumat; tum ad dextram Celebrantis redit). Ubi planeta plicata non adhibetur, cum Subdiaconus calicem ad Credentiam defert, transit, cum genuflexione in medio, ad dextram Celebrantis. Post reditum Subdiaconi, cum Celebrante caput Crucis inclinatur, in planum descendit, ubi genuflectit, biretum porrigit Celebranti, et tecto capite ad Sacristiam revertitur.

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 25. n. 33. S. R. C. 13 Aug. 1697. 5 Julii 1698.

SUBDIACONUS CRUCIFER.

CÆREMONIARIUS.

CLERUS ET CANTORES.

SANCTIFICATORUM.

SUBDIACONUS.

CÆREMONIARIUS.

CLERUS.

2X
Postquam cum Celebrante ascenderit et genuflexerit, transit ad dextram Diaconi, cui mox ampullam vini porrigit, modicam aquam infundit in calicem, et, redditis ampullis, genuflectit, et transit ad sinistram Celebrantis. Thure imposito, genuflectit cum Celebrante, quem sub Crucis et altaris incensatione comitatur sicut in Missa solemni; postmodum descendit cum eo in planum, eique statim aquam ministrat ad manus lavandas. Deinde per planum cum Celebrante et Diacono accedit ad medium altaris ante infimum gradum, genuflectit, et ibi subsistit; ad *Orate, fratres* non respondet. Sub finem orationis *Libera nos* genuflectit, ad secundum gradum ascendit paulum ad cornu Evangelii, ibique in orâ suppedanei genuflectit ob S. Hostiæ elevationem, sed planetæ fimbriam non elevat. Dum Celebrans demittit Hostiam, surgit cum Diacono, et ad sinistram Celebrantis accedit. Tecto a Diacono calice post Hostiæ divisionem, genuflectit cum Celebrante, et, cum *Agnus Dei* non dicatur neque detur pax, statim transit ad dextram Celebrantis. Post orationem *Perceptio Corporis tui* genuflectit cum Celebrante, pectus percutit ad *Domine non sum dignus*, et ad Communionem se inclinatur de more, ac suo tempore calicem detegit. Tum vinum et aquam pro digitorum dumtaxat ablutione super calicem infundit, postea in eodem loco calicem de more componit et ad Credentiam defert. Quo facto, redit, cum genuflexione ante medium altaris in infimo gradu, ad sinistram Celebrantis, quocum caput Crucis inclinatur, in planum descendit, ubi genuflectit, et tecto capite ad Sacristiam revertitur.

Incensato Sacramento, cum Celebrante sacrisque Ministris ascendit ad altare, genuflectit, et assistit de more vini et aquæ infusioni in calicem. Deinde more solito assistit thurificationi Oblatorum, Crucis et altaris, sed, cum in fine nemo incensetur, postquam missale in altare reposuerit, ibi in cornu Evangelii consistit ad finem usque orationis *Libera nos*, genuflectens semper cum Celebrante; tum descendit in secundum gradum, et a sinistris Subdiaconi genua flectit in ora suppedanei ob S. Hostiæ elevationem. Cum Celebrans demittit Hostiam, surgit, et ad altare ascendit a sinistris Subdiaconi, ibique permanet donec Subdiaconus calicem ad Credentiam defert, tunc transit cum Diacono, genuflectens ante medium altaris, ad dextram Celebrantis; (ubi planeta plicata adhibetur, prius descendit cum Diacono, ut eum adjuvet); post reditum Subdiaconi, cum Celebrante ac Ministris caput Crucis inclinatur, in planum descendit, genuflectit, bireta tradit Diacono, et ad Sacristiam revertitur.

Genuflexi permanent, donec Celebrans particulam S. Hostiæ cum vino sumpserit; tunc surgunt, cereos exstinguunt, et, si Vesperæ alibi recitantur, factâ genuflexione, discedunt eas recitaturi; sin autem in Presbyterio recitantur, eas incipiunt, cum discesserint Celebrans et Ministri.

CELEBRANS.

luit digitos super calicem, sed nihil dicens; sumptâ ablutione, parum inclinatus manibusque junctis dicit *Quod ore sumpsimus* etc. Deinde expectat donec Subdiaconus, postquam calicem ad abacum detulerit, ad ejus sinistram redeat; tunc caput Cruci inclinât, in planum descendit, ubi genuflectit, caput tegit et ad Sacristiam revertitur.

Postea recitantur Vesperæ in Choro, ut pridie, et interea Acolythi denudant altare.

DIACONUS.

TITULUS

De Sabbato

§ I. PRÆ-

1. Extra portam principalem Ecclesiæ, si commode potest, vel in aditu Ecclesiæ præparatur mensa cooperta mappa munda, et super eam legile cum Missali, manipulus, stola et dalmatica albi coloris pro Diacono; prope eam arundo cum tribus candelis in summitate, focus cum carbonibus accendendis, forcipes, instrumenta ad ignem e silice excutiendum.

2. Altaria festivè ornantur, attamen sine floribus aut Reliquariis. Altare majus duplici tegitur antependio, albo subtus, et violaceo desuper, quod post Litanias amovetur; candelæ ejus manent extinctæ usque ad initium Missæ. Prope altare in latere Evangelii pes ligneus vel lapideus pro firmanda arundine; in eodem latere in plano magnum candelabrum et super ipsum cereus paschalis prægrandis ⁽¹⁾, quotannis renovandus; in loco, quo cantari solet Evangelium, pulpitum velo albo obtectum pro Præconio, ita positum ut Diaconus stet facie ad Celebrantem conversâ; alterum pulpitum nudum pro canendis Prophetiis.

§ II. BENEDICTIO IGNIS ET INCENSI,

CELEBRANS.

Indutus super albam stolâ ac pluviali violaceo, procedit ultimus capite tecto extra portam Ecclesiæ, vel, si quid impediât, ad illius aditum; ibi sistit ante mensam præparatam, facie ad Crucem versâ, caput detegit, junctisque manibus benedicit novum ignem et quinque grana incensi, legendo absque cantu ⁽²⁾ orationes, prout in Missali; deinde imponit ac benedicit incensum in thuribulo, et, accepto aspersorio, ter aspergit incensi grana, terque novum ignem, in medio scilicet, a sinistris et a dextris suis, dicens interim submissâ voce *Asperges me* etc. sine psalmo; mox eodem modo eadem adolet. Diacono paramentis albis induto, rursus imponit ac benedicit thus in thuribulo; tum se Processioni associat, in

DIACONUS.

Indutus stolâ violaceâ super albam (et planetâ plicatâ, ubi adhibetur), procedit capite tecto a sinistris Celebrantis extra portam Ecclesiæ, vel, si quid impediât, ad illius aditum; ibi caput detegit, transit ad dextram Celebrantis, hujus biretum cum osculis accipit, traditque Cæremoniario; deinde, quoties Celebrans manu benedicit, pluvialis fimbriam sublevat. Completis orationibus, solito ritu thus ministrat; redditâ naviculâ, Celebranti aspersorium porrigit, quo postea recepto, illico thuribulum præbet. Dum Celebrans aspergit et adolet, pluvialis fimbriam sublevat. Thuribulo reddito, super mensam deponit paramenta violacea, induitque manipulum, stolam et dalmaticam albi coloris; quo facto, iterum Celebranti thus ministrat. Tum arundinem accipit, et ante Celebrantem incedens Ecclesiam intrat, ingressus subsistit, arundinem inclinât, ut Cæremoniarius ⁽³⁾ vel, eo deficiente, Acolythus ⁽⁴⁾ unam ex tribus candelis accendat; quâ accensâ, arundinem elevat, genuflectit et cantat *Lumen Christi*; tum surgit, ad medium Ecclesiæ procedit, ibique, alterâ candela accensâ, iterum genuflexus altiori voce cantat *Lumen Christi*. Tandem in Presbyterio ante altare accenditur tertia candela, et rursus genuflexus adhuc altiori voce cantat ut supra. Deinde arundinem tradit Acolytho.

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 27. n. 1. S. R. C. 14 Jun. 1845 ad 2. (2) Cærem. Ep. lib. 2. c. 28. n. 1. (3) Cærem. Ep. lib. 2. c. 27. n. 7. (4) Missale hâc die.

SUBDIACONUS.

CÆREMONIARIUS.

CLERUS.

VIII.

Sancto.

PARANDA.

3. Super Credentiam, linteo albo coopertam, ponuntur, præter consueta pro Missa solemnī, tabellæ secretarum pro Missa, Missale pro Præconio et pro Prophetiis. Prope eam tres pulvilli violacei pro prostratione.

4. Super scamnum disponitur planeta violacea cum manipulo pro Celebrante.

5. Si Ecclesia fontem baptismalem habeat, in Baptisterio prope fontem præparatur mensa linteo tecta, in qua ponuntur pelvicula cum ampullis Chrismatis et Olei Catechumenorum, pelvicula cum bombacio ac mica panis, urceus aquæ cum pelvi et manutergio, vas vacuum cum aspergillo, una vel plures stolæ violacæ, et vasa ad hauriendam aquam benedictam. Aderit quoque magnum legile cum Missali.

In quibusdam Ecclesiis, ubi fons tam amplius non est, ut magna inde aquæ copia hauriatur in usum fidelium, qui hanc aquam habere cupiant, usus est aquam non in fonte, sed in alio magno vase benedicere, ex quo ante infusionem sacrorum Oleorum aqua hauritur et in fontem mittitur (¹).

AC PROCESSIO AD ALTARE.

SUBDIACONUS.

Alba indutus (et planetâ plicatâ, ubi adhibetur) procedit cum Cruce processionali extra portam Ecclesiæ; vel, si quid impediatur, ad illius aditum, incedens post tres Acolythos, sed ante Clerum; ibi prope mensam sistit, tergo ad Ecclesiæ januam verso. Completâ benedictione, Ecclesiam eodem ordine ut supra ingreditur, et ad altare procedit, tribus vicibus subsistens ad cantum *Lumen Christi*, quin genuflectat. Cum ante altare in Presbyterio consistens, tertio cantatum fuerit *Lumen Christi*, cum Cruce ante infimum gradum versus cornu Evangelii se retrahit, quoadusque Diaconus, acceptâ Celebrantis benedictione, in planum descendat.

CÆREMONIARIUS.

Procedit ante Celebrantem extra Ecclesiæ januam, vel, si quid impediatur, ad illius aditum; ibi accipit bireta, et se sistit a sinistris Celebrantis. Postquam Diaconus alba induerit paramenta, et Celebrans thus imposuerit, Ecclesiam a sinistris Diaconi ingreditur, parvam gerens candelam accensam (²); ingresso Celebrante, dat signum ut consistent omnes, et accendit unam ex candelis arundinis (³), tum genuflectit cum cæteris ad *Lumen Christi*. Idem perficiet in medio Ecclesiæ et ante altare.

CLERUS ET CANTORES.

Horâ præstitutâ omnes congregantur in Sacristiam, et superpelliceum induunt. Omnibus dispositis, incedentes ordinatim post Crucem, extra Ecclesiam, vel, si quid impediatur, ad illius aditum, detecto capite procedunt; biretum ante pectus sustinent; ibi se disponunt in duas alas hinc inde, vel in gyrum, ita ut juniores sint Cruci, seniores Celebranti propiores. In fine, sequentes Crucem, ut supra, Ecclesiam ingrediuntur, ubi ad signum Cæremoniarīi constistant; cum Diaconus cantat *Lumen Christi*, genuflectunt, quo cantato, surgentes respondent *Deo gratias*. Quod secundo in medio Ecclesiæ efficitur, ac tertio in Presbyterio, ingrediente Clero hac vice Presbyterium ibique stante hinc inde.

(1) S. R. C. 2 April. 1832. 12 Aug. 1854 ad 78. (2) Cærem. Ep. lib. 2. c. 27. n. 6. (3) Cærem. Ep. 1. c. n. 7.

CELEBRANS.

quā postremus incedit capite cooperto. Quoties Diaconus subsistit et genuflectit, ipse quoque subsistit, caput detegit, et genuflectit cum aliis.

DIACONUS.

§ III. BENEDICTIO CEREI PA-

CELEBRANS.

Cantato tertio *Lumen Christi*, ante infimum altaris gradum accedit, caput detegit, profundam facit inclinationem, ascendit ad altare, illud osculatur, ibique consistit in medio ad altare conversus. Mox Diacono petenti dat benedictionem, ut in Missa, dicens orationem consuetam, sed pro verbis *Evangelium suum* dicit *suum Paschale Præconium*; manum osculandam non præbet ⁽¹⁾. Deinde recedit ad cornu Epistolæ; cum Diaconus incipit *Exultet*, se convertit ad illum, sicut cum cantatur Evangelium.

DIACONUS.

Arundine tradita, recedit paulum versus latus Epistolæ ante altare, ut locum transeundi præbeat Celebranti, huiusque biretum accipit; tum librum a Cæremoniario accipit, ascendit ad altare, et genuflexus in suppedaneo benedictionem petit ut ad Evangelium, non præmittens *Munda cor*, neque osculans manum Celebrantis ⁽¹⁾. Accepta benedictione, descendit, et, facta genuflexione in infimo gradu, ultimus procedit ad pulpitem; ibi stans facie ad Celebrantem conversâ, librum pulpito imponit et aperit, statimque adolet, ut ad Evangelium, quin librum aut seipsum signet, quo facto, cantat *Exultet*. Prolatis verbis *Curvat imperia*, cantum intermittit, ad Cereum accedit, conscendit scabellum, et quinque thuris grana in Cereo infigit hoc ordine:

- 1.
4. 2. 5.
- 3.

Deinde proseguitur usque ad verba *Rutilans ignis accendit*, post quæ Cereum accendit, ope unius ex tribus candelis arundinis. Ubi cecinerit *Apis mater eduxit*, abruptum cantum, donec Acolythus lampadem vel lampades propiores accenderit. Si Sedes Apostolica vel Episcopalis vacet, omittuntur verba *Una cum beatissimo Papa nostro*, vel *Et Antistite nostro*. Quum Romanum Imperium sublatum sit, omittuntur verba *Respice etiam* etc. Finito Præconio, claudit librum.

SUBDIACONUS.

Postquam Diaconus, ucepta Celebrantis benedictione, in planum descenderit, cum eo non genuflectit, sed ante eum ad pulpitem procedit; ibi consistit a dextris Diaconi, facie et Crucifixi imagine ad Celebrantem versis ⁽²⁾, et ita permanet ad finem usque Præconii, quo absoluto, Crucem tradit Acolytho.

Absolute Præconio, a latere descendit ad scamnum, ubi, demisso pluviali, assumit manipulum et casulam violacei coloris. Deinde ex eadem parte ad cornu Epistolæ redit, ibique, dum a Lectore Prophetiæ canuntur, easdem submissâ legit voce; post cantum cujusque Prophetiæ, Tractu

Postmodum ante altare accedunt, genuflectunt in infimo gradu, et vadunt ad scamnum; ibi Diaconus, paramentis albis depositis, assumit manipulum et stolam violaceam, (ac planetam plicatam, ubi adhibetur), Subdiaconus assumit manipulum violaceum. Deinde cum Celebrante ascendunt a latere ad cornu Epistolæ, eique, dum Prophetias legit, assistunt ut ad Introitum Missæ. Sub finem cantus cujusque Prophetiæ vel Tractus recedunt post Celebrantem, ut ad Orationem in Missa; dicto a Celebrante *Oremus*, genuflectunt dum Diaconus cantat *Flectamus*

(1) Cærem. Ep. lib. 2. cap. 27. n. 9. (2) Cærem. Ep. 1. c. n. 10.

SUBDIACONUS.

CÆREMONIARIUS.

CLERUS ET CANTORES.

SCHALIS, CUM PROPHETIIS.

CÆREMONIARIUS.

A dextris Diaconi accipit biretum Celebrantis; tum Diacono librum tradit, et facta suo tempore cum eo et aliis altari genuflexione, procedit ante Subdiaconum ad pulpitem in latere Evangelii, ibique retro sistit post latus sinistrum Diaconi. Cum Diaconus ad Cereum paschalem accedit, comitatur eum.

Post Præconium secedit ad scamnum, prævia altari genuflexione, et Celebranti pluviale exuente, ac manipulum et casulam induenti inservit. Mox cum inclinatione invitat primæ Prophetiæ Cantorem, quem ducit ad legile in medio Presbyterio præparatum, ibique genuflexionem ad Crucem efficiunt. Post cantatam Prophetiam ambo ibidem morantur, genuflectunt ad *Flectamus genua*, et assurgunt ad *Levate*; at, si Tractus subsequatur, statim genuflectunt, Cæremoniarius Cantorem ad locum suum reducit, et alium invitat; atque ita se gerit cum reliquis Cantoribus cæterarum Prophetiarum.

CLERUS ET CANTORES.

Dum Præconium cantatur, omnes stant ut ad Evangelium. Ubi desunt stalli et Ecclesia fonte baptismali caret, Clerus solet post Præconium egredi, remanentibus tantum Prophetiarum Cantoribus.

Post Præconium, planeta a Celebrante assumpta, primæ Prophetiæ Cantor a Cæremoniario invitatus procedit ad legile in medio Presbyterio præparatum, ibi genuflectit, et, manibus hinc inde libro impositis, cantat tono præscripto Prophetiam ⁽¹⁾, cum Celebrans eam legere incipit. Cantata Prophetia, moratur ante legile, genuflectit ad *Flectamus genua*, et redit ad locum suum; ac ita porro reliquæ canuntur Prophetiæ, at post illas Prophetias, quas Tractus subsequitur, non moratur Cantor, sed statim genuflectit.

(1) S. R. C. 16 Mart. 1861. ad 8. improbavit consuetudinem non integras Prophetias cantandi. Possunt tamen expeditius cantari.

CELEBRANS.

comprehenso, cantat *Oremus*, manus expandens jungensque, et caput Cruci inclinans; cantato a Diacono *Flectamus genua*, ad quod ipse non genuflectit, et a Subdiacono *Levate*, extensis manibus, ut in Missâ, Orationem in tono feriali subjungit.

Ultima Prophetia cum sua oratione completa, Celebrans et Ministri descendunt a latere ad scamnum, ubi manipulos deponunt, Celebrans insuper casulam. Præterea, si Ecclesia fontem baptismalem habeat, Celebrans accipit pluviale violaceum, (et Ministri planetas plicatas, si eas adhibeant, retinent): ubi vero Ecclesia fontem non habet, Celebrans non accipit pluviale, (et Ministri planetas plicatas, si eas adhibeant, deponunt); sed accedunt ante altare pro Litiis.

DIACONUS.

genua, Subdiaconus subdit *Levate*, primus assurgens. Ante ultimam orationem non præmittitur *Flectamus genua* nec genuflexio.

SUBDIACONUS.

CELEBRANS.

Medius inter Ministros accedit ante altare, et, factâ profundâ inclinatione ad Crucem, caput operit bireto, ac medius inter Ministros ultimo loco procedit ad Baptisterium. Cum eo pervenerit, sistit ante ejus ingressum, e regione Crucis processionalis, ibique detecto capite junctisque manibus in tono feriali cantat *Dñus vobiscum* et orationem *Omnipotens sempiterne Deus, respice* etc. Quâ expletâ, Baptisterium ingreditur, ubi se collocat e regione Crucis, adeo ut fons inter ipsum sit et Crucem. Ibi consistens cantat *Dñus vobiscum* cum oratione *Omnipotens sempiterne Deus, adesto* etc., et Præfationem manibus item junctis. Post verba *gratiam de Spiritu sancto*, aquam in formam crucis dividit dextrâ extensâ, quam statim abstergit; post verba *non inficiendo corrumpat*, tangit aquam palmâ dextræ extensæ, quam denuo abstergit; ad verba *per Deum vivum* etc. facit tres cruces versus aquam; post verba *cujus Spiritus super te ferebatur* aliquantulum aquæ, palmâ dextræ manûs sursum versâ, extra labrum fontis effundit versus quatuor mundi partes, nimirum ad Orientem, Occidentem, Aquilonem et Austrum, hoc modo $3\frac{1}{2}4$; deinde ad verba *benedico te* aquam crucis signo benedicit. Verba *Hæc nobis præcepta* etc. dicit clarâ voce sine cantu; ter deindehalat super aquam in modum crucis et prosequitur *Tu has simplices* etc. Postea accipit Cereum et paululum immergit in aquam cantans *Descendat* etc., extrahit deinde Cereum et profundius immergit aliquanto altius repetens *Descendat* etc., rursus extrahit Cereum et immergit tertio usque ad fundum, altiori adhuc voce repetens *Descendat* etc., et non extrahit Cereum. Mox sufflat ter in aquam in formam litteræ græcæ, prout in missali, et prosequitur *Totamque* etc.; post verba *fœcundet effectum* extrahit Cereum, quem tradit Acolytho, et prosequitur *Hic omnium* etc. Præfatione finitâ, aspersorium de manu Diaconi accipit, aspergit seipsum, aspersorium fronti applicando, deinde Ministros, tum reddit aspersorium. Postquam unus vel plures Sacerdotes populum asperserint, accipit de manu Diaconi ampullam Olei Catechumenorum et aliquantulum Olei in aquam infundit in modum crucis dicens voce intelligibili *Sanctificetur* etc.; quo facto, ampullam reddit Diacono. Deinde eodem modo infundit aliquantulum Chrismatis, dicens *Infusio* etc.; postea resumit ampullam Olei sancti, et utramque ampullam manu dextrâ tenens dicit *Commixtio Chrismatis* etc., et ad verba *in nomine Patris* etc., ter de utroque simul in modum crucis infundit. Denique extremitate dextræ expandit Olea sacra per totam aquæ superficiem, tum manum abstergit gossipio et micâ panis, ac lavat.

Si adsint baptizandi, eos baptizat more consueto.

Hisce peractis, ordine quo venit, revertitur ad altare, ibique factâ profundâ inclinatione, vadit ad sedes, ubi deponit pluviale.

§ IV. BENEDICTIO

DIACONUS.

A dextris Celebrantis accedit ante altare, et, factâ genuflexione in plano, tradit biretum Celebranti, caput suum bireto coöperit, et a dextris Celebrantis, cui pluvialis fimbriam sublevat, procedit ad Baptisterium. Cum eo pervenerit, sistit ante ejus ingressum, sicut Celebrans, caput nudat, biretum Celebrantis accipit, et cum suo tradit Cæremoniario. Cantata a Celebrante oratione, Baptisterium cum eo ingreditur, eique assistit, stans jugiter ad ejus dextram. Cum Celebrans aquam tetigerit, manutergium ei præbet; tempore quo aquam tangit, vel signum crucis super eam efficit, atque in ipsam Cereum (quem ei porrigere debet) demergit, sanctavæ Olea infundit, pluvialis fimbriam elevat. Præfatione finitâ, aspersorium porrigit Celebranti, moxque denuo recipit. Postquam unus vel plures Sacerdotes populum asperserint, Celebranti ampullas Olei et Chrismatis porrigit, primo quidem ampullam Olei, qua resumptâ, præbet alteram Chrismatis, tandem denuo porrigit et ampullam Olei; receptas ampullas Acolytho reddit. Cum Celebrans manus laverit, manutergium ei porrigit. Omnibus peractis, modo quo advenit, redit ad altare, ibique factâ genuflexione in plano, vadit ad sedes (ubi deponit planetam plicatam, si ea utatur).

CÆREMONIARIUS.

CLERUS ET CANTORES.

FONTIS BAPTISMALIS.

SUBDIACONUS.

A sinistris Celebrantis accedit ante altare, et, factâ genuflexione in plano, caput bireto tegit, et a sinistris Celebrantis, cui pluvialis fimbriam sublevat, procedit ad Baptisterium. Cum eo pervenerit, sistit ante ejus ingressum, sicut Celebrans, et caput detegit. Cantatâ a Celebrante oratione, Baptisterium cum eo ingreditur, eique assistit, stans jugiter ad sinistram ejus. Tempore quo Celebrans aquam tangit, vel signum crucis super eam efficit, atque in ipsam Cereum demergit, sanctave Olea infundit, pluvialis fimbriam elevat. Omnibus peractis, modo quo advenit, redit ad altare, ibique factâ genuflexione in plano, vadit ad sedes (ubi deponit planetam plicatam, si ea utatur).

CÆREMONIARIUS.

A dextris Diaconi accedit ante altare, et, factâ genuflexione in plano, bireta tradit Diacono, et post Clerum procedit ad Baptisterium. Cum eo pervenerit, ante ejus ingressum, a dextris Diaconi, a quo bireta accipit, consistit. Cantatâ ibi a Celebrante oratione, ei dat signum Baptisterium cum sacris Ministris ingrediendi, præeuntibus Crucifero ac Ceroferariis. Quoties Celebrans aquam tetigerit, providebit ut Acolythus manutergium porrigat Diacono.

Præfatione finitâ, admonet Acolythum, ut aquam e fonte hauriat, effundatque in consuetum vas, ac mox aspersionum tradat Diacono; tum invitat unum vel plures Sacerdotes, prout exigit populi multitudo, ut stolâ violaceâ induti populum per Ecclesiam aspergant; interim aquam pro aspersione diei sequentis ad Missam atque in usum fidelium in alia vasa effundere facit.

Populi aspersione completâ, curat ut Acolythus prope Diaconum sustineat ampullas Olei et Chrismatis.

Omnibus peractis, modo quo advenit, redit ad altare, ibique factâ genuflexione in plano, vadit ad sedes, ubi Celebrantem adjuvat in deponendo pluviali.

CLERUS ET CANTORES.

Postquam Celebrans pluviale sumpserit, et ante altare venerit, genuflectunt, et ad Baptisterium procedunt hoc ordine: antecedit Thuriferarius elatum gestans Cereum paschalem accensum, tum Clericus superpelliceo indutus gestans Crucem processionalem inter Ceroferarios, deinde Cantores cantantes Tractum *Sicut cervus* etc., postea Clerus bini incedentes detecto capite. Cum ad Baptisterium accesserint, Clerus sistit extra illud hinc inde, vel in gyrum, sic permanens usque ad finem.

Omnibus peractis, modo quo venerunt, omnes redeunt ad altare, ibique factâ genuflexione, petunt locum suum.

§ V. LITANIÆ ET MISSA

CELEBRANS.

DIACONUS.

SUBDIACONUS.

Celebrans et Ministri procedunt ante altare, ubi in plano flexis genibus procumbunt, ponentes caput et brachia super pulvinum in secundo gradu positum, sic permanentes usque ad *Peccatores*. Tunc consurgunt, Celebrans profundam inclinationem, Ministri genuflexionem in plano faciunt ad Crucem, et capite tecto revertuntur ad Sacristiam alba paramenta sumpturi pro Missa.

Dum in Choro cantatur tertio *Agnus Dei*, Sacristiam egrediuntur, ut Missam incipiant cum Chorus cantat *Kyrie*. In Missa servabitur ritus consuetus, exceptis iis quæ sequuntur.

Non dicit Introitum; undè, postquam incensatus est, statim recitat *Kyrie* cum Ministris. Post Epistolam, benedictione Subdiacono impertita, ter canit *Alleluia*, ut in Missali, vocemque gradatim elevando; tum legit *Confitemini* cum Tractu.

Non dicit *Credo* neque Offertorium. Præfatio, *Communicantes* et *Hanc igitur* sunt propria.

Non dicit *Agnus Dei* nec dat pacem.

Sumptâ ablutione, accedit ad cornu Epistolæ, ubi legit antiphonam *Alleluia* et deinde psalmum *Laudate* alternatim cum Ministris; post psalmum antiphonam repetit. Antiphona a Choro repetita, intonat antiphonam *Vespere autem Sabbati*, quam submissa voce prosequitur cum Ministris. Cum Chorus inchoat *Magnificat*, redit ad medium altaris, imponit ac benedicit incensum, et altare adolet ut in initio Missæ. Postquam incensatus est, se convertit ad librum, recitat *Magnificat* alternatim cum Subdiacono, et in fine repetit sine cantu antiphonam. Repetita a Choro antiphona, adit rursus medium altaris ad cantandum *Dominus vobiscum*, Missamque more solito absolvit.

Cum non dicatur *Agnus Dei*, neque detur pax, dicto *Pax Domini*, et cooperto calice, genuflectit cum Celebrante, et transit ad sinistram ejus.

Translato Missali, consistit ut ad Introitum, et recitat cum Celebrante Vesperas. Intonato *Magnificat*, adit cum Celebrante medium altaris, incensum ei ministrat, assistit in thurificatione, ut in initio Missæ, deinde incensat Celebrantem, Chorum, si adsit, et Subdiaconum, ut ad Offertorium. Postea redit ad dextram Celebrantis, convertit se ad Thuriferarium, a quo incensatur; tum recitat *Magnificat*. In reliquis servat ritum usitatum; sed ad *Ite Missa est* addit duo *Alleluia*.

Cum non dicatur *Agnus Dei*, neque pax detur, dicto *Pax Domini*, genuflectit cum Celebrante, et ascendit ad dextram ejus.

Delato calice ad Credentiam, vadit ad cornu Epistolæ, ubi se sistit ut ad Introitum, et Vesperas cum Celebrante recitat. Intonato *Magnificat*, adit cum Celebrante medium altaris, transiens ad sinistram ejus, eique in thurificatione altaris assistit, ut in initio Missæ. Celebrante a Diacono thurificato, redit ad locum suum a dextris Celebrantis, ubi se convertit ad Diaconum, a quo incensabitur, deinde recitat *Magnificat* cum Celebrante. (Si Chorus adsit, prius recitat *Magnificat*, deinde incensatur, postquam Diaconus Chorum thurificaverit). In reliquis servat ritum usitatum.

Pyxidis reportatio. Post Missam, SS. Sacramentum consueto ritu refertur ad altare, in quo asservari solet.

SOLEMNIS CUM VESPERIS.

CÆREMONIARIUS.

Cum Celebrante et Ministris ad altare accedit, ubi in plano prope Diaconum genua flectit usque ad *Ÿ Peccatores*. Tunc cum aliis surgit, et, facta genuflexione in plano, bireta tradit, ac ante Subdiaconum redit ad Sacristiam. Dum in Choro cantatur tertio *Agnus Dei*, signum dat egrediendi, ut Missa incipere possit cum Chorus intonat *Kyrie*.

Cum in hac Missa non detur pax, ideo post *Pax Domini*, factâ cum Celebrante genuflexione, transit ad cornu Epistolæ. Sub Vesperis assistit ut ad Introitum. Inchoato *Magnificat*, fit incensatio altaris ut ad Introitum, Chori etiam, si adsit, ac cæterorum, ut ad Offertorium; ipse stans in cornu Epistolæ, ut ad Introitum, ibidem se convertit ad Thuriferarium, ut incensetur. In reliquis servat ritum usitatum.

CLERUS ET CANTORES.

Procumbente Celebrante cum sacris Ministris ante altare, duo Cantores in medio Presbyterio genuflexi Litanias decantant, ut in Missali, Choro, etiam genuflexo, non respondente, sed versiculos a duobus Cantoribus cantatos repetente. Sub Litaniarum finem solemniter cantantur *Kyrie*, sicut in Missa solenni moris est.

In Missa, post Epistolam, cum Celebrans ter cantat *Alleluia* vocem gradatim elevando, Chorus post quamlibet vicem idem repetit, deinde prosequitur versiculum *Confitemini Domino* etc. Sumpto a Celebrante SS. Sanguine, Chorus statim inchoat Vesperas; repetita antiphona *Alleluia*, Celebrans intonat antiphonam *Vespere autem Sabbati*, quam Chorus prosequitur cum cantico *Magnificat*, quo finito, Chorus antiphonam repetit.

TITULUS IX.

De Vigilia Pentecostes.

I. Præparanda. 1. Altare ornatur antependio rubro, super quod aliud violaceum ita aptatur, ut facile ante Missam amoveri queat. Candelæ altaris extinctæ erunt usque ad principium Missæ. In medio Presbyterio statuitur legile nudum cum missali pro canendis Prophetiis.

2. Prope Credentiam, si Ecclesia fontem baptismalem habeat, erunt Cereus paschalis extinctus cum quinque granis incensi infixis, et Crux processionalis.

3. In Baptisterio præparantur eadem, quæ Sabbato Sancto dicta sunt.

II. Prophetiæ. Celebrans et Ministri induti erunt paramentis violaceis, nempe Celebrans manipulo, stola et planeta, Ministri manipulo, Diaconus insuper stola, (et, ubi adhibentur, planetis plicatis). Accedunt ante altare, ubi debitam faciunt reverentiam, ascendunt, Celebrans osculatur altare in medio, et transeunt in cornu Epistolæ, ibique subsistunt ut in Introitu; sed ad Orationes Ministri stant post Celebrantem. Prophetiæ canuntur ut in Sabbato Sancto, sed ante Orationes non cantatur *Flectamus genua*.

Sexta seu ultima Prophetia cum sua Oratione completa, Celebrans et Ministri descendunt a latere ad scamnum, ubi deponunt manipulum, Celebrans insuper planetam. Si Ecclesia fontem baptismalem habeat, Celebrans induitur pluviali violaceo, et cum Ministris procedit ad Baptisterium; sin minus, deposita cedula, procumbit ante altare pro Litanis.

III. Benedictio fontis. Peragitur eodem modo sicut in Sabbato Sancto; diversa tantum est Oratio, quæ dicitur ante ingressum Baptisterii.

IV. Litanæ. Omnia servantur, quæ in Sabbato Sancto exposita sunt.

V. Missa sollemnis. Paramenta sint rubra; Missa celebratur more solito, sed sine Introitu; ad intonationem *Gloria in excelsis* pulsantur organa, campanæ et campanulæ; ad Evangelium non portantur candelabra.

Notanda. 1. A principio functionis usque ad *Gloria in excelsis* in Missa, non pulsantur organa neque campanulæ.

2. In Missis privatis, omissis Prophetiis, Orationibus et Litanis, Missa absolute incipitur ab Introitu, qui in Missali reperitur post Missam.

3. Benedictionem aquæ baptismalis fieri *oportet* utroque Sabbato, Paschæ nempe et Pentecostes. ⁽¹⁾

TITULUS X.

De Processionibus. ⁽²⁾

§ I. PROCESSIONES ROGATIONUM. ⁽³⁾

1. Processiones prius fieri debent, deinde Missa solemniter celebrari; nisi aliter ob gravem causam interdum Ordinario vel Clero videatur. ⁽⁴⁾

2. Præfertur Crux, et, ubi fuerit consuetudo, vexillum sacris imaginibus insignitum, non autem factum militari seu triangulari forma. ⁽⁵⁾

(1) S. R. C. 13 April. 1874. (2) Rit. Rom. de Processionibus. (3) Rit. Rom. Ordo serv. in Litan. (4) Rit. Rom. de Process. (5) Rit. Rom. de Process.

3. Hora statuta Clerus congregatur in Sacristiam, ibique superpelliceis se induit. Celebrans induitur super albam stola ac pluviali violaceo, Diaconus stola et dalmatica, Subdiaconus tunicella. Crux Cleri gestabitur ab altero Subdiacono similiter parato, vel a Clerico superpelliceo induto. Procedunt ad altare hoc ordine: præit Crucifer inter duos Ceroferarios, sequitur Clerus bireta ante pectus sustinens, deinde Celebrans medius inter Ministros, qui fimbrias pluvialis sustinent. Crucifer et Ceroferarii se sistunt prope cancellos Presbyterii, facie ad altare versa, ibique stantes manebunt; Clerus se dividit in duas alas a latere Evangelii et a latere Epistolæ, ita ut juniores sint Cruci, seniores altari propiores; Celebrans et Ministri, cum ad altare venerint, caput detegunt, et, debita peracta reverentia, stant ante infimum ejus gradum; eodem tempore reliqui omnes genuflectunt et assurgunt. Tunc Cantores antiphonam *Earsurge, Domine* etc., ut in Rituali, concinunt. Deinde genua flectunt omnes, et duo Cantores genuflexi in medio Presbyterio (extra Presbyterium, si laici sint), devote Litanias cantare incipiunt, cæteris eadem voce idem repetentibus ⁽¹⁾. Cum cantatum fuerit *Sancta Maria, ora pro nobis*, surgunt omnes, et inchoant Processionem, Litanias prosequentes. Ante omnes incedunt laicorum Confraternitates, si adsint, singulæ cum Cruce vel vexillo in fronte earum; deinde Regulares, secundum ordinem foundationis respectivi Cœnobii, deferentes Crucem suam cum velo pendente violacei coloris; postea Crucifer Cleri sæcularis inter duos Ceroferarios; tum Cantores superpelliceo induti; ⁽²⁾ hos sequuntur Clerici sæculares secundum dignitatem; postremo Celebrans medius inter Ministros, qui pluvialis fimbrias sustinent; post Celebrantem incedunt Prælati, si adsint, et deinde magistratus et nobiles; denique cæteri laici, et quantum fieri potest, fœminæ a viris separatæ, primo scilicet viri, et deinde fœminæ ⁽³⁾. Celebrans et Ministri incedunt capite cooperto; Clerus vero capite detecto intra Ecclesiam, capite tecto extra Ecclesiam.

4. Si Processio sit longior, vel repetuntur Litanie, vel, Litaniiis absolutis usque ad preces exclusive, cantantur aliqui Psalmi ex Pœnitentialibus seu Gradualibus. Hymni vero vel Cantica lætitiæ non dicantur.

5. Si Processio intret in aliquam Ecclesiam, quæ occurrit in via, in ea se disponunt eodem ordine ac in Ecclesia unde egressi sunt. Ubi Celebrans cum Ministris ante altare pervenerit, cantus Litaniarum abruptitur; facta ab omnibus ad altare reverentia, Cantores antiphonam ex secundis Vesperis Sancti Titularis illius Ecclesiæ cantant, dein duo Cantores subdunt versum, cæteris respondentibus, et Celebrans cantat Orationem tono feriali et cum brevi conclusione. Deinde egreditur Processio, et resumitur cantus Litaniarum.

6. Cum pervenerint ad Ecclesiam, in qua terminatur Processio, omnes locum sumunt ut ante Processionem. Ubi Celebrans cum Ministris ad altare pervenerit, omnes genua flectunt, et Cantores Litanias absolvunt, si nondum absolutæ essent. Post Litanias Celebrans cantat preces, ut in Breviario post Litanias, incipiens a *Pater noster*, sed Chorus cantat Psalm. *Deus in adjutorium*; post *Dominus vobiscum* solus surgit ad cantandas Orationes, quibus absolutis, rursus genuflexus cantat reliqua. Postmodum Celebrans cum Ministris recedit ad scamnum, ubi, deposito pluviali, induitur manipulo et planeta violacea, Ministri autem induunt manipulum. Crucifer et Ceroferarii deponunt Crucem et candelabra; Clerus discedit. Tunc celebratur Missa sollemnis Rogationum.

7. Si Missa non cantaretur ab eo, qui Processionem peregit, omnes, Cruce et Ceroferariis præcedentibus, Celebrante et Ministris sequentibus, in Sacristiam redeunt.

8. Ubi mos est, licet infra has Processiones agros benedicere, adhibendo benedictionem *super fruges* ex Rit. Rom.

(1) S. R. C. 16 Sept. 1865. (2) Si Cantores laici sint, præcedunt Clerum tam regularem quam sæcularem. Cærem. Ep. lib. 2. c. 16. n. 15. (3) Cærem. Ep. lib. 2. c. 32. n. 1. 5. Rit. Rom. de Process. et Ord. Lit.

§ II. PROCESSIO IN FESTO SS. CORPORIS CHRISTI. ⁽¹⁾

1. Regulae generales.

1. Decenter mudentur et ornentur viae, per quas transitura est Processio; caveatur ab omni vano aut profano ornamento.

2. Si erigantur in viis altaria, apud quae subsistat Processio, sint decenter ornata, ardeant in ipsis candelae, et super mensam adsit corporale extensum. Non tamen subsistit Processio apud omnia altaria, sed semel vel iterum tantum ⁽²⁾.

3. In Presbyterio praeparantur Crux processionalis, et quatuor laternae hastis infixae cum cereis intus ocllusis. Prope aditum Presbyterii statuitur baldachinum albi coloris.

4. Omnes, tam Religiosi et Clerici quam laici, deberent, si fieri posset, si non funalia, saltem candelas cerre albae accensas manibus portare. Soli Cantores candelam non gerunt. Deinde *omnes* incedunt capite detecto ⁽³⁾, Clerici biretum ante pectus sustinent. Fas est in hoc festo, ut omnes Subdiaconi et Diaconi tunicellas et dalmaticas, Presbyteri planetas, sed sine manipulo et stola, ac Dignitates pluvialia *albi* coloris induant ⁽⁴⁾.

5. In hac Processione deferendae non sunt Reliquiae aut imagines Sanctorum, neque instrumenta Passionis, et similia, quae animum avertunt ab adoratione SS. Sacramenti ⁽⁵⁾. Vexilla non habeant militarem seu triangularem formam.

6. Primum celebratur Missa sollemnis, deinde fit Processio.

2. Ritus Processionis.

1. Sub finem Missae, Clerus superpelliceis indutus et funalia seu candelas gestans more solito congregabitur in Presbyterio hinc et inde, ibique genua flectet; Subdiaconus vel Clericus Crucifer se sistit medius inter Ceroferarios prope cancellos Presbyterii, facie ad altare versâ.

2. Peracto Sacrificio, Celebrans cum Ministris genuflectit in suppedaneo ante SS. Sacramentum expositum, et recta descendit ad scamnum, ubi, dimissis planeta et manipulo, induitur pluviali, Ministri deponunt manipulum ⁽⁶⁾. Deinde medius inter Ministros, qui pluvialis fimbrias sustinent, procedit ante altare, ubi, facta utriusque genu flexione in infimo gradu cum profunda capitis inclinatione, imponit incensum sine benedictione in duo thuribula; ⁽⁷⁾ tum genuflexus, accepto a Diacono uno thuribulo, thurificat SS. Sacramentum. Tum Cæremoniarius ⁽⁸⁾ Celebranti imponit velum humerale; postea Celebrans cum Ministris ascendit, ipse et Subdiaconus in ora suppedanei genua flectunt, Diaconus vero suppedaneum conscendit, genuflectit, accipit Ostensorium, illudque stans tradit Celebranti genuflexo ⁽⁹⁾, mox genuflectit ad Sacramentum, et, dum Celebrans suppedaneum conscendit seque ad populum vertit, Ministri locum permutant, ita ut Diaconus sit a dextris, Subdiaconus a sinistris Celebrantis. Tunc Cantores intonant Hymnum *Pange lingua*, qui cum aliis Hymnis, ut in Rituali, cantabitur tempore Processionis. Clerus subinde surgit, et, facta utriusque genu flexione, proficiscitur, hoc ordine: praecedit vexillum album cum stemmate SS. Sacramenti, a Clerico gestatum; sequuntur Confraternitates laïcorum cum suis insignibus; Regulares, unumquodque Corpus post propriam Crucem cum panno albo appenso; nobiliores et Magistratus, nisi mos sit ut post Celebrantem incedant ⁽⁹⁾; Crux Cleri sæcularis inter duos Ceroferarios, Chorus Cantorum (qui tamen inter Clerum incedere potest, si hic numerosior esset) ⁽¹⁰⁾; Clerus sæcularis, juxta uniuscujusque

(1) Rit. Rom. Cærem. Ep. lib. 2. c. 33. (2) Cærem. Ep. lib. 2. c. 33. n. 22. (3) Ibid. l. c. n. 4. Rit. Rom. S. R. C. 2 Sept. 1690. (4) Cærem. Ep. lib. 2. c. 33. n. 5. S. R. C. 20 Maji 1741. 22 Jul. 1848. (5) S. R. C. 23 Mart. 1593. 7 Dec. 1844. (6) In nonnullis regionibus ex necessitate mos est, ut post Missam redeant in Sacristiam, et, interposito intervallo, incipiat Processio. (7) Cærem. Ep. lib. 2. c. 33. n. 19. (8) Ibidem n. 20. (9) S. R. C. 4 April 1615. (10) S. R. C. 12 Aug. 1854. ad 75. Si cantores laici sint, praecedunt Clerum tam regularem quam sæcularem. Cærem. Ep. lib. 2. c. 16. n. 15.

dignitatem; delatores baldachini; duo Thuriferarii continue SS. Sacramentum per viam thurificantes; Celebrans sub baldachino portans SS. Sacramentum, medius inter sacros Ministros, qui pluvialis fimbrias sustinent; ad quatuor angulos baldachini quatuor Clerici gestant laternas hastis impositas; post Celebrantem incedunt Prælati, si adsint; dein, ubi mos est, Magistratus et nobiles ⁽¹⁾; denique Processionem proseguuntur cæteri laici, et, quantum fieri potest, sæminæ a viris separatæ, primo scil. viri et deinde foeminæ.

3. Si qua fiat statio per viam, sive in Ecclesia sive ad altaria erecta, omnes se componunt circum altare hinc et inde, et genua flectunt. Celebrans ante altare consistit, ibique stans Diacono genuflexo Ostensorium tradit, tum genuflectit ad Sacramentum, et in infimo gradu genuflexus manet. Diaconus defert SS. Sacramentum super altare, et collocat in medio super corporale, genuflectit, et descendit ad dextram Celebrantis. Ostensorio super altare posito, Cantores canunt *Tantum ergo* etc.; Celebrans more solito, ministrante Diacono, imponit incensum, thurificat SS. Sacramentum, et Orationem de Venerabili cantat; tum, accepto velo humerali, a Diacono recipit Ostensorium, ut in initio, et, quin benedictio detur, Processio pergit ⁽²⁾.

4. Quum Processio ad Ecclesiam redierit, Confraternitates intra Ecclesiam, Clerus vero intra Presbyterium disponuntur in duas alas hinc et hinc, ita ut Celebrans cum Ministris per medium illorum transire queat, et genua flectunt. Celebrans relinquit baldachinum in aditu Presbyterii vel ante gradus altaris ⁽³⁾, deinde cum Ministris ante altare consistit ⁽⁴⁾, Diaconus a dextris genua flectit versus SS. Sacramentum, Subdiaconus genua flectit in infimo gradu altaris; mox Celebrans stans tradit Ostensorium Diacono genuflexo ⁽⁵⁾, Diaconus, accepto Ostensorio, surgit, et, postquam Celebrans SS. Sacramentum genuflexione adoraverit, ascendit ad altare, et Ostensorium super altare collocat, quo facto, genuflectit et descendit. Interim Celebrans cum Subdiacono in infimo gradu genua flectit. Cum Diaconus descenderit, Cantores cantant *Tantum ergo* etc. Exinde ritu consueto datur benedictio cum SS. Sacramento. Postmodum, cum in tabernaculo clausum erit SS. Sacramentum, funalia et candelæ extinguuntur; tum omnes, facta genuflexione, redeunt in Sacristiam; præeunt Ceroferarii, sequitur Clerus, et ultimo loco Celebrans medius inter Ministros de more pluvialis fimbrias sustinentes.

§ III. ALIÆ PROCESSIONES.

1. Ad normam Processionis in festo SS. Corporis Christi ordinantur aliæ Processiones SS. Sacramenti, sed non tam solemniter, nec tam longa via, sed vel per Ecclesiam, vel parum extra eam. ⁽⁶⁾. Si fiat intra Ecclesiam, non deferuntur laternæ circum baldachinum; Processio incipit a parte Evangelii, et redit a parte Epistolæ.

2. Processiones *ex causâ lætitiæ*, ut *pro gratiarum actione*, *pro translatione insignium Reliquiarum*, ordinari possunt ad normam Processionis SS. Sacramenti; candelas tamen seu funalia accensa deferri, magis convenit cum SS. Sacramentum vel saltem Reliquiæ in Processionibus deferuntur ⁽⁷⁾. Decantantur vero Hymni, Psalmi, Orationes, quæ in Rituali præscribuntur.

In Processione pro translatione insignium Reliquiarum, vel in festo Sancti Patroni sive alterius Sancti, qui magna a populo religione colitur, paramenta erunt albi vel rubri coloris, prout Sancti exposcunt. Clerus incedit extra Ecclesiam capite cooperto; Celebrans, si gestat Reliquias vel imaginem Sancti, incedit

(1) Cærem. Ep. lib. 2. c. 33. n. 5. 11. (2) Cærem. Ep. l. c. n. 22. S. R. C. 11 Maji 1652. Nihilominus antiqua consuetudo toleratur dandi benedictionem semel vel iterum. S. R. C. 23 Sept. 1820. Quocirca notandum, hanc benedictionem dandam esse more solito, cantato integro hymno *Tantum ergo* cum versu et oratione. Non licet Sacerdoti dare trinam benedictionem, quæ propria Episcoporum est, et in actu benedictionis nihil est cantandum. S. R. C. 5 Febr. 1639. 9 Febr. 1762. 23 Maji 1835. 11 Jul. 1857. 26 Mart. 1859. (3) Cærem. Ep. l. c. n. 23. (4) Instruct. Clement. n. 21. (5) Cærem. Ep. l. c. n. 24. (6) Cærem. Ep. lib. 2. c. 33. n. 34. (7) Ibid. c. 32. n. 9.

cum Ministris detecto capite; si vero deferatur SS. Crucis Lignum vel aliud Instrumentum Passionis, omnes detecto capite incedere debent ⁽¹⁾. Unus Thuriferarius præit, qui leviter thuribulum agitans in itinere Reliquias vel imaginem adolet. Si Clerus candelas non gestat, aderunt octo saltem Sacerdotes vel Clerici cum funalibus ante Reliquias. Vetitum est deferre Reliquias vel imagines Sanctorum sub baldachino; Lignum SS. Crucis vel aliud Instrumentum Passionis sub baldachino deferri potest ⁽²⁾.

Antequam incipiat Processio, Celebrans cum Ministris venit ante altare, in quo expositæ sunt Reliquiæ vel imago Sancti, incensum, ministrante Diacono, imponit, et Reliquias vel imaginem *stans* adolet, facta profunda reverentia ante et post. Deinde Diaconus ascendit ad altare, accipit Reliquias vel imaginem, et tradit Celebranti; tum inchoatur Processio. In reditu, Celebrans ante altare Reliquias vel imaginem tradit Diacono, qui in altari reponit; interim Cantores canunt antiphonam Reliquiis vel Sancto convenientem, et, subjuncto versiculo, Celebrans cantat Orationem, post quam incensum denuo imponit, et Reliquias vel imaginem thurificat. Postmodum Clerus et Celebrans cum Ministris in Sacrarium redeunt.

Si mos est, post thurificationem Celebrans cum Ministris ascendit ad altare, Ministri ante suppedaneum consistunt, Celebrans conscendit illud, et, acceptis Reliquiis vel imagine, benedictionem adstantibus impertitur, nihil dicens, omnibus genua flectentibus.

Si Reliquia sit Lignum SS. Crucis vel aliud Instrumentum Passionis, coram eâ uno genu flectitur ante et post ejus incensationem, ante ejus acceptionem et post repositionem sive traditionem. Celebrans *stans* Reliquiam incensat. Post Processionem benedictio cum eadem danda est, et in hoc actu adhibetur velum humerale; danda quoque est sub silentio ⁽³⁾.

3. Processiones extraordinariæ, quæ fieri quandoque contingit *ad placandam iram Dei*, ordinantur ad similitudinem Processionum Rogationum ⁽⁴⁾; sed pro circumstantiis in Litaniiis adduntur versiculi assignati, et post Litanias variantur preces præscriptæ, prout in Rituali ad singulas Processiones præciipiuntur.

TITULUS XI.

Expositio SS. Sacramenti adinstar Orationis 40 horarum.

Oratio quadraginta horarum est perennis per quadraginta horas integras, etiam noctu non interrupta, oratio coram SS. Sacramento exposito.

Preces ad instar Orationis 40 horarum dicuntur, quando SS. Sacramentum per tres dies continuos exponitur, ita tamen ut de nocte recondatur. Hoc modo apud nos institui solent. Quocirca sequentes regulæ servandæ sunt.

1. Altare majus, in quo expositio facienda est, parari debet solemniter et magnifico ornatu: ab eo removeantur, si fieri possit, Reliquiæ et imagines Sanctorum, imo convenit ut imago aut statua altaris cooperiatur ⁽⁵⁾: in eminenti loco erigatur pro SS. Sacramento thronus cum baldachino: in omnibus his paramentis color albus prædominetur.

2. Curabitur ne ita pateant fores ecclesiæ, ut de publica via prospiciatur Sacramentum in altari expositum.

3. Singulis diebus SS. Sacramentum horis diurnis semper expositum prostet.

4. Toto tempore expositionis super altare saltem duodecim ardeant cerei albi ⁽⁶⁾.

5. Semper adesse debent, qui SS. Sacramentum continue adorent. Maxime decet, ubi Clerus numerosus

(1) S. R. C. 2 Sept. 1690. 23 Sept. 1837 ad 9. (2) S. R. C. 27 Maji 1826. (3) S. R. C. 18 Feb. 1843. (4) Cærem. Ep. lib. 2. c. 32. n. 8. Rit. Rom. (5) Bened. XIV. Instit. 30. n. 17. (6) Gardellini. ad Instruct. Clement. § 36. n. 8. Bened. XIV. Instit. loc. cit.

adest, ut unus vel duo Sacerdotes superpelliceo et stola induti, vel duo saltem Clerici superpelliceo induti, flexis genibus id peragant super scamnum, panno rubei vel alterius convenientis coloris coopertum, et ad infimum altaris gradum collocatum ⁽¹⁾. In defectu Clericorum, laici adoratores adesse debent, sed extra Presbyterium ⁽²⁾.

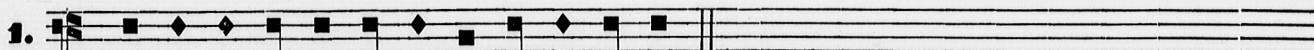
6. Ad altare expositionis Missæ non celebrentur, nisi alia altaria desint ⁽³⁾. Neque ibi S. Communio distribuatur ⁽⁴⁾, nisi aliter fieri nequeat; quare tempore matutino Pyxis in alio altari, semper tamen in aliquo tabernaculo, asservanda est.

7. Si qua brevis concio habeatur, sub ea SS. Sacramentum non reponitur, ne expositio interrumpatur, sed velo decenti albi coloris obtegatur; unde nec cerei exstingui, nec concionator caput operire possunt, et cavendum est ne fideles SS. Sacramento sedendo tergum vertant ⁽⁵⁾.

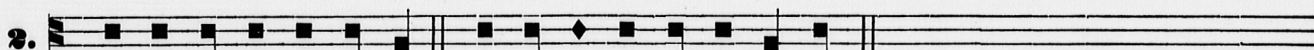
8. Quotidie mane, die illucescente, fit expositio SS. Sacramenti, modo in Parte I. Tit. X. dicto, et incipit adoratio; interea, dum fit expositio, cani potest hymnus *Pange lingua* vel alius, cum oratione *Deus, qui nobis* etc. Postmodum hora competenti celebratur Missa sollemnis conformis Officio: non licet celebrare *rotivam sollemnem*, quia hoc privilegium valet tantum pro Oratione 40 horarum proprie dicta, quando Instructio Clementina observatur; nisi forte Missa votiva sollemnis ab Ordinario præscribatur ⁽⁶⁾. Vespere SS. Sacramentum cum Benedictione reponitur ⁽⁷⁾; ante benedictionem cantari possunt Litanie majores cum hymno SS. Sacramenti et orationibus, vel alie preces. Die ultima, ad claudendam expositionem, institui potest Processio SS. Sacramenti intra vel circum ecclesiam.

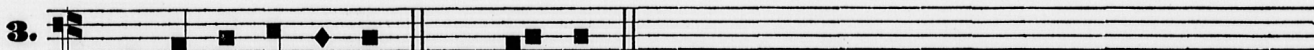
TITULUS XII.

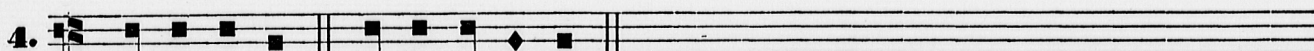
CANTUS NONNULLARUM PARTIUM.

1.
Hu-mi-li-á-te ca-pi-ta ve-stra De-o.

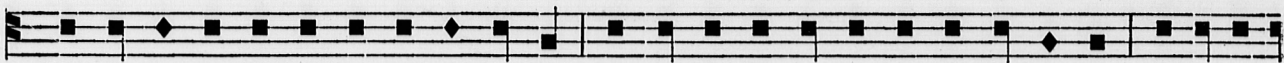
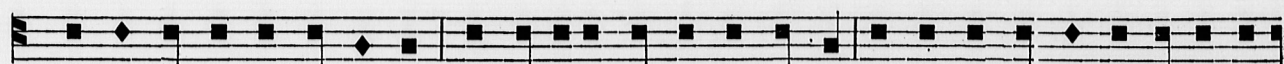
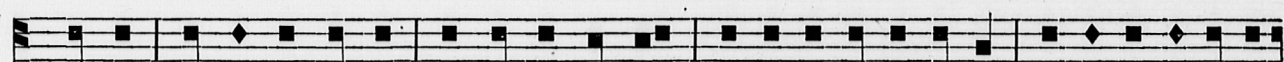
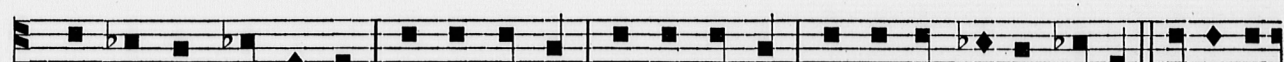
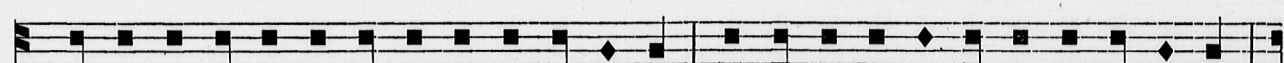
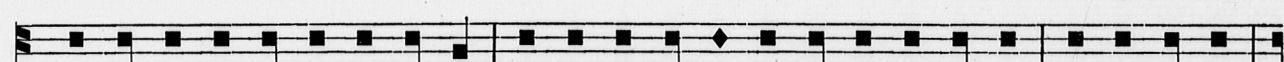
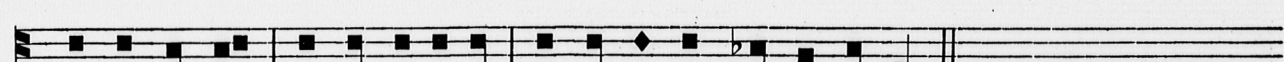
Tempore Quadragesimæ in Missa sollemni feriali, in fine Post-Communium ante Orationem *super populum*, cum Celebrans cecinerit *Oremus*, Diaconus stans post Celebrantem prædicta verba cantat conversus ad populum.

2.
Pro-ce-da-mus in pa-ce. In no-mi-ne Christi. Amen.

3.
Flec-ta-mus ge-nu-a. Le-vá-te.

4.
Lumen Christi. De-o gra-ti-as.

(1) S. R. C. 10 Sept. 1701. 17 Aug. 1833. Bened. XIV. loc. cit. n. 20. (2) S. R. C. 22 Jan. 1876. (3) S. R. C. 9 Aug. 1670. 13 Jun. 1671. 11 Mart. 1837. (4) S. R. C. 12 Nov. 1831. (5) S. R. C. 16 Febr. 1630. Bened. XIV. l. c. n. 17. (6) S. R. C. 12 Sept. 1840 ad 6. (7) Bened. XIV. l. c. n. 20.

5.
Con- fi- te- or De- o om- ni- po- tén- ti, be- á- tæ Ma- ri- æ sem- per Vir- gi- ni, be- á- to

Mi- cha- é- li Ar- chán- ge- lo, be- á- to Jo- án- ni Ba- pti- stæ, sanctis A- pó- sto- lis Pe- tro et

Pau- lo, om- ni- bus Sanctis, et ti- bi Pa- ter, qui- à pec- cá- vi ni- mis, co- gi- ta- ti- ó- ne,

ver- bo et ó- pe- re: me- a cul- pa, me- a cul- pa, me- a má- xi- ma cul- pa. I- de- o

pre- cor be- á- tam Ma- ri- am sem- per Vir- gi- nem, be- a- tum Mi- cha- é- lem Ar- chán- ge- lum,

be- á- tum Jo- án- nem Ba- ptis- tam, sanc- tos A- pó- sto- los Pé- trum et Pau- lum, omnes Sanctos,

et te Pa- ter, o- rá- ré- pro- me ad Dó- mi- num De- um nostrum.

PARS III.

RITUS PRO MINORIBUS ECCLESIIS.

Prænotanda. 1. Hæc Pars fere tota deprompta est ex *Memoriali Rituum* Benedicti XIII jussu edito pro minorum seu ruralium Ecclesiarum parochialium commoditate, quibus unus aut duo tantum Sacerdotes inserviunt. Consului quoque egregium *Manuale rituum* auctore R. D. Piller, a S. R. C. approbatum.

2. Quum in Parte II ritus pro Celebrante seorsum expositi sint, ne eadem repetantur, satis erit hoc loco ea tradere, quæ differunt, pro reliquis remittendo ad Partem II.

3. Quamvis Memoriale tantum præscribat ut omnia legantur, laubabilis tamen usus harum regionum fert ut cantentur; quare suppono adesse Chorum Cantorum, qui hisce in regionibus in omnibus Parochiis adesse solet.

4. Cum desint sacri Ministri, nonnulla eorum officia in minoribus Ecclesiis peragenda sunt ab inferioribus ministris.

5. Memoriale præscribit concionem ante distributionem candelarum, cinerum et palmarum; sed neque præceptum est, neque usus in hisce regionibus.

TITULUS I.

De Festo Purificationis B. M. V.

1. **Præparanda.** Cf. Part. II. pag. 46.

2. **Benedictio et distributio candelarum.** De benedictione Cf. Part. II. Eâ completâ, Celebrans redit ad medium, ibique, si non adsit alius Sacerdos, genua flectit in suppedaneo, facie ad altare conversâ, et sic genuflexus accipit ab altari candelam, quam acolythus in medio altaris deposuit, eam osculatur, et tradit acolytho servandam. Si autem adsit alius Sacerdos, Celebrans stans se vertit ad populum; alius Sacerdos superpelliceo sine stolâ indutus accedit ad medium altare ante gradus, genuflectit, ascendit in gradum superiorem, ibique stans acceptam a ministro candelam osculatur, ac porrigit Celebranti, quin ejus manum osculetur; Celebrans acceptam candelam tradit ministro servandam; deinde Sacerdos genuflectit in orâ suppedanei, et accipit a Celebrante candelam, quam osculatur primum, deinde manum Celebrantis, postea de altari descendit, et, factâ genuflexione, redit ad locum suum. Postmodum Celebrans candelas distribuit primo Sacerdotibus, si adsint, tum acolythis, deinde ad cancellos Presbyterii populo.

Si hæc functio sine cantu fieret, Celebrans, traditâ suâ candelâ, accedit ad missale, ibique junctis manibus clara voce recitat, quæ infra distributionem cantari deberent, nempe Ant. *Lumen ad revelationem* etc. cum Canticum *Nunc dimittis*, repetendo post quemlibet versum totam antiphonam; quibus absolutis, redit ad medium, et candelas distribuit aliis.

Completâ distributione, lavat manus in latere Epistolæ, deinde stans ante librum in cornu Epistolæ, post cantatam a Choro Ant. *Exsurge Domine*, subdit *Oremus* cum sequenti oratione. Si festum hoc inciderit post Septuagesimam et extra Dominicam, cantato *Oremus*, genuflectens subjungit *Flectamus genua*, cantores respondent *Levate*, postmodum Celebrans cantat orationem.

3. **Processio.** Post orationem Celebrans accedit ad medium altaris, ibi accipit ab acolytho candelam, et conversus ad populum cantat *Procedamus in pace*, tum descendit, genuflectit in plano, et fit Processio intra vel extra Ecclesiam; præcedunt cantores, hos sequitur minister superpelliceo indutus portans Crucem processionalem, denique Celebrans inter duos acolythos. Reversus ante altare, tradit candelam acolytho, genuflectit in plano ante altare, et accedit in planum Epistolæ ad sedem suam seu scabellum vel in Sacristiam ad induenda paramenta pro Missâ.

4. **Missa cantata.** Ad Evangelium, cum Celebrans ipse illud cantet, candelam non tenet.

TITULUS II.

De Feria IV Cinerum.

1. **Præparanda.** Cf. Part. II. pag. 50.

2. **Benedictio et impositio cinerum.** De benedictione Cf. Part. II. Expletâ benedictione, vas cum cineribus ponitur in medio altaris, Celebrans redit ad medium, ibique, si non adsit alius Sacerdos, genua flectit in suppedaneo, facie ad altare conversâ, et sic genuflexus sibi ipse cineres in modum crucis imponit in capite, nihil dicens. Si vero adsit alius Sacerdos, hæc cæremonia peragitur sicut supra in Tit. I dictum est; Sacerdos ille imponit cineres Celebranti, qui stabit capite inclinato et facie versâ ad populum, dicendo *Memento, homo*, etc. Postea Celebrans imponit cineres primo Sacerdotibus, si adsint, deinde ministris, in orâ suppedanei genuflexis, tum ad cancellos Presbyterii populo. Cf. Part. II.

Si hâc die functio sine cantu fieret, Celebrans, impositis sibi cineribus, accedit ad missale et recitat Antiphonas *Immutemur* etc.; deinde redit ad medium et imponit cineres aliis.

TITULUS III.

De Dominicâ Palmarum.

1. **Præparanda.** Cf. Part. II. pag. 52.

2. **Benedictio palmarum.** Celebrans hodie accipit etiam manipulum, quia officio sacrorum Ministrorum fungi debet. Stans ante missale legit Ant. *Hosanna*, cantat Orationem, deinde elata voce legit vel cantat in tono Epistolæ Lectionem, postea recitat *Collegerunt* et *In monte*, tum ibidem inclinatus dicit secreto *Munda cor*, cantat Evangelium more solito, et osculatur textum in fine dicens *Per Evangelica dicta*, quo facto, deponit manipulum. Deinde benedicit ramis, cantans Orationes et Præfationem, prout in Parte II dictum est.

3. **Distributio ramorum et Processio.** Distributio fit sicut distributio candelarum, quemadmodum in Tit. I supra dictum est. Processio instituitur ad normam in Parte II traditam.

4. **Missa cantata.** Infra Missam Celebrans legit Passionem in cornu Evangelii; cantat vero ultimam partem, infra quam palmam manu non tenet.

TITULUS IV.

De Feria V in Cœnâ Domini.

1. **Præparanda.** Cf. Part. II. pag. 54.

2. **Missa cantata.** In Missâ sumpto Sanguine, Celebrans calicem Missæ super corporale versus cornu Evangelii depositum pallâ cooperit, et alterum calicem, a primo ministro aut sacristano allatum, in medio corporalis collocat et detegit, dein genuflectit, et alteram Hostiam consecratam ponit in calicem, quem cooperit pallâ et patenâ inversâ, et velum desuper expandit, tum iterum genuflectit, Pyxidem ante velatum Calicem ponit, discooperit, et Communionem ministrat more solito. Post ablutiones calicem Missæ extergit et de more contegit, relicto corporali, eumque primus minister vel sacristanus ad Credentiam vel in Sacristiam defert.

3. **Processio.** Post Missam, accepto pluviali et incensato SS. Sacramento, prout in Parte II, accipit velum humerale, et surgens ascendit ad altare, genuflectit, et ad cautelam firmat velum Calicis ligula serica albi coloris, tum sinistra velo tecta accipit Calicem ad nodum, et dextram ponit supra Calicem, eamque extremitate veli contegit. Sic Calicem tenens se vertit ad populum, et proceditur ad Sacellum expositionis, prout in Parte II dictum est. Ibi ascendit ad altare, deponit Calicem supra corporale extensum, genuflectit, descendit, et genuflexus super gradum deponit velum humerale; mox imponit thus et SS. Sacramentum incensat, quo facto, ascendit ad altare, genuflectit, et Calicem recondit in capsula, tum iterum genuflectit, capsulam claudit, denuo genuflectit, et descendit; genuflexus super gradum aliquantulum orat, tum surgit, et, facta in plano genuflexione ambobus genibus, revertitur ad altare majus.

4. **Pyxidis asportatio.** Cum Celebrans ad altare pervenerit, genuflectit, ascendit ad altare, extrahit e tabernaculo Pyxidem, collocat eam super corporale, et genuflectit; tum descendit, genua flectit in suppedaneo, et accipit velum humerale; ascendit iterum ad altare, genuflectit, et manibus velatis accipit Pyxidem, quam, præcedentibus duobus ministris cum cereis accensis, defert ad Sacrarium, ibique recondit in aliquo tabernaculo decenter parato (1); quod si fieri nequeat, defert ad altare expositionis, collocat super corporale, et genuflectit, tum descendit, genua flectit in suppedaneo, ubi deponit velum humerale, iterum ascendit, genuflectit, et recondit Pyxidem in capsulâ retro post Calicem.

5. **Denudatio Altarium.** Post asportationem Pyxidis, Celebrans, deposito in Sacristia pluviali et stolâ albâ, sumit stolam violaceam, et cum ministris accedit ad altare majus, factâque ei profundâ reverentiâ, stans ante illud clarâ voce recitat Ant. *Diviserunt sibi* et inchoat Psalm. *Deus Deus meus*; tum ascendit ad altare, illudque denudat amovendo omnia, ita ut in eo non remaneant nisi Crux et candelabra cum cereis extinctis. Eodem modo, proseguendo psalmum, denudat reliqua altaria, quo facto, redit ad altare majus, ibique stans ante gradus psalmum absolvit et antiphonam repetit; tum, factâ Cruci profundâ reverentiâ, in Sacristiam revertitur.

TITULUS V.

De Feriâ VI in Parasceve.

1. **Præparanda.** Cf. Part. II. pag. 62.

2. **Lectiones, Passio et Orationes** Cf. Part. II. Post procubitum cum pervenerit in cornu Epistolæ, Celebrans elatâ voce legit vel absolute cantat in tono prophetiæ primam Lectionem, deinde legit Tractum, tum cantat more solito *Oremus*, et genuflectens *Flectamus genua*, Choro respondente *Levate* surgit, et manibus extensis subjungit Orationem. Postea cantat in tono Epistolæ alteram Lectionem, deinde legit Tractum ac successive Passionem, ibidem inclinatus dicit secreto *Munda cor*, et cantat ultimam partem in tono Evangelii, sed in fine non osculatur librum. Post Passionem cantat junctis manibus invitationes et manibus extensis orationes; ante singulas orationes, octavâ exceptâ, genuflectens cantat *Flectamus genua*.

3. **Adoratio Crucis.** Completis Orationibus, Celebrans a latere descendit in planum, ubi deponit casulam et manipulum, deinde accedit ante altare, genuflectit, ascendit, accipit ex altari Crucem, et utraque manu sustinens illam descendit in planum lateris Epistolæ, ibique subsistit facie ad populum versâ. Tum Crucem denudat prout in Parte II expositum est; sed cantum *in quo salus mundi pependit* una cum acolythis vel aliquo cantore prosequitur. Deinde ritu ibidem exposito Crucem adorât. Postquam Crucem adoraverit, pergit ad sedem suam, resumat calceamenta, et sedens ibidem impropria clarâ voce recitat, dum fit adoratio a populo. Circa finem adorationis Celebrans accedit ad medium altaris, corporale e bursâ extrahit et explicat, ac juxta illud ponit purificatorium; deinde pergit ad Crucem, eamque ad altare reportat, versus eam genuflectens antequam eam tollat et postquam in altari deposuerit. Tum a latere descendit ad sedem, ibique resumat manipulum et casulam.

4. **Processio.** Detecto capite accedit ante gradus altaris et Cruci genuflectit in infimo gradu, tum imponit sine benedictione incensum in thuribulo, et, factâ Cruci genuflexione in plano, via breviori procedit ad locum ex-

(1) S. R. C. 4 Maji 1877.

positionis, ubi factâ in plano utriusque genu flexione, super gradum genuflexus parumper orat. Deinde surgit, ascendit ad altare, genuflectit, aperit capsulam, denuo genuflectit, descendit, imponit incensum et SS. Sacramentum incensat. Tum iterum ascendit, genuflectit, Calicem e capsulâ extrahit et ponit super corporale in altari extensum, claudit capsulam si in eâ remaneat Pyxis, iterum genuflectit, et descendit. Genuflexus accipit velum humerale albi coloris, ascendit, et, factâ genuflexione, stans accipit Calicem ut heri, vertit se ad populum, et viâ longiori procedit ad altare majus. Cum eo pervenerit, ascendit, Calicem deponit super corporale, genuflectit, descendit, deponit velum humerale, imponit incensum et SS. Sacramentum incensat.

4. **Missa præsanctificationum.** Celebrans erectus ascendit ad altare et genuflectit, deinde solvit et amovet velum a Calice, et ponit patenam super corporale; tum accipit Calicem, efficitque ut ex eo sacra Hostia defluat in patenam; si opus fuerit, potest eam digito extollere, quo casu digitos in vasculo præparato abluit et abstergit purificatorio. Deinde calicem consueto in loco reponit, et patenam utrâque manu accipiens, sacram Hostiam super corporale deponit, nihil dicens nec crucem formans, et patenam reponit super corporale a dextris suis. Postea, factâ genuflexione, accipit calicem et ad cornu Epistolæ aliquantum recedit; ibi sinistrâ calicem elevatum tenens vel super pallam ponens, dextrâ vinum et aquam infundit sine benedictione et nihil dicens; calicem nec ante nec post extergit; deinde ponit eum in latere super corporale, tum redit ad medium, et, factâ genuflexione, calicem absque signo crucis solito in loco reponit ac pallâ cooperit. Quo facto, incensat Oblata, Crucem et altare, Missamque prosequitur, prout in Parte II expositum est, præter sequentia. Cantato *Libera nos* etc., genuflectit, discooperit calicem, et sacram Hostiam elevat, quam statim supra calicem frangit, deinde calicem iterum cooperit. Sumpto vino cum Particulâ, in cornu Epistolæ more solito, sed nihil dicens, super calicem digitos vino et aquâ abluit; sumptâ de more in medio altaris ablutione, os et calicem extergit, quem velo nigro cooperit atque more solito componit; quo facto, parum inclinatus manibusque junctis dicit secreto *Quod ore sumpsimus* etc., deinde claudit missale, descendit, et, factâ in plano genuflexione Cruci, cooperto capite revertitur in Sacristiam.

TITULUS VI.

De Sabbato Sancto.

Prænotandum. In Processione ad altare et in benedictione cerei paschalis Celebrans ea facit, quæ alias a Diacono facienda sunt. Si unus alius adsit Sacerdos vel Diaconus, ex Declar. S. R. C. 5 Junii 1862 (¹) non incongruum videtur, hunc in prædictis officio Diaconi fungi, quamvis, ob defectum Subdiaconi, Missæ non inserviat; quo casu servantur ea quæ in Parte II exposita sunt; finito Præconio, Diaconus, factâ altari genuflexione, discedit in Sacristiam.

1. **Præparanda.** Cf. Part. II. pag. 70.

2. **Benedictio ignis et incensi, ac Processio ad altare.** Benedictio fit prout in Parte II dictum est. Eâ finitâ, Celebrans deponit pluviale et stolam violaceam, induitque manipulum, stolam diaconalem et dalmaticam albi coloris; tum iterum imponit ac benedicit incensum, deinde in Processione officio Diaconi fungitur, quod in Parte II traditum est.

3. **Benedictio Cerei paschalis cum Prophetiis.** Lumine Christi tertiâ vice salutato, Celebrans tradit arundinem acolytho, et vicissim recipit missale, illudque ante pectus tenens, in medio gradu infimo altaris genuflexus, omisso *Munda cor*, tantum dicit: *Jube, Domine, benedicere. Dominus sit in corde meo et in labiis meis, ut digne et competenter annuntiem suum paschale præconium. Amen.* Deinde surgens, factâ altari genuflexione, accedit ad legile, et cantat Præconium sicut in Parte II de Diacono expositum est. Finito Præconio, claudit missale, et ad sedem suam in plano Epistolæ recedit, ubi, depositis paramentis diaconalibus, induit manipulum, stolam et casulam coloris violacei; deinde per gradus laterales accedit ad cornu Epistolæ, ibique altâ voce legit Prophetias et Tractus, et extensis manibus cantat orationes, quibus, ultimâ exceptâ, præmittit genuflexionem cantando *Flectamus genua*. Completâ ultimâ Oratione, descendit ad sedem in plano Epistolæ, et deponit casulam et ma-

(¹) Apud Piller. part. 2. art. 3. IV. not. 2.

nipulum. Si Ecclesia habeat fontem baptismalem, Celebrans accipit pluviale violaceum; si fontem non habeat, accedit sine casula ante altare pro Litaniiis.

4. **Benedictio fontis.** Cf. Part. II. pag. 74; sed, post benedictionem ante Olei infusionem, Celebrans, accepto aspersorio intincto in aquâ fontis, aspergit se et circumstantes, deinde populum per Ecclesiam, nihil dicens. Reversus ad fontem infundit Oleum et Chrisma modo dicto in Parte II.

5. **Litanie et Missa cantata cum Vesperis.** Peraguntur ut in Parte II exposita sunt, demptis sacris Ministris, et ommissa incensatione in Missa, sed ad *Magnificat* in Vesperis fit incensatio altaris (¹).

TITULUS VII.

De Vigilia Pentecostes.

1. Benedictio fontis baptismalis hodie obligat, unde non licet Parochis eam omittere (²).
2. Omnia perficiuntur prout in Parte II pag. 78 dictum est, demptis sacris Ministris.
3. Si functio sine cantu fieret, Celebrans procedens ad fontem interim recitat Tractum *Sicut cervus* etc.

TITULUS VIII.

De Processionibus.

1. **Processiones Rogationum.** Horâ statuta Celebrans superpelliceo, stolâ et, si placeat, etiam pluviali violacei coloris indutus procedit ad altare; ibi caput detegit, et, debitâ peractâ reverentiâ, stat ante infimum ejus gradum; tunc cantores Ant. *Easurge Domine* etc., ut in Rituali, concinunt. Deinde genua flectunt omnes, et duo cantores genuflexi, sed extra Presbyterium si laici sunt (³), devote Litanias cantare incipiunt, cæteris eâdem voce idem repetentibus. Cum cantatum fuerit *Sancta Maria, ora pro nobis*, surgunt omnes, et inchoant Processionem, Litanias prosequentes. Ante omnes incedunt laicorum Confraternitates, si adsint, singulæ cum suo vexillo in fronte earum; deinde cantores, tum Crux processionalis inter duos ceroferarios, post Crucem Clerici, si adsint, demum Celebrans inter duos acolythos; Celebrantem sequuntur Præpositi loci et reliquis populus, primo viri deinde fœminæ. De cætero Processio perficitur juxta normam traditam in Parte II. pag. 78.

2. **Processio in Festo SS. Corporis Christi.** Servatâ proportionem, fit eodem modo quo in Parte II pag. 80 dictum est. Unde 1º Celebrans sine alicujus ministerio solus accipit et deponit Ostensorium. 2º Ordo Processionis est sicut supra in Rogationibus; sed Confratres omnes, si adsint et fieri possit, cereum album accensum in manu extimâ portant; acolythi ad latera Celebrantis incedentes utrimque pluvialis fimbrias elevant; Celebrantem præcedit unus saltem thuriferarius; laternas et baldachinum gestant Confratres, si adsint.

3. **Aliæ Processiones.** In iis observantur ea, quæ in Parte II pag. 81 dicta sunt, demptis sacris Ministris.

TITULUS IX.

De Exsequiis.

§ I. EXSEQUIÆ ADULTORUM.

1. **Delatio corporis ad Ecclesiam.** Celebrans indutus superpelliceo ac stolâ nigrâ, et insuper, si libuerit, pluviali nigro (¹), procedit ad domum defuncti, vel ad locum determinatum si domus valde distet. Præcedunt cantores

(1) S. R. C. 16 April 1853. ad 25. (2) S. R. C. 13 April 1874. (3) S. R. C. 22 Jan. 1876. (4) S. R. C. 12 Aug. 1854. ad 4.

laici, hos sequitur acolythus cum aquâ benedictâ et aspersorio, tum Crucifer, deinde Celebrans Rituale gestans, post Celebrantem incedunt alii laici. In domo defuncti Crucifer ad caput, Celebrans vero cum deferente aquam benedictam ad pedes defuncti se sistunt; tum Celebrans caput detegit, et, accepto aspersorio, cadaver seu feretrum ter aspergit, in medio, a dextris et a sinistris, nihil dicens; postea dicit Ant. *Si iniquitates* et Ps. *De profundis* cum *Requiem æternam* etc. in fine, dein repetit antiphonam integram. Interea distribuuntur et accenduntur cerei flavi circa feretrum portandi. Deinde corpus effertur, omnes ordine, quo venerant, ad Ecclesiam procedunt, et Celebrans feretrum immediate præcedens gravi voce intonat Ant. *Exsultabunt Domino*, et cantores cantant Ps. *Miserere* cum *Requiem æternam* etc. in fine; ad ingressum Ecclesiæ antiphonam integram repetunt. Deposito in Ecclesiâ feretro, Crucifer ad caput, Celebrans ad pedes defuncti se sistunt, tum cantores, uno incipiente, cantant Resp. *Subvenite*; quo absoluto, Celebrans, præcedentibus ministris, procedit in Presbyterium recitaturus Officium.

2. **Officium et Missa.** Cereis accensis circum corpus, statim, nisi quid impediât, dicatur Officium defunctorum sub ritu duplici, prout in Rituali; postea, si tempus congruat, cantatur Missa pro defuncto, ut in die depositionis.

Si quando ad sepulturam immediate procedatur, omnes apud feretrum remanent pro Absolutione.

3. **Sepultura.** Finitâ Missâ, Celebrans in medio altaris SS. Sacramento in tabernaculo recondito genuflectit, et per latus Epistolæ in planum descendit, ubi exuitur casula ac manipulo, et pluviale nigrum induit. Deinde ad medium altaris in plano procedit, ubi facta genuflexione in plano, capite tecto sequitur ministros ad tumulum; ibi se collocat ad pedes corporis, inter tumulum et altare, aliquantulum versus cornu Epistolæ, ne altari directe tergum vertat: si defunctus sit Sacerdos, cujus caput versus altare ponitur, Celebrans inter tumulum et januam ecclesiæ se sistit, facie ad altare versa. Tum caput detegit, et sine *Oremus* cantat in tono feriali Orationem *Non intres*; postea cantatur a Choro *Libera*. Dum hoc repetitur, ponit incensum in thuribulum, benedicens illud more solito. Cantato *Kyrie*, intonat *Pater noster*, quod secreto prosequitur; interim, accepto aspersorio, et facta altari genuflexione, circuit tumulum, incipiens a dextra sua, illumque aspergit ter in utroque latere, in initio, medio et fine lateris; cum transit ante Crucem, profunde se inclinât. Redux ad locum suum reddit aspersorium, accipit thuribulum, et eodem modo, quo aspersit, tumulum incensat. Ad pristinum locum reversus reddit thuribulum, et stans facie ad Crucem conversa, junctis manibus vel librum tenens cantat *Et ne nos inducas* etc. cum reliquis ut in Rituali. Cantata Oratione, ad sepulchrum procedunt, et reliqua fiunt prout in Parte II pag. 30, dictum est.

§ II. EXSEQUIÆ PARVULORUM.

In iis idem fere ordo servatur ac in exsequiis adultorum. Celebrans indutus erit superpelliceo et stola albi coloris; ad corpus deferendum ad Ecclesiam proceditur ut supra dictum est, demptis forte cantoribus, Crucifer defert Crucem sine hasta, cerei, si deferantur, albi sint; in domo defuncti consistens ad pedes corporis Celebrans ter illud aspergit, deinde intonat Ant. *Sit nomen Domini*, recitat Psalm. *Laudate*, *pueri*, *Dominum* cum *Gloria Patri* in fine, et repetit integram antiphonam. Dum corpus effertur, incipit alta voce recitare Psalm. *Beati immaculati in viâ* et reliquos in Rituali notatos, cum *Gloria Patri* in fine. Deposito in Ecclesia cadavere, et omnibus circum feretrum consistentibus ut ad Absolutionem, Celebrans dicit Ant. *Hic accipiet* et Ps. *Dominus est terra* cum *Gloria Patri*, postea recitat integram antiphonam. Deinde subjungit *Kyrie eleison*, *Pater noster*, versiculos et Orationem ut in Rituali; sub *Pater noster* corpus ter aspergit, sed non circuit nec incensat. Dicta Oratione, corpus portatur ad sepulchrum ordine supra exposito, et Celebrans recitat Ant. *Juvenes* cum Psalm. *Laudate Dominum de cælis* etc. cum *Gloria Patri*, et repetit integram antiphonam. Apud sepulchrum omnes more solito circumstant; Celebrans dicit *Kyrie eleison*, *Pater noster*, versiculos et Orationem ut in Rituali, qua dicta, imponit et benedicit incensum, deinde corpus et sepulchrum ter aspergit et incensat, in medio, a dextris et a sinistris. Postea omnes eodem ordine in Ecclesiam revertuntur, Celebrans interim recitat Ant. *Benedicite* cum ipso Cantico, cujus in fine repetit integram antiphonam; in Ecclesia consistunt omnes ante altare, ubi Celebrans subjungit *Dominus vobiscum* et Orationem *Deus, qui miro ordine* etc., qua dicta, redeunt in Sacristiam.

TITULUS X.

De Vesperis.

Quum diebus Dominicis et Festis de præcepto multis in Parochiis tempore pomeridiano cantari soleant Vesperæ, illarum ritum hoc loco subjungere placuit.

§ I. REGULÆ GENERALES.

1. Juxta altare in latere Epistolæ locantur sedes vel scamnum sine dorsuali, in quo Celebrans sive solus sive cum Pluvialistis sedere valeant.

2. Ad Vesperas *solemnēs* in altari accenduntur sex cerei, ad *minus solemnēs* quatuor, nisi SS. Sacramentum expositum sit, quo casu plures accenduntur.

3. Celebrans induit superpelliceum sine stola ⁽¹⁾ et pluviale coloris Officio convenientis: si Vesperæ sint a Capitulo de sequenti, et color Officiorum diversus, jam ab initio sumit colorem Officii sequentis.

4. Infra Vesperas capite cooperto sedent, nisi SS. Sacramentum expositum sit; capite detecto stant: unde, quando sedendum est, prius assidunt, postea se cooperiunt, quando vero surgendum est, prius se discooperiunt, deinde surgunt.

5. Vesperæ cantari possunt vel ab uno Sacerdote, vel a Sacerdote cum Assistantibus Sacerdotibus, qui dalmaticam et tunicellam non induunt, sed superpelliceum et pluviale, sicut Celebrans; quare et Pluvialistæ vocari solent ⁽²⁾. In defectu Sacerdotum, non Sacerdotes assistere possunt ⁽³⁾.

Nihilominus, ubi consuetudo invaluit, ob defectum pluvialium ejusdem coloris, ut dalmaticam et tunicellam induant, permitti potest ⁽⁴⁾; sed tunc omnes induunt albam, absque stola et manipulo; hoc in casu opus non est ut Sacerdotes sint.

§ II. VESPERÆ AB UNO SACERDOTE.

Celebrans paratus more solito procedit ad altare, ubi, facta genuflexione in plano, genuflexus in infimo gradu dicit orationem *Aperi Domine* etc. Dein surgit, super gradum altaris genuflectit, et detecto capite tendit ad sedem suam, ubi stans secreto dicit *Pater* et *Ave*. Tum dextra se signans intonat *Deus, in adjutorium* etc., Choro respondente et prosequente; ad *Gloria Patri* etc. caput profunde inclinatur. Postea intonat primam Antiphonam, quam Chorus prosequitur; incepto primo versu primi Psalmi, sedet usque ad Capitulum et caput cooperit; ad singulum *Gloria Patri* etc., ad *Sanctum et terribile* et ad *Sit nomen Domini* caput detectum inclinatur. (Potest etiam, ubi mos est, integras Vesperas alternando cum cantoribus decantare, quo casu, modo cantum noverit, stans et detecto capite intonat omnes Antiphonas, Psalmos et Hymni strophas, Choro prosequente). Cantata ultima Antiphona, surgit, et cantat Capitulum: mox intonat Hymnum, infra quem stans consistit; sed infra Hymnum *Ave maris stella* et *Veni Creator Spiritus* sub tota prima stropha, item infra Hymnum *Pange lingua* et *Vexilla Regis* sub tota stropha *Tantum ergo* et *O Crux ave*, in infimo gradu altaris genua flectit. Postmodum Antiphonam ad *Magnificat* intonat, deinde sedet; cum inchoatur *Magnificat*, surgit, et per planum procedit ante altare, genuflectit in infimo gradu, ascendit in suppedaneum, osculatur altare, et imponit ac benedicit incensum thurificatque altare ut in Missa solempni ante Introitum ⁽⁵⁾. Finita incensatione, in cornu Epistolæ reddit thuribulum, et ad medium altaris revertitur, genuflectit, et redit ad sedem suam; ibi stans triplici ductu incensatur. Dum Antiphona post *Magnificat* repetitur, sedet; ea expleta, surgit, junctis manibus cantat *Dominus vobiscum* et Orationem cum sua conclusione, tum Commemorationes, si adsint, postea repetit *Dominus vobiscum*, cantat *Benedicamus Domino*, ac voce demissa et æquali subdit *Fidelium animæ* etc. Deinde secreto dicit *Pater noster*, quo finito, mediocri et æquali voce cantat *Dominus det nobis* etc., mox cantatur Antiphona finalis B. M. V., infra quam stat, vel in infimo altaris gradu genua flectit, pro temporis varietate. Post

(1) S. R. C. 7 Sept. 1816. (2) Cærem. Ep. lib. 2. c. 3. (3) S. R. C. 7 Mart. 1634. ad 6. (4) S. R. C. 31 Aug. 1793. (5) S. R. C. 16 April. 1853. ad 25.

Antiphonam semper stans cantat orationem, tum voce depressa et æquali addit *Divinum auxilium* etc.; quo facto, eodem modo et ordine, quo ad altare venit, discedit.

§ III. VESPERÆ A SACERDOTE CUM DUOBUS ASSISTENTIBUS.

Celebrans medius inter Pluvialistas, qui hinc et illinc eidem fimbriam pluvialis elevant, procedit ad altare: sin autem egressus angustior sit, unus post alium progreditur. Celebrans fere servat omnia, quæ supra dicta sunt; in fine ipse non cantat *Benedicamus Domino*.

Pluvialistæ, cum ad altare pervenerint, caput detegunt, genuflectunt in plano, deinde genuflexi in infimo gradu altaris cum Celebrante dicunt orationem *Aperi, Domine*; ea dicta, surgunt, genuflectunt in infimo altaris gradu, et detecto capite pergunt ad sedes in cornu Epistolæ; ibi stantes ad latera Celebrantis secreto dicunt *Pater* et *Ave*; quibus dictis, dum Celebrans cantat *Deus in adjutorium* etc., primus Pluvialista ei aliquantulum dextram pluvialis fimbriam elevat. Incepto primo versu primi Psalmi, (1) omnes sedent usque ad Capitulum et caput cooperiunt; ad singulum *Gloria Patri*, ad *Sanctum et terribile nomen ejus* et ad *Sit nomen Domini benedictum* caput detectum inclinant. Cantata ultima Antiphona, surgunt; infra Hymnum *Ave Maris stella* et *Veni Creator Spiritus* sub tota prima strophæ, item infra Hymnum *Pange lingua* et *Verilla Regis* sub tota strophæ *Tantum ergo* et *O Crux ave*, in infimo gradu altaris genua flectunt. Post Hymnum duo Pluvialistæ accedunt ante altare ibique cantant versiculum, cum genuflexione ante et post, quo facto, redeunt ad latera Celebrantis. Intonata Antiphona ad *Magnificat*, sedent; cum inchoatur *Magnificat*, surgunt, et cum Celebrante per planum procedunt ante altare, genuflectunt in infimo gradu, ascendunt in suppedaneum, et primus Celebranti thus ministrat ut ante Introitum Missæ, alter dextrum sublevat pluvialis limbum; deinde sub incensatione altaris Celebrantem comitantur ut in Missa, utrimque elevantes pluvialis fimbrias. Incensato altari, primus Pluvialista accipit a Celebrante thuribulum et reddit Thuriferario; deinde redeunt cum Celebrante ad medium altaris, genuflectunt, et redeunt ad sedes; ibi primus Pluvialista, accepto a Thuriferario thuribulo, Celebrantem incensat triplici ductu, cum profunda capitis inclinatione ante et post, quo facto, reddit thuribulum Thuriferario. Dum Antiphona post *Magnificat* repetitur, sedent; ea expleta, surgunt. Oratione vel Commemorationibus, si adsint, finitis, Pluvialistæ accedunt ante altare, et ibi cantant *Benedicamus Domino*, facta altari genuflexione ante et post, et redeunt ad Celebrantem; infra Antiphonam finalem B. M. V. stant, vel in infimo altaris gradu genua flectunt, pro temporis varietate. Finitis Vesperis, eodem modo et ordine, quo advenerunt, discedunt.

§ IV. VESPERÆ CORAM SS. SACRAMENTO EXPOSITO.

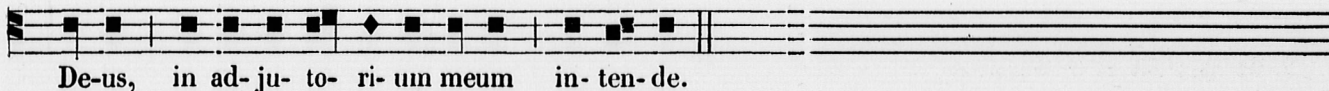
1. Nisi alius Sacerdos superpelliceo indutus assistat, qui imposita sibi stola, SS. Sacramentum, si necdum expositum sit, exponat, necnon post Vesperas ante benedictionem e throno extrahat, et post in tabernaculum reponat, secundum ritum traditum in Parte I. tit. X, Celebrans ipsemet hæc omnia peragit. Idcirco, quandocumque SS. Sacramentum contrectare debet, ab initio stolam induit. — Ubi vero, juxta dicta in § I, n. 5, Diaconus dalmatica paratus assisteret, is stolam induere et de more ministrare poterit.

2. Durante Officio caput non cooperiunt; quinimo conveniret ut ob reverentiam SS. Sacramenti nemo sederet; sedere tamen licet. (2)

3. Infra *Magnificat* altare incensatur sicut in Missa solemni coram SS. Sacramento exposito.

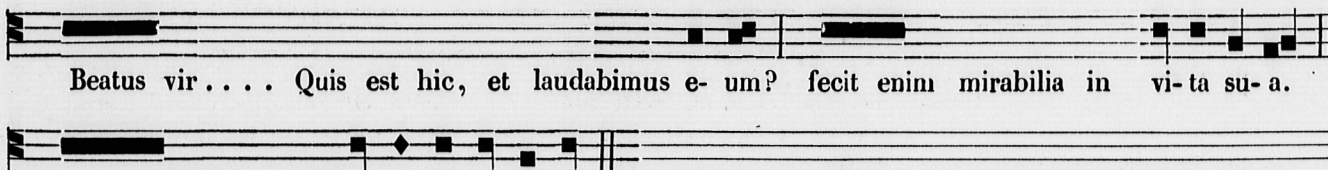
§ V. CANTUS NONNULLARUM PARTIUM.

I. Tonus Deus in adjutorium.

(1) Juxta Cærem. Ep. lib. 2. cap. 3, primus Assistens Celebranti submissa voce præintonat primam Antiph. psalmodum, Hymnum, et Antiph. ad *Magnificat*; sed hæc præintonatio extra Chorum proprie dictum non obligat nec in usu est. (2) Cærem. Ep. lib. 2. c. 33. n. 33.

II. Tonus Capituli.

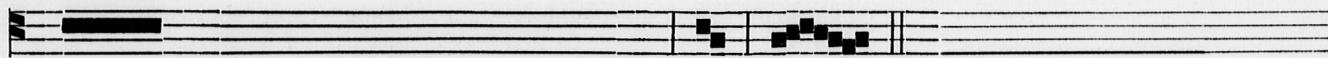

Beatus vir Quis est hic, et laudabimus e- um? fecit enim mirabilia in vi- ta su- a.

Surge, illuminare . . . su- per te or- ta est.

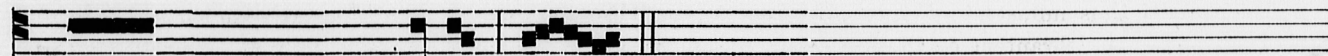
III. Toni versuum.

1. In Duplici.

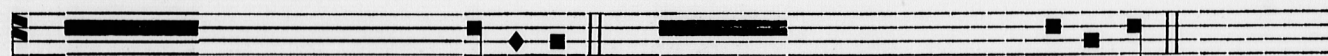
Constitues eos principes | super omnem terram, a, am.

2. In Semiduplici.

Dirigatur, Domine, | oratio me-a, a.

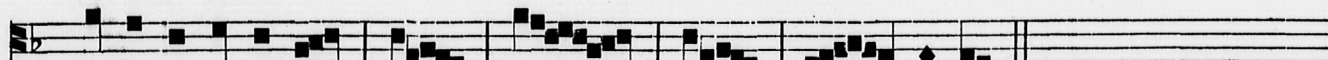
3. In Commemorationibus.

Ora pro nobis, | Sancta Dei Ge-ni-trix. Fiat misericordia tua, Domine, su- per nos.

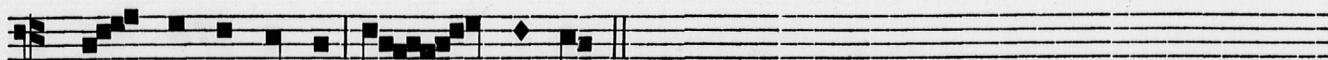
IV. Toni Benedicamus Domino.

1. In Festo Solemni.

Be- ne- di- ca- mus Do- o- o- o- o- mi- no.

2. De B. Maria.

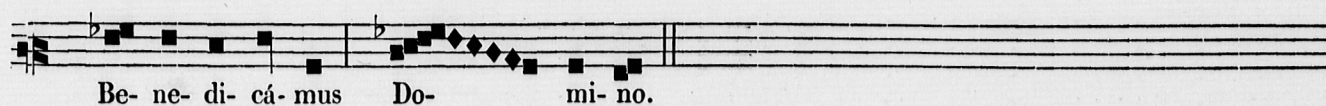
Be- ne- di- ca- mus Do- mi- no.

3. De Apostolis et in Duplicibus.

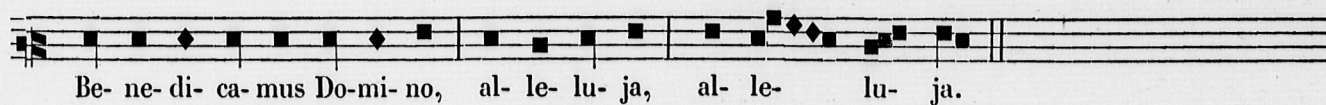

Be- ne- di- ca- mus Do- o- o- mi- no.

4. In Semidupl., et infra Octavas quæ non sunt B. M.

5. In Paschate.

ERRATA.

Pag.	1.	lin.	1.	legitur	Prænotanda,	legatur	Præparanda.
»	9. col. 1 ^a ,	»	12. inf.	»	Ascendat,	»	Accendat.
»	» » 2 ^a ,	»	9. sup.	»	(3)	»	(2)
»	14. » 3 ^a ,	»	7. inf.	»	Thurificarii,	»	Thuriferarii.
»	15.	»	14. inf.	»	(1)	»	(2)
»	»	»	15. inf.	»	esses,	»	esset.
»	18. » 1 ^a ,	»	10. inf.	»	Mundo,	»	Munda.
»	23. col. 3 ^a ,	»	15. sup.	»	exensa,	»	extensa.
»	66.	»	20. inf.	»	exipiunt,	»	excipiunt.
»	71. » 3 ^a ,	»	7. inf.	»	constistunt,	»	consistunt.
»	72. » 3 ^a ,	»	1. sup.	»	Diaconns, uccepta,	»	Diaconus, accepta.

INDEX.

Proœmium. V

PARS I.

RITUS MISSÆ SOLEMNIS CUM NONNULLIS ALIIS FUNCTIONIBUS.

TITULUS	I. De Missis solemnibus in genere.	PAG.	1
TITULUS	II. Missa solennis.	»	3
TITULUS	III. Eadem Missa cum Cæremoniario.	»	12
	§ I. Regulæ generales.	»	—
	§ II. Ritus Missæ.	»	—
TITULUS	IV. Missa solennis coram SS. Sacramento exposito.	»	15
	§ I. Regulæ generales.	»	—
	§ II. Ritus Missæ.	»	16
TITULUS	V. Eadem Missa cum Cæremoniario.	»	24
TITULUS	VI. Cleri et populi in Missa solemnî Communio.	»	—
TITULUS	VII. Missa solennis defunctorum.	»	26
	§ I. Regulæ generales.	»	—
	§ II. Ritus Missæ.	»	—
	§ III. Absolutio.	»	27
	§ IV. Exsequiæ.	»	29
TITULUS	VIII. Missa cantata sine sacris Ministris.	»	30
TITULUS	IX. Aspersio aquæ benedictæ in Dominicis.	»	31
	§ I. Regulæ generales.	»	—
	§ II. Aspersio a Celebrante solo.	»	—
	§ III. Aspersio a Celebrante cum sacris Ministris	»	32
TITULUS	X. Ritus exponendi et reponendi SS. Sacramentum.	»	33
	§ I. Ritus exponendi.	»	—
	1. Ab uno Sacerdote.	»	—
	2. A Sacerdote cum Assistente.	»	—
	3. A Sacerdote cum sacris Ministris	»	34
	§ II. Ritus reponendi.	»	—
	1. Ab uno Sacerdote.	»	—
	2. A Sacerdote cum Assistente	»	35
	3. A Sacerdote cum sacris Ministris	»	—
TITULUS	XI. De cantu.	»	36
	§ I. De cantu ad altare.	»	—
	§ II. De cantu in choro.	»	42
TITULUS	XII. De organo.	»	43

PARS II.

RITUS ANNUARUM SOLEMNITATUM.

TITULUS	I. De paramentis sacrorum Ministrorum in certis anni temporibus.	»	44
TITULUS	II. De Festo Nativitatis Domini.	»	45
	§ I. De Missis privatis.	»	—
	§ II. De Missis solemnibus.	»	—
TITULUS	III. De Festo Purificationis B. M. V.	»	46
	§ I. Præparanda.	»	—
	§ II. Benedictio et distributio candelarum.	»	—
	§ III. Processio et Missa solennis.	»	48

TITULUS	IV. De Feria IV Cinerum.	PAG.	50
§	I. Præparanda.	»	—
§	II. Benedictio et impositio cinerum.	»	—
TITULUS	V. De Dominica Palmarum.	»	52
§	I. Præparanda.	»	—
§	II. Benedictio et distributio palmarum ac Processio.	»	—
§	III. Missa sollemnis.	»	54
TITULUS	VI. De Feria V in Cœna Domini.	»	—
§	I. Præparanda.	»	—
§	II. Missa sollemnis cum Communione generali Cleri.	»	—
§	III. Processio.	»	58
§	IV. Denudatio altarium.	»	60
§	V. Mandatum.	»	—
TITULUS	VII. De Feria VI in Parasceve.	»	62
§	I. Præparanda.	»	—
§	II. Lectiones, Passio et Orationes.	»	—
§	III. Adoratio Crucis.	»	64
§	IV. Processio.	»	66
§	V. Missa præsanctificationum.	»	68
TITULUS	VIII. De Sabbato Sancto.	»	70
§	I. Præparanda.	»	—
§	II. Benedictio ignis et incensi ac Processio ad altare.	»	—
§	III. Benedictio cerei paschalis cum Prophetiis.	»	72
§	IV. Benedictio fontis baptismalis.	»	74
§	V. Litanie et Missa sollemnis cum Vesperis.	»	76
TITULUS	IX. De Vigilia Pentecostes.	»	78
TITULUS	X. De Processionibus.	»	—
§	I. Processiones Rogationum.	»	—
§	II. Processio in festo SS. Corporis Christi.	»	80
§	III. Aliæ Processiones.	»	81
TITULUS	XI. Expositio SS. Sacramenti adinstar Orationis 40 horarum.	»	82
TITULUS	XII. Cantus nonnullarum partium.	»	83

PARS III.

RITUS PRO M INORIBUS ECCLESIIS.

TITULUS	I. De Festo Purificationis B. M. V.	»	85
TITULUS	II. De Feria IV Cinerum.	»	86
TITULUS	III. De Dominica Palmarum.	»	—
TITULUS	IV. De Feria V in Cœna Domini.	»	—
TITULUS	V. De Feria VI in Parasceve.	»	87
TITULUS	VI. De Sabbato Sancto.	»	88
TITULUS	VII. De Vigilia Pentecostes.	»	89
TITULUS	VIII. De Processionibus.	»	—
TITULUS	IX. De Exsequiis.	»	—
§	I. Exsequiæ adulatorum.	»	—
§	II. Exsequiæ parvulorum.	»	90
TITULUS	X. De Vesperis.	»	—
§	I. Regulæ generales.	»	91
§	II. Vesperæ ab uno Sacerdote.	»	—
§	III. Vesperæ a Sacerdote cum duobus Assistantibus.	»	—
§	IV. Vesperæ coram SS. Sacramento exposito.	»	92
§	V. Cantus nonnullarum partium.	»	—

PAG. 50

» —
» —
» 52
» —
» —
» 54
» —
» —
» —
» 58
» 60
» —
» 62
» —
» —
» 64
» 66
» 68
» 70
» —
» —
» 72
» 74
» 76
» 78
» —
» —
» 80
» 81
» 82
» 83

» 85
» 86
» —
» —
» 87
» 88
» 89
» —
» —
» —
» 90
» —
» 91
» —
» —
» 92
» —

